

Асосҳои концептуалии ҳисоботи молиявӣ

Асосҳои концептуалии ҳисоботи молиявӣ соли 2010 аз ҷониби Шурои Стандартҳои байналмилалӣ ҳисоботи молиявӣ ба нашр расонида шудааст. Соли 2018 мавриди таҷдиди назар қарор гирифтааст.

МУНДАРИЧА

аз банд

МАҚОМ ВА МАҚСАДИ АСОСҲОИ КОНСЕПТУАЛӢ

ММ1.1

БОБИ 1. МАҚСАДИ ПЕШНИҲОДИ ҲИСОБОТИ МОЛИЯВИИ ТАЪИНОТИ УМУМӢ

МУҚАДДИМА 1,1

МАҚСАД, МАНФИАТ ВА МАҲДУДИЯТҲОИ ПЕШНИҲОДИ ҲИСОБОТИ МОЛИЯВИИ ТАЪИНОТИ УМУМӢ 1,2

МАЪЛУМОТ ДАР БОРАИ ЗАХИРАҲОИ ИҚТИСОДИИ КОРХОНАИ ҲИСОБОТДИҲАНДА, ҲУҚУҚИ ТАЛАБОТ БА КОРХОНАИ МАЗКУР, ИНЧУНИН МАЪЛУМОТ ДАР БОРАИ ТАҒЙИРОТ ДАР ЗАХИРАҲО ВА ҲУҚУҚИ ТАЛАБОТ 1,12

Захираҳои иқтисодӣ ва ҳуқуқи талабот 1,13

Тағйирот дар захираҳои иқтисодӣ ва ҳуқуқи талабот 1,15

Натиҷаҳои молиявӣ, ки ҳангоми баҳисобгирӣ аз рӯи усули ҳисобу замкунӣ инъикос ёфтаанд 1,17

Натиҷаҳои молиявӣ, ки ҳамчун маҷмуи пулӣ барои давраи гузашта инъикос ёфтаанд 1,20

Тағйирот дар захираҳои иқтисодӣ ва ҳуқуқи талабот, ки бо натиҷаҳои молиявӣ алоқаманд намебошанд 1,21

МАЪЛУМОТ ДАР БОРАИ ИСТИФОДАБАРИИ ЗАХИРАҲОИ ИҚТИСОДИИ КОРХОНА 1,22

БОБИ 2. ХУСУСИЯТҲОИ СИФАТИИ МАЪЛУМОТИ МОЛИЯВИИ МАНФИАТНОК

МУҚАДДИМА 2,1

ХУСУСИЯТҲОИ СИФАТИИ МАЪЛУМОТИ МАНФИАТНОКИ МОЛИЯВӢ 2,4

Хусусиятҳои сифатии асосӣ 2,5

Хусусиятҳои сифатӣ, ки манфиати маълумотро меафзоянд 2,23

МАҲДУДИЯТ ДАР ХАРОҶОТ, КИ БО МАНФИАТИ ҲИСОБОТИ МОЛИЯВИИ ПЕШНИҲОДШАВАНДА АЛОҚАМАНД МЕБОШАД 2,39

БОБИ 3. ҲИСОБОТИ МОЛИЯВӢ ВА КОРХОНАИ ҲИСОБОТДИҲАНДА

ҲИСОБОТИ МОЛИЯВӢ 3,1

Мақсад ва таркиби ҳисоботи молиявӣ 3,2

Давраи ҳисоботӣ 3,4

Мавқеи пешниҳоди ҳисоботи молиявӣ 3,8

Фарзия дар бораи бетанаффусии фаъолият 3,9

КОРХОНАИ ҲИСОБОТДИҲАНДА 3,10

Ҳисоботи молиявии маҷмуишуда ва ғайримаҷмӯӣ 3,15

БОБИ 4. УНСУРҲОИ ҲИСОБОТИ МОЛИЯВӢ

МУҚАДДИМА 4,1

МУҚАРРАРОТИ ДОРОӢ 4,3

Ҳуқуқ 4,6

Иқтидори бунёди манфиатҳои иқтисодӣ 4,14

Назорат	4,19
МУҚАРРАРОТИ УҲДАДОРӢ	4,26
Уҳдадорӣ	4,28
Интиқоли захираи иқтисодӣ	4,36
Уҳдадории мавҷуда, ки дар натиҷаи рӯйдодҳои гузашта ба амал омадааст	4,42
ДОРОИҶО ВА УҲДАДОРИҶО	4,48
Воҳиди баҳисобгирӣ	4,48
Шартномаҳои мавриди иҷро	4,56
Моҳияти ҳуқуқ ва уҳдадориҳои дар шартнома пешбинишуда	4,59
МУҚАРРАРОТИ САРМОЯИ ХУСУСӢ	4,63
МУҚАРРАРОТИ ДАРОМАД ВА ХАРОҶОТ	4,68
БОБИ 5. ЭЪТИРОФ ВА ҚАТЪИ ЭЪТИРОФ	
РАВАНДИ ЭЪТИРОФ	5,1
МЕЪЁРҶОИ ЭЪТИРОФ	5,6
Бомаврид будан (мувофиқ)	5,12
Пешниҳоди дақиқ	5,18
ҚАТЪИ ЭЪТИРОФ	5,26
БОБИ 6. АРЗӢБӢ	
МУҚАДДИМА	6,1
АСОСҶО БАРОИ АРЗӢБӢ	6,4
Арзиши таърихӣ	6,4
Арзиши ҷорӣ	6,10
МАЪЛУМОТЕ, КИ АЗ САРЧАШМАҶОИ МУШАХХАСИ АРЗӢБӢ ГИРИФТА ШУДААСТ	6,23
Арзиши таърихӣ	6,24
Арзиши ҷорӣ	6,32
ОМИЛҶОЕ, КИ ҚИҶАТИ НАЗАРДОШТИ ИНТИҶОБИ МАНБАИ АРЗӢБӢ ЗАРУРАНД	6,43
Бомаврид будан (мувофиқ)	6,49
Пешниҳоди дақиқ	6,58
Хусусиятҳои сифатие, ки манфиатнокии маълумот ва маҳдудиятҳои марбут ба хароҷотро меафзоянд	6,63
Омилҳои махсуси нархгузорию ибтидоӣ	6,77
Истифодаи бештар аз як манбаи арзӢбӣ	6,83
АРЗӢБИИ САРМОЯИ ХУСУСӢ	6,87
УСУЛҶОИ НАРХГУЗОРИИ БО МАҶМУИ ПУЛӢ АСОСӢФТА	6,91
БОБИ 7. ПЕШНИҶОД ВА ИФШОИ МАЪЛУМОТ	

ПЕШНИҲОД ВА ИФШОИ МАЪЛУМОТ ҲАМЧУН ВОСИТАҲОИ МУХОБИРОТ	7,1
МАҚСАД ВА ПРИНЦИПҲОИ ПЕШНИҲОД ВА ИФШОИ МАЪЛУМОТ	7,4
ГУРҶҲАНДИ	7,7
Гурӯҳбандии дороиҳо ва уҳдадориҳо	7,9
Гурӯҳбандии сармояи хусусӣ	7,12
Гурӯҳбандии даромад ва хароҷот	7,14
МУТТАҲИДСОЗӢ	7,20
БОБИ 8. КОНСЕРСИЯИ САРМОЯ ВА ТАЪМИНОТИ САРМОЯ	
КОНСЕРСИЯИ САРМОЯ	8,1
КОНСЕРСИЯИ ТАЪМИНОТИ САРМОЯ ВА МУҚАРРАРОТИ ФОИДА	8,3
ТАСҲЕҲОТИ МАРБУТ БА ТАЪМИНОТИ САРМОЯ	8,10
ЗАМИМА - ИСТИЛОҲОТИ ИСТИФОДАШАВАНДА	
АСОСҲОИ КОНСЕРТУАЛИИ ҲИСОБОТИ МОЛИЯВӢ, КИ АЗ ҚОНИБИ ШУРОИ ДИРЕКТОРОН ТАСДИҚ ГАРДИДА, МОҲИ МАРТИ СОЛИ 2018 НАШР ГАРДИДААСТ	

АСОС БАРОИ ХУЛОСАБАРОРӢ (БА ҚИСМАТИ ДАХЛДОРИ НАШРИ МАЗКУР НИГАРЕД)

АСОС БАРОИ ХУЛОСАБАРОРӢ

МАҚОМ ВА МАҚСАДҲОИ АСОСҲОИ КОНСЕПТУАЛӢ

- MM1.1 *Асосҳои концептуалии ҳисоботи молиявӣ (Асосҳои концептуалӣ)* мақсад ва концепсияи ҳисоботи молиявии таъиноти умумиро тавсиф менамояд. Мақсади *Асосҳои концептуалӣ* инҳо мебошанд:
- (а) мусоидат ба Шурои стандартҳои байналмилалӣ ҳисоботи молиявӣ (Шуро) дар таҳияи стандартҳои СБҲМ (стандартҳо), ки аз принципҳои муҳолифатнашаванда асос ёфтаанд;
 - (б) мусоидат намудан ба таҳиякунандагони ҳисоботи молиявӣ, ҳангоми таҳияи низоми сиёсати баҳисобгирӣ дар чунин маврид, агар яке аз стандартҳо амалиёти дахлдорро танзим нанамояд ё дар стандарт интиҳоби имконпазири сиёсати баҳисобгирӣ ҷой дошта бошад;
 - (в) мусоидат ба ҳама тарафҳо ҷиҳати дарк ва шарҳу тафсири стандартҳо.
- MM1.2 *Асосҳои концептуалӣ* стандарт маҳсуб намеёбанд. Ҳеҷ яке аз муқаррароти *Асосҳои концептуалӣ* нисбати ягон стандарт ё талаботи стандарт қувваи бартарӣ надорад.
- MM1.3 Барои ноил гардидан ба мақсади пешниҳоди ҳисоботи молиявии таъиноти умумӣ Шуро метавонад баъзан талаботи мушаххасро ворид намояд, ки аз принципҳои дар *Асосҳои концептуалӣ* овардашуда фарқ намояд. Дар чунин маврид Шуро фарқияти бавучудомадаро дар Асосҳо барои хулосабарории стандарти дахлдор шарҳ медиҳад.
- MM1.4 *Асосҳои концептуалӣ* метавонанд давра ба давра бо назардошти таҷрибаи кории Шуро бо онҳо аз нав мавриди баррасӣ қарор гиранд. Аз нав баррасӣ гардидани *Асосҳои концептуалӣ* наметавонад боиси худ аз худ тағйирёбии стандартҳо гардад. Ҳар гуна қарор дар бораи ворид намудани тағйирот ба стандарт аз Шуро гузариши марҳилаи муносиби воридкунии лоиҳа ба барномаи корӣ ва таҳияи ислохотро ба стандарти дахлдор талаб менамояд.
- MM1.5 *Асосҳои концептуалӣ* барои иҷрои вазифаҳои Фонди СБҲМ ва Шуро, ки як ҷузъи Фонди СБҲМ ба ҳисоб меравад, мусоидат менамоянд. Вазифаи мазкур аз таҳияи стандартҳо, ки шаффофӣ, таҳтиҳисоботӣ будан ва самаранокии бозорҳои молиявиро дар тамоми ҷаҳон таъмин менамоянд, иборат мебошад. Шуро фаъолияти худро ба нафъи ҷомеаи башар, бо роҳи мустаҳкам намудани боварӣ, афзоиш ва суботи тӯлони молиявӣ дар доираи иқтисодиёти ҷаҳон, амалӣ менамояд. *Асосҳои концептуалӣ* барои стандартҳо ҳамчун замина асос ёфта:
- (а) барои ноил гардидан ба шаффофӣ аз ҳисоби муқоисапазирӣ маълумоти молиявӣ дар сатҳи байналмилалӣ ва беҳтарсозии сифати он, ки ба сармоягузoron ва дигар иштирокчиёни бозор барои қабули қарорҳои асосноки иқтисодӣ шароит фароҳам меоранд, мусоидат менамоянд;
 - (б) бо роҳи коҳиш додани дастрасӣ ба иттилоот дар байни шахсоне, ки сармоягузорӣ намудаанд ва шахсоне, ки ба онҳо воситаҳои пулӣ бо боварӣ дода шудааст, масъулиятро тақвият мебахшад. Стандартҳое, ки бо *Асосҳои концептуалӣ* асос ёфтаанд, талаботеро дар бар мегиранд, ки барои таъмин намудани таҳтиҳисоботӣ ба роҳбарият заруранд. Чунин стандартҳо ҳамчун манбаи талаб намудани маълумот дар оянда ва таъмин намудани қиёспазирӣ дар сатҳи байналмилалӣ барои мақомоти танзимкунанда дар тамоми ҷаҳон, аҳамияти муҳим доранд;
 - (в) бо роҳи расонидани кумак ба сармоягузoron ҷиҳати ҳаммонандкунии имконият ва хавф дар тамоми ҷаҳон, ки дар натиҷа тақсимои сармоя беҳтар мегардад, ба самаранокии иқтисодӣ муоидат менамояд. Барои корхона истифодаи забони ягонаи ба боварӣ арзандаи баҳисобгирӣ муҳосибӣ, ки дар стандартҳо истифода мешаванд ва аз *Асосҳои концептуалӣ* замина гирифтаанд, хароҷоти ҷалби сармояро паст намуда, хароҷот барои таҳия намудани ҳисоботи молиявии байналмилалиро коҳиш медиҳад.

МУҚАРРАРОТ

аз банд

БОБИ 1. МАҚСАДИ ПЕШНИҲОДИ ҲИСОБОТИ МОЛИЯВИИ ТАЪИНОТИ УМУМӢ

МУҚАДДИМА	1,1
МАҚСАД, МАНФИАТ ВА МАҲДУДИЯТҲОИ ПЕШНИҲОДИ ҲИСОБОТИ МОЛИЯВИИ ТАЪИНОТИ УМУМӢ	1,2
МАЪЛУМОТ ДАР БОРАИ ЗАХИРАҲОИ ИҚТИСОДИИ КОРХОНАИ ҲИСОБОТДИҲАНДА, ҲУҚУҚИ ТАЛАБОТ БА КОРХОНАИ МАЗКУР, ИНЧУНИН МАЪЛУМОТ ДАР БОРАИ ТАҒЙИРОТ ДАР ЗАХИРАҲО ВА ҲУҚУҚИ ТАЛАБОТ	1,12
Захираҳои иқтисодӣ ва ҳуқуқи талабот	1,13
Тағйирот дар захираҳои иқтисодӣ ва ҳуқуқи талабот	1,15
Натиҷаҳои молиявӣ, ки ҳангоми баҳисобгирӣ аз рӯи усули ҳисобу замкунӣ инъикос ёфтаанд	1,17
Нишондиҳандаҳои молиявӣ, ки ҳамчун маҷмуи пулӣ барои давраи гузашта инъикос ёфтаанд	1,20
Тағйирот дар захираҳои иқтисодӣ ва ҳуқуқи талабот, ки бо натиҷаҳои молиявӣ алоқаманд намебошанд	1,21
МАЪЛУМОТ ДАР БОРАИ ИСТИФОДАБАРИИ ЗАХИРАҲОИ ИҚТИСОДИИ КОРХОНА	1,22

Муқаддима

- 1.1 Мақсади пешниҳод намудани ҳисоботи молиявии таъиноти умумӣ пояи *Асосҳои концептуализи* таъиноти меҳнат. Дигар заминаҳои *Асосҳои концептуалӣ* - хусусиятҳои сифатии маълумоти молиявии манфиатнок ва маҳдудиятҳои ба онҳо хос, концепсияи корхонаи ҳисоботдиҳанда, унсурҳои ҳисоботи молиявӣ, эътироф ва қатъи эътироф, арзёбӣ, пешниҳод ва ифшои маълумот - ба таври мантиқӣ аз мақсадҳои мушаххас бармеоянд.

Мақсад, манфиат ва маҳдудиятҳои пешниҳоди ҳисоботи молиявии таъиноти умумӣ.

- 1.2 Мақсади пешниҳод намудани ҳисоботи молиявии таъиноти умумӣ¹ ин пешниҳоди маълумоти молиявӣ дар бораи корхонаи ҳисоботдиҳанда мебошад, ки барояи сармоягузори мавҷуда ва дорои иқтидор, қарздиҳандагон ва дигар кредиторон ҳангоми қабули қарори марбут ба захираҳои² ба корхона пешниҳодшаванда зарур аст. Чунин қарорҳо дар бар мегиранд:
- (а) харид, фурӯш ё боздошти воситаҳои ҳиссаӣ ва қарзӣ;
 - (б) пешниҳод ё пардохти қарз ва дигар намудҳои қарздиҳӣ; ё
 - (в) татбиқи ҳуқуқи раъй ё навъи дигари таъсир ба амали роҳбарият, ки аз истифодаи захираҳои иқтисодии корхона ё бо ягон тарз таъсир расонидан ба чунин амалҳо вобастагӣ доранд.
- 1.3 Тасмимоти дар бандҳои 1.2 зикршуда аз даромаде вобаста мебошад, ки сармоягузори мавҷуда ва дорои иқтидор, қарздиҳандагон ва дигар кредиторон ин гуна даромадро аз сармояҳо, масалан, суди саҳмияҳо, пардохти маблағҳои асосӣ ва фоизҳо ё афзоиши нархи бозор, интизор мебошанд. Умедвории сармоягузори мавҷуда ва дорои иқтидор, қарздиҳандагон ва дигар кредиторон вобаста ба даромади сармоягузорӣ аз маблағи арзиш, муҳлат ва номуайянии (дурнамои) воридоти пулии софи минбаъда ба хазинаи корхона ва аз арзёбии идораи захираҳои иқтисодии корхона аз ҷониби

¹ Дар *Асосҳои концептуалӣ* истилоҳоти “ҳисоботи молиявӣ” (financial reports) ва “ҳисоботи молиявӣ” (financial reporting) ба ҳисоботи молиявии таъиноти умумӣ ва ҳисоботи молиявии таъиноти умумӣ мансуб мебошанд, агар тартиби дигар ба таври махсус муқаррар нашуда бошад.

² Дар *Асосҳои концептуалӣ* истилоҳи “корхона” ба корхонаи ҳисоботдиҳанда мансуб мебошанд, агар тартиби дигар ба таври махсус муқаррар нашуда бошад.

- роҳбарият вобаста мебошад. Сармоягузори мавҷуда ва дорои иқтидор, қарздиҳандагон ва дигар кредиторон ба маълумоте зарурат доранд, ки барои барои арзёбии онҳо кумак мерасонад.
- 1.4 Барои он, ки арзёбии дар банди 1.3 зикршуда татбиқ карда шавад, ба сармоягузори мавҷуда ва дорои иқтидор, қарздиҳандагон ва дигар кредиторон чунин маълумот зарур аст:
- (а) маълумот дар бораи захираҳои иқтисодии корхона, ҳуқуқи талабот ба захираҳои корхона ва дар бораи тағйирот дар ин захираҳо ва ҳуқуқи талабот (ба бандҳои 1.12-1.21 нигаред);
 - (б) маълумот вобаста ба он, ки роҳбарият ва шурои идоракунадагон³ вобаста ба истифодаи захираҳои иқтисодии корхона то чӣ андоза уҳдадорҳои худро мунтазам ва самаранок иҷро кардаанд (ба бандҳои 1.22-1.23 нигаред).
- 1.5 Аксар сармоягузори мавҷуда ва дорои иқтидор, қарздиҳандагон ва дигар кредиторон имкон надоранд аз корхонаи ҳисоботдиҳанда пешниҳоди маълумотро мустақиман талаб намоянд ва барои гирифтани қисмати муҳими барояшон зарур бояд ба ҳисоботи молиявии таъиноти умумӣ таъя намоянд. Аз ин рӯ, онҳо истифодабарандагони асосӣ маҳсуб меёбанд, ки барояшон ҳисоботи молиявии таъиноти умумӣ⁴ пешбинӣ гардидааст.
- 1.6 Аммо ҳисоботи молиявии таъиноти умумӣ имкон надорад ҳама маълумотро, ки барои сармоягузори мавҷуда ва дорои иқтидор, қарздиҳандагон ва дигар кредиторон зарур аст, пешниҳод намояд ва ё фаро гирад. Истифодабарандагони мазкур бояд маълумоти мувофиқро аз дигар сарчашмаҳо ба назар бигиранд, аз ҷумла, шартҳо ва дурнамои иқтисодии умумӣ, рӯйдод ва вазъи сиёсӣ, инчунин дурнамои рушди соҳаҳо ва ширкатҳо.
- 1.7 Ҳисоботи молиявии таъиноти умумӣ барои инъикоси арзиши корхонаи ҳисоботдиҳанда пешбинӣ нагардидааст, вале он дорои маълумоте мебошад, ки ба сармоягузори мавҷуда ва дорои иқтидор, қарздиҳандагон ва дигар кредиторон ҷиҳати арзёбии арзиши корхонаи ҳисоботдиҳанда кумак мерасонад.
- 1.8 Истифодабарандагони асосӣ ба таври алоҳида, дорои майлу талаботи гуногун нисбат ба маълумот мебошанд. Ҳангоми таҳияи стандартҳо Шуро кӯшиш ба ҳарч медихад, ки маҷмуи маълумоти пешниҳодшуда талаботи ҳадди аксари шумораи истифодабарандагони асосиро қонеъ намояд. Вале таваҷҷуҳ ба талаботи иттилоотии умумӣ ба корхонаи ҳисоботдиҳанда фарогирии маълумоти иловагиро, ки барои як зергурӯҳи муайяни истифодабарандагони асосӣ муфид ба ҳисоб меравад, манъ наменамояд.
- 1.9 Роҳбарияти корхонаи ҳисоботдиҳанда инчунин ба маълумоти молиявие, ки марбут ба корхона мебошад, таваҷҷуҳ дорад. Аммо зарурат вучуд надорад, ки роҳбарият ба ҳисоботи молиявии таъиноти умумӣ таъя намояд, зеро роҳбарият имкон дорад, ки маълумоти молиявии барояш муҳимро аз сарчашмаҳои дохилӣ дарёфт намояд.
- 1.10 Дигар гурӯҳи истифодабарандагон, ба монанди мақомоти танзимкунада ва намояндагони доираҳои иҷтимоӣ, ки ба гурӯҳи сармоягузори, қарздиҳандагон ва дигар кредиторон дохил намешаванд, инчунин метавонанд аз ҳисоботи молиявии таъиноти умумӣ манфиат бардоранд. Аммо чунин ҳисобот дар навбати аввал барои ин гурӯҳи истифодабарандагон пешбинӣ нагардидааст.
- 1.11 Ҳисоботи молиявӣ бештар на дар инъикоси дақиқи падидаҳои иқтисодӣ, балки аз арзёбӣ, тасвири дақиқ ва тарҳҳо (моделҳо) асос мегиранд. *Асосҳои концептуалӣ* мафҳумҳоеро муқаррар менамоянд, ки дар заминаи ин арзёбӣ, тасвири дақиқ ва тарҳҳо қарор мегиранд. Принсипҳои мазкур мақсадҳоеро ифода менамоянд, ки Шуро ва тартибдиҳандагони ҳисоботи молиявӣ ба он майл доранд. Чун аксари мақсадҳо *Асосҳои концептуалӣ* дар гумон аст барои расидан ба ҳисоботи вижаи молиявии мукамал ва бо дурнамои кӯтоҳмуддат имкон фароҳам оранд, ҳарчанд вақт зарур аст, ки тарзи таҳлили амалиёт ва дигар рӯйдодҳо дарк гардида, қабул ва дар амал татбиқ карда шаванд. Новобаста аз ин, муайян намудани мақсад, ки барои он таваҷҷуҳ зоҳир карда мешавад, барои он зарур аст, ки ҳисоботи молиявӣ рушд карда, манфиати он бештар гардад.

³ Дар матни *Асосҳои концептуалӣ* истилоҳи “роҳбарият” “роҳбарият ва мақоми идораи стратегии шуроро ифода менамояд, агар ба таври мустақим тартиби дигар муқаррар нашуда бошад.

⁴ Дар матни *Асосҳои концептуалӣ* истилоҳоти “истифодабарандагони асосӣ” ва “истифодабарандагон” ҳамон сармоягузори мавҷуда ва дорои иқтидор, қарздиҳандагон ва дигар кредиторон ифода мекунад, ки барои гирифтани қисмати муҳими маълумоти барояшон зарур бояд ба ҳисоботи молиявии таъиноти умумӣ таъя кунанд.

Маълумот дар бораи захираҳои иқтисодии корхонаи ҳисоботдиҳанда, ҳуқуқи талабот ба корхонаи мазкур, инчунин маълумот дар бораи тағйирот дар захираҳо ва ҳуқуқи талабот

- 1.12 Ҳисоботи молиявии таъиноти умумӣ маълумот дар бораи ҳолати молиявии корхонаи ҳисоботдиҳанда, хусусан маълумот дар бораи захираҳои иқтисодии корхона ва ҳуқуқи талабот нисбат ба корхонаи ҳисоботдиҳандаро дар бар мегирад. Ҳисоботи молиявӣ, инчунин маълумотро вобаста ба таъсири амалиёт ва дигар рӯйдодҳо ба тағйироти захираҳои иқтисодӣ ва ҳуқуқи талабот фаро мегирад. Ҳарду намуди маълумот барои қабули қарорҳои марбут ба пешниҳоди захираҳои корхона муфид махсус меёбанд.

Захираҳои иқтисодӣ ва ҳуқуқи талабот

- 1.13 Маълумот дар бораи хусусият ва бузургии захираҳои иқтисодии корхонаи ҳисоботдиҳанда ва ҳуқуқи талабот ба он метавонад ба истифодабарандагон чиҳати муайян намудани афзалиятҳо ва камбудии молиявии корхонаи ҳисоботдиҳанда мусоидат намояд. Маълумоти мазкур метавонад ба истифодабарандагон дар арзёбии пардохтпазирии корхонаи ҳисоботдиҳанда, эҳтиёҷоти он ба маблағгузори иловагӣ ва эҳтимолияти ба даст овардани чунин маблағгузорӣ кумак расонад. Маълумоти мазкур, инчунин метавонад чиҳати арзёбии фаъолияти роҳбарият нисбат ба масъулияти идоракунии захираҳои иқтисодии корхона кумак намояд. Маълумот дар бораи афзалият ва шартҳои амали пардохт, ки тавассути ҳуқуқи талаботи мавҷуда пешбинӣ гардидааст, ба истифодабарандагон кумак менамояд, ки бо кадом роҳҳо воситаҳои пулии минбаъда воридшавандаро байни онҳое, ки нисбат ба корхонаи ҳисоботдиҳанда дорои ҳуқуқи талабот мебошанд, тақсим намояд.
- 1.14 Намудҳои гуногуни захираҳои иқтисодӣ ба таври гуногун ба арзёбии истифодабарандагон чиҳати рушди корхонаи ҳисоботдиҳанда дар муносибат ба воситаҳои пулии минбаъда таъсир мерасонанд. Баъзе воситаҳои пулии минбаъда, ба монанди қарзи дебиторӣ, ба таври мустақим аз захираҳои иқтисодии мавҷуда ба вучуд меоянд. Дигар маҷмуи пулӣ дар натиҷаи истифодаи яқчанд захираҳо дар муносибат бо ҳамдигар барои истехсол ва фуруши молу мавод ва хизматрасонӣ ба вучуд меоянд. Ҳарчанд ин маҷмуи пулӣ наметавонад муносибатро бо захираҳои алоҳидаи иқтисодӣ (ё ҳуқуқи талабот ба он) мушаххас намояд, истифодабарандагони ҳисоботи молиявӣ бояд тавсиф ва ҳаҷми захираҳои барои истифода дар фаъолияти корхонаи ҳисоботдиҳанда мавҷударо бидонанд.

Тағйирот дар захираҳои иқтисодӣ ва ҳуқуқи талабот

- 1.15 Тағйирот дар захираҳои иқтисодии корхонаи ҳисоботдиҳанда ва ҳуқуқи талабот ба он бо натиҷаи фаъолияти молиявии корхонаи мазкур ва дигар рӯйдодҳо ё амалиёт (ба бандҳои 1.17-1.20 нигаред), ба монанди барориши воситаҳои қарзӣ ё ҳиссаӣ (ба банди 1.21 нигаред) қайду шарт шудааст. Барои он, ки ба таври зарурӣ дурнамои даромади минбаъдаи софи воситаҳои пулӣ дар корхонаи ҳисоботдиҳанда ва фаъолияти роҳбарият вобаста ба масъулияти идораи захираҳои иқтисодии корхона арзёбӣ гардад, истифодабарандагон бояд дорои имконияти фарқ намудани ин ду навъи тағйирот бошанд.
- 1.16 Маълумот дар бораи натиҷаҳои молиявии фаъолияти корхонаи ҳисоботдиҳанда ба истифодабарандагон кумак менамояд, ки моҳияти аз кадом захираҳои иқтисодии дар корхона мавҷудбуда гирифтани фоида дарк намоянд. Маълумот дар бораи фоидаи корхона ба истифодабарандагон имкон фароҳам меорад, ки фаъолияти роҳбариятро нисбати идоракунии масъулиятноки захираҳои иқтисодии корхона арзёбӣ намоянд. Маълумот дар бораи тағйирпазирӣ ва чузъҳои даромад махсусан барои арзёбии номушаххасии воситаҳои пулии минбаъда ҳеле муҳим ба ҳисоб меравад. Маълумот дар бораи натиҷаҳои молиявии фаъолияти корхонаи ҳисоботдиҳанда дар гузашта ва маълумоти иҷроӣ уҳдадориро аз ҷониби роҳбарият бобати идораи захираҳои иқтисодӣ одатан чиҳати пешбинӣ намудани даромаднокии минбаъдаи захираҳои иқтисодии корхона мусоидат менамояд.

Натиҷаҳои молиявӣ, ки ҳангоми баҳисобгирӣ аз рӯйи усули ҳисобу замкунӣ инъикос ёфтаанд

- 1.17 Баҳисобгирӣ аз рӯйи усули ҳисобу замкунӣ самарайи амалиёт, инчунин самарайи дигар рӯйдоду ҳолатҳоро ба захираҳои иқтисодии корхонаи ҳисоботдиҳанда ва ҳуқуқи талабот нисбат ба он, дар он даврае, ки ин самара ба вучуд омадааст, ҳатто агар воридоти пулии дахлдор ва пардохтҳо дар дигар давра амалӣ гардида бошанд, инъикос менамояд. Ин муҳим мебошад, зеро маълумот дар бораи захираҳои иқтисодии корхонаи ҳисоботдиҳанда ва ҳуқуқи талабот нисбат ба он, инчунин маълумот

дар бораи тағйирот дар захираҳои иқтисодӣ ва ҳуқуқи талабот дар давра барои арзёбии натиҷаҳои гузашта ва минбаъдаи фаъолияти корхона нисбат ба маълумоти махсусан ба даромад ва пардохтҳои пулии ин давра марбутбуда, заминаи бехтарро фароҳам меорад.

- 1.18 Маълумот дар бораи натиҷаҳои молиявии корхонаи ҳисоботдиҳанда барои давраи дар тағйироти захираҳои иқтисодӣ ва талаботи он инъикосёфта, ки бо мустақиман гирифтани захираҳои иловагӣ аз сармоягузoron ва кредиторон (ба банди 1.21 нигаред) алоқаманд мебошад, бобати арзёбии имкониятҳои гузашта ва минбаъдаи корхона дар гирифтани воситаҳои пулии соф муфид маҳсуб меёбад. Ин маълумот нишон медиҳад, ки то кадом андоза корхонаи ҳисоботдиҳанда захираҳои иқтисодии худ ва мутаносибан, имконияти гирифтани даромади софи воситаҳои пулиро дар натиҷаи мустақиман гирифтани захираҳои иловагӣ аз сармоягузoron ва кредиторон гувоҳӣ медиҳад. Маълумот дар бораи натиҷаҳои молиявии корхонаи ҳисоботдиҳанда дар ин давра, метавонад ба истифодабарандагон чихати арзёбии фаъолияти роҳбарият оид ба масъулияти идораи захираҳои иқтисодии корхона кумак намояд.
- 1.19 Маълумот дар бораи натиҷаҳои молиявии фаъолияти корхонаи ҳисоботдиҳанда барои давра, нишон диҳад, ки дар кадом сатҳ рӯйдодҳое ба монанди тағйирёбии нархи бозор ё меъёрҳои фоиз, ба зиёдшавӣ ё камшавии захираҳои иқтисодии корхона ва ҳуқуқи талабот ба он ва дар ин замина таъсири худро ба даромади софи воситаҳои пулӣ мерасонад.

Натиҷаҳои молиявӣ, ки ҳамчун маҷмуи пулӣ барои давраи гузашта инъикос ёфтаанд

- 1.20 Маълумот дар бораи гардиши воситаҳои пулии корхонаи ҳисоботдиҳанда барои давра ба истифодабарандагон чихати арзёбии имконияти корхона вобаста ба пайдо намудани даромади софи минбаъдаи воситаҳои пулӣ ва баҳодиҳии фаъолияти роҳбарият нисбати масъулияти идораи захираҳои иқтисодии корхона кумак менамояд. Маълумоти мазкур нишон медиҳад, ки чӣ тавр корхонаи ҳисоботдиҳанда воситаҳои пулиро бо назардошти маълумот дар бораи ҳисоббаробарӣ, пардохти қарз, суди саҳмия ё дигар намуди тақсимои воситаҳои пулӣ ба манфиати сармоягузoron даромад ва харочот менамояд, инчунин дигар омилҳое, ки метавонанд ба бозоргир будан ва пардохтпазирии корхона таъсир расонанд. Маълумот дар бораи гардиши воситаҳои пулӣ барои истифодабарандагон имконият фароҳам меорад, ки фаъолияти корхонаи ҳисоботдиҳандаро дарк намуда, фаъолияти молиявӣ ва сармоягузории онро баҳогузори намоянд ва дар баробари ин пардохтпазирии корхонаро арзёбӣ намуда, дигар иттилооти марбут ба натиҷаҳои молиявиро шарҳу тафсир намоянд.

Тағйирот дар захираҳои иқтисодӣ ва ҳуқуқи талабот, ки бо натиҷаҳои молиявӣ алоқаманд намебошанд

- 1.21 Захираҳои иқтисодии корхонаи ҳисоботдиҳанда ва ҳуқуқи талабот ба он, инчунин бо сабабҳои бо натиҷаҳои молиявӣ марбутнабуда, ба монанди барориши воситаҳои қарзӣ ё ҳиссавӣ, метавонад тағйир ёбад. Маълумот дар бораи ин гуна тағйирот барои он зарур аст, ки истифодабарандагон ба таври пурра сабабҳои тағйирот дар захираҳои иқтисодии корхонаи ҳисоботдиҳанда ва ҳуқуқи талабот ба он, инчунин оқибатҳои чунин тағйиротро барои натиҷаҳои молиявии минбаъдаи он дарк намоянд.

Маълумот дар бораи истифодабарии захираҳои иқтисодии корхона

- 1.22 Маълумот дар бораи он, ки роҳбарияти корхонаи ҳисоботдиҳанда дар кадом сатҳ уҳдадорихои худро вобаста ба истифодаи захираҳои иқтисодии корхона сарфакорона ва самаранок анҷом додааст, ба истифодабарандагон чихати арзёбии масъулият ва фаъолияти роҳбарият доир ба идора намудани захираҳои мазкур кумак менамоянд. Чунин маълумот, инчунин барои пешбинӣ намудани дурнамо чихати он, ки роҳбарият то кадом андоза захираҳои иқтисодии корхонаро дар оянда ба таври сарфакорона ва самаранок истифода мебарад, муҳим мебошад. Ҳамин тавр, маълумоти мазкур барои арзёбии дурнамои корхона вобаста ба даромади софи минбаъдаи воситаҳои пулӣ манфиатнок мебошад.
- 1.23 Намунаи уҳдадорихои роҳбарият вобаста ба истифодаи захираҳои иқтисодии корхона ҳимояи захираҳо аз таъсири номусоиди омилҳои иқтисодӣ, ба монанди тағйирёбии нарх ва дигаргунсозии технологӣ, инчунин таъмини риояи қонунҳои татбиқшуда, санадҳои меъёрии дигар ва муқаррароти шартнома аз ҷониби корхона, маҳсуб меёбанд.

МУҚАРРАРОТ

аз банд

БОБИ 2. ХУСУСИЯТҲОИ СИФАТИИ МАЪЛУМОТИ МОЛИЯВИИ МУФИД

МУҚАДДИМА	2,1
ХУСУСИЯТҲОИ СИФАТИИ МАЪЛУМОТИ МОЛИЯВИИ МУФИД	2,4
Хусусиятҳои сифатии асосӣ	2,5
Бомаврид будан (мувофиқ)	2,6
Муҳиммият	2,11
Пешниҳоди дақиқ	2,12
Татбиқи хусусиятҳои сифатии асосӣ	2,20
Хусусиятҳои сифатӣ, ки манфиати маълумотро меафзоянд	2,23
Муқоисаҷамом	2,24
Санҷидашавӣ	2,30
Саривақтӣ	2,33
Возеҳият	2,34
Татбиқи хусусиятҳои сифатии беҳтаркунанда	2,37
МАҲДУДИЯТ ВОБАСТА БА ХАРОҶОТИ БО МАҲФИАТНОКИИ ҲИСОБОТИ МОЛИЯВИИ ПЕШНИҲОДШАВАНДА АЛОҚАМАНД	2,39

Муқаддима

- 2.1 Хусусиятҳои сифатии маълумоти молиявии муфид, ки дар боби зерин баррасӣ гардидаанд, намудҳои иттилоотро муайян менамоянд, ки пеш аз ҳама барои сармоягузори мавҷуда ва дорои иқтидор, қарзидандагон ва дигар кредиторон доир ба қабули қарор нисбати корхонаи ҳисоботдиҳанда дар асоси маълумоти дар ҳисоботи молиявӣ пешниҳодшуда (маълумоти молиявӣ) бештар ғоидаовар мебошанд.
- 2.2 Ҳисоботи молиявӣ дар бораи захираҳои иқтисодии корхонаи ҳисоботдиҳанда, ҳуқуқи талабот ба он ва самара аз амалиёт, инчунин дигар рӯйдоду шароитро, ки ба тағйирёбии захира ва ҳуқуқи талабот овардааст, маълумот пешниҳод менамояд. (маълумоти мазкур дар *Асосҳои концептуалӣ* ҳамчун “маълумот дар бораи падидаҳои иқтисодӣ” ифода ёфтааст.) Дар баъзе маврид ҳисоботи молиявӣ маводи тавзеҳотӣ дар бораи дурнамо ва стратегияи роҳбарият дар муносибат бо корхонаи ҳисоботдиҳанда, инчунин дигар намудҳои маълумоти пешгӯикунандаро дар бар мегирад.
- 2.3 Хусусиятҳои сифатии маълумоти молиявии муфид⁵, ҳам нисбат ба маълумоти молиявии дар ҳисоботи молиявӣ ва ҳам нисбат ба маълумоти молиявии берун аз он пешниҳодгардида, татбиқ қарда мешавад. Маҳдудияти нозуқи имкониятҳои корхонаи ҳисоботдиҳанда маълумоти молиявии муфидро пешниҳод менамояд, ки бо хароҷот барои пешниҳоди он алоқаманд буда, дар ин ҳолат низ мавриди татбиқ қарор мегирад. Аммо заминаҳои арзёбишаванда ҳангоми татбиқи хусусиятҳои сифатӣ ва маҳдудиятҳо нисбат ба хароҷот барои намудҳои гуногуни маълумот метавонанд фарқ намоёнд. Масалан, татбиқи онҳо нисбат ба маълумоти дурнамо мумкин аст аз татбиқи онҳо нисбат ба маълумот дар бораи захираҳои иқтисодӣ ва ҳуқуқи талаботи мавҷуда, инчунин маълумот дар бораи тағйирот дар ин захираҳо ва ҳуқуқи талабот фарқ намоёнд.

⁵ Дар матни *Асосҳои концептуалӣ* истилоҳоти “хусусиятҳои сифатӣ” ва “маҳдудият нисбат ба хароҷот” барои ифодаи хусусиятҳои сифатии маълумоти молиявии муфид ва маҳдудият нисбат ба хароҷот, ки бо манфиатнокии маълумоти молиявӣ алоқаманд мебошад, истифода бурда мешаванд.

Хусусиятҳои сифатии маълумоти молиявии манфиатнок

- 2.4 Барои он, ки маълумоти молиявӣ манфиатнок бошад, он бояд ба таври воқеӣ ва ҳақиқӣ он иттилоотро инъикос намояд, ки барои мақсади муайян равона гардидааст. Маълумоти молиявӣ манфиатнок мегардад, агар он қиёспазир, санҷидашаванда, саривақтӣ ва возеҳ бошад.

Хусусиятҳои сифатии асосӣ

- 2.5 Хусусиятҳои сифатии асосӣ пешниҳоди бомаврид ва дақиқ будани он ба ҳисоб меравад.

Бомаврид будан (мувофиқ)

- 2.6 Бомаврид будани маълумоти молиявӣ метавонад ба қарорҳои аз ҷониби истифодабарандагон қабулшаванда таъсир расонад. Маълумот метавонад ба қабули қарорҳо ҳатто дар ҳолате, ки агар бархе аз истифодабарандагон қарор диҳанд, ки ба манфиати худ истифода набаранд, ё ин ки аз дигар сарчашмаҳо қабул намудаанд, таъсири худро расонад.
- 2.7 Агар маълумоти молиявӣ дорои арзиши пешбиникунанда ва ё тасдиқкунанда ё дорои ҳарду аз инҳо бошад, пас метавонад он ба қабули қарор таъсир расонад.
- 2.8 Маълумоти молиявӣ дорои арзиши пешбиникунанда мебошад, агар ин маълумот ба сифати манбаи маълумот дар равандохе, ки аз ҷониби истифодабарандагон барои пешбинӣ намудани натиҷаҳои минбаъда истифода мешаванд, мавриди қарорҳои гирад. Зарурат вучуд надорад, ки маълумоти молиявӣ ба хотири доштани арзиши пешбиникунанда ҳатман бояд аз худ пешбиниҳои манзур намояд. Маълумоти молиявӣ, ки дорои арзиши пешбиникунанда мебошад, аз ҷониби истифодабарандагон ҳангоми ташаккули пешбиниҳои онҳо истифода бурда мешавад.
- 2.9 Маълумоти молиявӣ дорои арзиши тасдиқкунанда мебошад, агар ин маълумот имкон фароҳам орад, ки арзёбиҳои қаблӣ мавриди муҳокима қарор гиранд.
- 2.10 Арзиши дурнамо ва арзиши тасдиқкунандаи маълумоти молиявӣ бо ҳамдигар алоқаманд мебошанд. Маълумоте, ки дорои арзиши дурнамо мебошад, дар баробари ин дорои арзиши тасдиқкунанда низ мебошад. Масалан, маълумот дар бораи даромад аз фаъолияти асосӣ барои соли қорӣ, ки метавонад ба сифати асос барои пешбинӣ намудани даромад аз фаъолияти асосӣ барои солҳои минбаъда истифода гардад, инчунин метавонад мутаносибан бо пешбиниҳои даромад аз фаъолияти асосӣ барои соли қорӣ, ки дар солҳои гузашта иҷро гардида буданд, мавриди муқоиса қарор гирад. Натиҷаи қиёспазирҳои мазкур метавонад ба истифодабарандагон ҷиҳати тасҳеҳ ва беҳтарсозии равандохе, ки барои таҳияи дурнамои давраҳои гузашта истифода шудаанд, кумак расонад.

Муҳимият

- 2.11 Маълумот муҳим махсуб меёбад, агар метавон ба таври асоснок интизор буд, ки ҳазф, таҳриф ё пинҳон намудани он ба қарорҳои аз ҷониби истифодабарандагон асосии ҳисоботи молиявии таъиноти умумӣ (ба банди 1.5 нигаред) дар асоси ҳисоботи мазкур қабулшуда, ки маълумоти молиявиро дар бораи қорҳои ҳисоботдиҳандаи мушаххас пешниҳод менамоянд, таъсир мерасонад. Бо ифодаи дигар, муҳимият заминаи бомаврид барои қорҳои хосро ифода менамояд, ки вобаста аз хусусият ва бузургии (ё аввалӣ ё дуввумӣ) моддаҳо муайян гардида, маълумоти аз матни ҳисоботи молиявии қорҳои ба таври алоҳида гирифташуда ба онҳо мансуб мебошад. Аз ин рӯ, Шуро наметавонад ҳадди ягонаи зинаи муҳимиятро муқаррар ё ба таври пешакӣ муайян намояд, ки дар кадом як ҳолати мушаххас ҷӣ метавонад мубрам махсуб ёбад.

Пешниҳоди дақиқ

- 2.12 Ҳисоботи молиявӣ падидаҳои иқтисодиро дар мафҳум ва рақамҳо ифода менамояд. Барои он, ки ҳисоботи молиявӣ манфиатнок бошад, он бояд на танҳо падидаҳои бомавриди иқтисодиро фаро гирад, балки ба таври дақиқ моҳияти падидаҳои иқтисодиро, ки барои нишон додани онҳо мувазаф аст, пешниҳод намояд. Дар бештари ҳолат моҳияти падидаҳои иқтисодӣ ва шакли ҳуқуқи он бо ҳам мувофиқ мебошанд. Агар онҳо аз ҳамдигар фарқ намоянд, пешниҳоди маълумот фақат дар шакли ҳуқуқӣ падидаи иқтисодиро ба таври дақиқ инъикос наменамад (ба бандҳои 4.59–4.62 нигаред).
- 2.13 Агар маълумоти инъикосшаванда дорои ин се хусусият бошад, метавонад қомилан пешниҳоди дақиқро таъмин намояд. Дар ин сурат маълумот метавонад мукамал, бегараз ва бидуни иштибоҳ бошад. Албатта, ноил гардидан ба мукаммалии маълумот кам ба даст меояд, агар он имконпазир

- бошад. Мақсади Шуро дар он ифода меёбад, ки сифатҳои зикршуда ба ҳадди олии баланд бардошта шаванд.
- 2.14 Инъикоси пурраи маълумот он иттилоотеро фаро мегирад, ки барои истифодабаранда чӣхати дарки падидаи иқтисодии инъикосёфта, аз ҷумла, тамоми тавсифу тавзеҳоти зарурӣ, муҳим мебошад. Масалан, инъикоси пурраи гурӯҳи дороиҳо бояд, ба ҳадди ақалл, тавсифи хусусияти дороиҳои ба таркиби ин гурӯҳ дохилшаванда, инъикоси миқдории ҳама дороиҳо дар таркиби гурӯҳ ва тавсифи он, ки инъикоси миқдории мазкур чиро ифода менамояд (масалан, арзиши таърихӣ ва арзиши одилона), бояд фаро гирад. Барои баъзе моддаҳо инъикоси пурра метавонад тавзеҳи далелҳои муҳимро дар бораи сифат ва хусусияти ин моддаҳо, омилҳо ва ҳолатҳои, ки имкони ба сифат ва хусусияти онҳо таъсир расонданро доранд, инчунин равандеро, ки барои муайян намудани инъикоси миқдорӣ истифода мешавад, пешбинӣ намояд.
- 2.15 Аз нигоҳи инъикоси бетарафона ҳангоми интиҳоб ва пешниҳоди маълумоти молиявӣ ғараз вучуд надорад. Инъикоси бетарафона ғаразнок набуда, ба манфиат ё ба муқобили ягон нафар равона намегардад. Инчунин он ба ақидаи истифодабарандагон таъкид ё бетаваҷҷӯӣ зоҳир наменамояд ё зери фишон қарор намегирад, то ба ягон тарз имкониятро зиёд намояд, ки маълумоти молиявӣ аз ҷониби онҳо ба таври мусоид ва номусоид мавриди арзёбӣ қарор гирад. Маълумоти бетарафона чунин маълумотеро ифода наменамояд, ки бидуни мақсад бошад ё ба қарорҳои истифодабарандагон таъсир нарасонад. Дар акси ҳол, маълумоти молиявӣ мувофиқ вобаста ба муқаррароти худ метавонад ба қарорҳои истифодабарандагон таъсир расонад.
- 2.16 Бетарафӣ бо истифодаи эҳтиёткорӣ мустаҳкам қарда мешавад. Эҳтиёткорӣ дар мавриди истифодаи ақида дар шароити номуайянии бо зоҳир намудани мулоҳизаҳои ифода мегардад. Татбиқи эҳтиёткорӣ ин маъноро ифода менамояд, ки дороиҳо ва даромад зиёд намешаванд, уҳдадорӣҳо ва хароҷот бошанд хоҳиш намеёбанд⁶. Ба ҳамин тартиб, татбиқи эҳтиёткорӣ имкон намедихад, ки дороиҳо даромад хоҳиш ва уҳдадорӣҳоро хароҷот зиёд шаванд. Чунин таҳрифот метавонанд дар давраҳои оянда боиси зиёдшавӣ ё хоҳишҳои даромад ва хароҷот шаванд.
- 2.17 Истифодаи эҳтиёткорӣ талабот ба нобаробариро (беқаринагӣ) ифода наменамояд, масалан, талаботи мунтазам ба далелҳои бештар боваринок чӣхати асоснокунии эътирофи дороиҳо ва даромад нисбат ба эътирофи уҳдадорӣҳо ва хароҷот. Чунин нобаробарӣ хусусияти сифатии маълумоти молиявӣ манфиатнок маҳсуб намеёбад. Аз ин рӯ, стандартҳои мушаххас метавонад дорои талаботи нобаробарӣ бошанд, агар ин натиҷаи он қарорҳои бошад, ки интиҳоби маълумоти нисбатан мувофиқро, ки бояд ба таври воқеӣ ва ҳақиқӣ он иттилоотеро инъикос намояд, ки барои мақсади муайян равона гардидааст, таъмин намояд.
- 2.18 Пешниҳоди дақиқ дурустии қомилро дар ҳама муносибатҳо ифода наменамояд. Мавҷуд набудани иштибоҳ чунин маъно дорад, ки дар тавсифоти падидаҳои иқтисодӣ иштибоҳ ё берун мондани маълумот ва раванде, ки барои гирифтани маълумот истифода шудааст, бидуни ҳато интиҳоб ва татбиқ гардидааст. Дар таҳлили мазкур мавҷуд набудани иштибоҳ дурустии мутлақро дар ҳама муносибатҳо ифода наменамояд. Масалан, арзёбии нарх ё арзиш, ки мушоҳидашаванда маҳсуб намеёбанд, наметавонанд ба гурӯҳи дуруст ё нодуруст мансуб қарда шаванд. Агар пешниҳоди арзёбии мазкур эҳтимолан дақиқ бошад, маблағ ба таври равшан ва дақиқ ҳамчун арзёбии ҳисоббаробарӣ тавсиф қарда шуда, хусусият ва маҳдудияти раванди арзёбӣ шарҳ дода шуда бошад ва ҳангоми интиҳоб ва татбиқи раванди мувофиқи муайянкунӣ аҳамияти арзёбӣ ба иштибоҳ роҳ дода нашавад.
- 2.19 Ҳангоме ки маблағҳои пулии дар ҳисоботи молиявӣ инъикосшаванда ба таври мустақим мушоҳидашаванда маҳсуб наёфта, бар ивази ин бояд бо истифодаи арзёбии ҳисобшуда муайян қарда шаванд, дар ин вақт номуайянии баҳо ба вучуд меояд. Агар мушаххасоти баҳоҳои воқеӣ ба таври равшан ва дақиқ тавсиф ва тавзеҳ шуда бошанд, татбиқи баҳоҳои воқеӣ асоснок ҷузъи зарурии оморасозии маълумоти молиявӣ маҳсуб ёфта, манфиати ин маълумотро кам наменамояд. Ҳатто сатҳи баланди номуайянии баҳо барои пешниҳоди чунин арзёбии ҳисобшудаи маълумоти муфид монеа намешавад.

Татбиқи хусусиятҳои сифатии асосӣ

- 2.20 Барои манфиатнок будан, маълумот бояд ҳам бомаврид ва ҳам ба таври воқеӣ ва дақиқ бошад, он иттилоотеро инъикос намояд, ки барои мақсади муайян равона гардидааст. Ҳам пешниҳоди дақиқи падидаи иқтисодии номувофиқ ва ҳам пешниҳоди ғайридақиқи падидаи иқтисодии бомаврид чӣхати қабули қарори дуруст ба истифодабарандагон кумак намерасонанд.

⁶ Дарой, уҳдадорӣ, даромад ва хароҷот дар қадвали 4.1 муқаррар гардидааст. Онҳо унсурҳои ҳисоботи молиявӣ маҳсуб меёбанд.

- 2.21 Раванди оқилона ва самараноки бештари татбиқи хусусиятҳои сифатии асосӣ ба ин тарз зоҳир мешавад (бо назардошти таъсири хусусиятҳои зиёдкунандаи манфиати маълумот ва маҳдудиятҳои нисбати хароҷоте, ки дар мисоли мазкур ба эътибор гирифта намешавад). Аввалан, падидаи иқтисодие мушахас карда мешавад, ки маълумоти марбут ба он барои истифодабарандагони иттилооти молиявии корхонаи ҳисоботдиҳанда эҳтимолан муфид арзёбӣ гардад. Дуввум, навъи маълумот дар бораи падидаи иқтисодии мазкур муайян карда мешавад, ки бештар бомаврид арзёбӣ мегардад. Сеюм, ин ҷиҳат муайян карда мешавад, ки оё маълумоти мазкур дастрас буда, метавонад пешниҳоди дақиқи падидаи иқтисодии мазкурро таъмин намояд. Агар ҳамин тавр бошад, раванди таъмини мутобикати маълумот бо хусусиятҳои сифатии асосӣ дар ин марҳила ба анҷом мерасад. Дар акси ҳол, раванд нисбат ба навъи маълумоти бештар бомаврид тақрор меёбад.
- 2.22 Барои расидан ба мақсади пешниҳоди ҳисоботи молиявӣ, ки бо пешниҳоди маълумоти муфиди марбут ба падидаҳои иқтисодӣ алоқаманд мебошад, дар баъзе мавридҳо лозим меояд, ки таносуби мувофиқи байни хусусиятҳои сифатии асосӣ интиҳоб карда шавад. Масалан, арзёбии ҳисобшудаи дорои дараҷаи баланди номуайяний метавонад ба сифати маълумоти бештар бомавриди падидаи иқтисодӣ хизмат намояд. Дар баъзе мавридҳо ҳангоми муайян намудани арзёбии ҳисобшуда дараҷаи номуайяний метавонад дар он сатҳе баланд бошад, ки шубҳаро ба вучуд оварад, ки оё арзёбии ҳисобшуда метавонад пешбинии дақиқи падидаи иқтисодии зеринро ба таври пурра таъмин намояд. Дар баъзе ҳолатҳо ба сифати маълумоти муфиди бештар арзёбии ҳисобшудаи дорои дараҷаи баланди номуайяний хизмат менамояд, ки ҳамроҳ бо тавсифи арзёбии ҳисобшудаи мазкур ва тавзеҳи номуайяний, ки ба он таъсир мерасонад, ба вучуд меояд. Дар ҳолатҳои ба ҳамин монанд, ҳангоме ки ҷунин маълумот наметавонад ба таври пурра пешбинии дақиқи падидаи иқтисодиро таъмин намояд, маълумоти муфиди бештар метавонад арзёбии ҳисобшудаи дигар намудро, ки наонқадар бомаврид буда, вале дараҷаи номуайянии баҳои он камтар аст, фаро гирад. Дар ҳолатҳои ҳеле маҳдуд эҳтимолан ягон арзёбии ҳисобшуда вучуд надорад, то маълумоти муфидро нишон диҳад. Дар ҷунин ҳолатҳои махсус шояд пешниҳоди маълумоте зарур шавад, ки бо арзёбии ҳисобшуда асос наёфтааст.

Хусусиятҳои сифатие, ки манфиати маълумотро зиёд менамоянд

- 2.23 Қиёспазирӣ, санҷидашавӣ, саривақтӣ ва возеҳият хусусиятҳои сифатӣ маҳсуб ёфта, манфиатнокии маълумотро зиёд менамоянд ва омилҳои бомавриду таъминкунандаи пешниҳоди дақиқ буда, инъикоси он чизеро, ки барои пешниҳод пешбинӣ шудааст, таъмин менамоянд. Хусусиятҳои сифатӣ, ки манфиатнокии маълумотро зиёд менамоянд, метавонанд барои муайян намудани яке аз роҳҳои барои инъикоси ягон намуд падидаи иқтисодӣ мавриди истифодашаванда кумак намояд, агар ҷунин ҳисобида шавад, ки ҳарду роҳ ба таври баробар маълумоти мувофиқро пешниҳод ва дар шакли яххела пешбинии ҳақиқии падидаи иқтисодиро таъмин намоянд, ҳарду роҳ мавриди истифода қарор мегиранд.

Муқоисапазирӣ

- 2.24 Қабули қарор аз ҷониби истифодабарандагон интиҳоби яке аз роҳҳои алтернативиро пешниҳод менамояд, масалан, интиҳоби байни фуруш ё боздошти сармоя ё сармоягузорӣ намудан ба корхонаи ҳисоботдиҳанда ё дигар корхона. Аз ин рӯ, маълумот дар бораи корхонаи ҳисоботдиҳанда муфидтар аст, агар маълумоти мазкур бо маълумоти ҳаммонанди дигар корхона ва бо маълумоти ҳаммонанди ҳамон корхона барои дигар давра ё дигар сана муқоиса карда шавад.
- 2.25 Муқоисапазирӣ хусусияти сифатӣ маҳсуб ёфта, ба истифодабарандагон имкон фароҳам меорад, ки мутобикат ва фарқияти байни моддаҳои ошкор ва дарк намоянд. Дар фарқият аз хусусиятҳои сифатии боқимонда муқоисапазирӣ ба як моддаи ба таври алоҳида гирифташуда тааллуқ надорад. Барои муқоиса намудан ба ҳадди ақалл ду модда зарур аст.
- 2.26 Мафҳуми пайдарҳамӣ ҳарчанд бо муқоисапазирӣ алоқаманд аст, вале бо он ҳаммонанд намебошад. Пайдарҳамӣ истифодаи ҳамон як усулро нисбати ҳамон як модда ё дар давраҳои гуногун дар доираи як корхона ва як давра, вале нисбати корхонаҳои гуногун ба эътибор мегирад. Муқоисапазирӣ мақсад ба ҳисоб рафта, пайдарҳамӣ барои расидан ба ин мақсад кумак мерасонад.
- 2.27 Муқоисапазирӣ якшаклиро ифода наменамояд. Барои он, ки маълумот муқоисапазир бошад, ягон чизи монанд бояд ба тарзи шабеҳ зоҳир бошад, вале чизи фарқкунанда бояд ба таври гуногун намудор гардад. Муқоисапазирӣ маълумоти молиявӣ зиёд намеёбад, агар воситаҳои фарқкунанда ба шакли монанд зоҳир шуда, василаҳои монанд дар шакли гуногун пешниҳод гарданд.
- 2.28 Эҳтимол вучуд дорад, ки дараҷаи ками муқоисапазирӣ ҳангоми мутобикати маълумот бо хусусиятҳои сифатии асосӣ ба даст меояд. Пешниҳоди дақиқи падидаи иқтисодии бомаврид ба

таври табиӣ бояд дорои дараҷаи ками муқоисапазирӣ бо пешниҳоди ҳақиқии падидаи иқтисодии бовариди ҳаммонанди корхонаи ҳисоботдиҳандаи дигар бошад.

- 2.29 Новобаста аз он, ки як падидаи иқтисодӣ метавонад ба таври дақиқ бо якчанд тарз пешбинӣ карда шавад, ҳангоми нисбати ҳамон як падидаи иқтисодӣ роҳ додани истифодаи усулҳои алтернативии баҳисобгирӣ, муқоисапазирӣ коҳиш меёбад.

Санчидашавӣ

- 2.30 Санчидашавӣ истифодабарандагонро бовар мекунонад, ки маълумот дар бораи падидаи иқтисодии таъиншуда пешниҳоди дақиқ медиҳад. Санчидашавӣ ифода менамояд, ки мушоҳидагарони огоҳ ва мустақими гуногун метавонанд ба як ақидаи умумӣ биёянд, ҳарчанд уҳдадор нестанд бо пуррагӣ розӣ шаванд, бо таносуби пурра нисбат ба он, ки инъикоси муайян пешниҳоди дақиқ мебошад. Маълумоти миқдорӣ набояд ба таври ҳатмӣ, ба хотири санчидашаванда будан, ягона арзёбии ҳисобшудаи имконпазирро инъикос намояд. Ҳудуди мафҳумҳои эҳтимолӣ ва эҳтимолияти бо он алоқаманд инчунин метавонад мавриди санчиш қарор гиранд.
- 2.31 Санчидашавӣ метавонад мустақим ва ё ғайримустақим бошад. Санчидашавии мустақим тасдиқи маълумоти миқдорӣ ё дигар маълумотро тавассути мушоҳидаи мустақим, масалан бо роҳи азнавҳисобкунии воситаҳои пулӣ, ифода менамояд. Санчидашавии ғайримустақим санчиши манбаи маълумот барои тарҳ, формулаҳо ва дигар чӯзҳои таркибии он, азнавҳисобкунии натиҷаҳои бадастовардашуда бо истифодаи ҳамон равишомӯзиро (методологияро) ифода менамояд. Масалан, метавон тасдиқ намудани арзиши тавозунии захираҳои молино моддӣ бо роҳи санчиши манбаи маълумот (миқдор ва арзиш) ва азнавҳисобкунии захираҳои молино моддӣ дар интиҳои давра, бо истифодаи ҳамон фарзия дар бобати маҷмуи арзишӣ (яъне, бо истифодаи усули “ҳариди якум-фурӯши якум” (ФИФО)).
- 2.32 Барои санчиши баъзе тасдиқи равшанкунанда ва маълумоти молиявии пешбиникунонда эҳтимолан фақат дар давраи оянда имконият ба вучуд ояд ва ё метавонад тамоман амалӣ нашавад. Барои расонидани кумак ба истифодабарандагон чиҳати он, ки оё онҳо меҳоханд ин маълумотро истифода баранд, одатан зарур аст, ки ифшои маълумот дар бораи фарзияҳои дар асоси он мавҷудбуда, усулҳои ҷамъоварии маълумоти мазкур, инчунин дигар заминаҳо ва ҳолатҳои, ки маълумоти мазкурро тасдиқ менамоянд, анҷом дода шавад.

Саривақтӣ

- 2.33 Саривақтӣ будани маълумот ин нуктаро ифода менамояд, ки дастрасӣ ба маълумот аз ҷониби шахсони қабулкунанда қарор ба таври зуд бояд анҷом пазирад, то ин ки маълумот ба қарорҳои аз ҷониби онҳо қабулшаванда таъсир расонида тавонад. Бо вучуди ин, манфиатнокии маълумот бо зиёд шудани муҳлати эътибори он коҳиш меёбад. Аммо, баъзе маълумот метавонанд саривақтӣ ва дар муддати тӯлонӣ пас аз давраи ҳисоботӣ боқӣ бимонанд, ки метавонад ба баъзе истифодабарандагон зарурати ошкор ва арзёбӣ намудани трендҳои ба миён орад.

Возеҳият

- 2.34 Гурӯҳбандӣ, бонизомӣ ва ба таври возеҳу мухтасар пешниҳод намудани маълумот онро возеҳтар менамояд.
- 2.35 Баъзе падидаҳои иқтисодӣ аз рӯи моҳият мураккаб буда, наметавонанд ба таври содда ва фаҳмо пешниҳод гарданд. Хориҷ намудани маълумот аз ҷунин падидаҳои иқтисодӣ аз таркиби ҳисоботи молиявӣ метавонад маълумоти дар ҳисоботи молиявӣ бударо барои дарк намудан возеҳтар созад. Аммо ҷунин ҳисобот номукамал гардида, дар натиҷа ба нофаҳмоиҳо оварда мерасонад.
- 2.36 Ҳисоботи молиявӣ барои истифодабарандагоне тартиб дода мешавад, ки дорои фаҳмиши кофии тичорат ва фаъолияти иқтисодӣ буда, ба андозаи зарурӣ маълумотро омӯзиш ва таҳлил менамоянд. Баъзан, ҳатто истифодабарандагони хеле огоҳ ва бодикқат ба хизматрасонии мушовир эҳтиёҷдоранд, то ки маълумотро дар бораи падидаҳои иқтисодии мураккаб дарк намоянд.

Татбиқи хусусиятҳои сифатии беҳтаркунанда

- 2.37 Мутобиқати хусусиятҳои сифатӣ, ки манфиатнокии маълумотро зиёд менамояд, бояд ба қадри имкон то ҳадди ниҳой таъмин карда шавад. Аммо хусусиятҳои сифатии зиёдкунондаи манфиатнокии маълумот маълумотро наметавонанд на ба таври алоҳида ва на ба таври муштарақ манфиатнок бисозанд, агар маълумот номувофиқ бошад ё пешниҳоди дақиқро, ки барои он таъин шудааст, таъмин карда натавонад.

- 2.38 Татбики хусусиятҳои сифатӣ, ки манфиатнокии маълумотро зиёд менамояд, раванди итеративиро инъикос менамояд, ки пайдарҳамии мушаххасеро барои иҷрои амал талаб наменамояд. Баъзан метавонад зарурати кам намудани аҳамияти як хусусияти сифатӣ ба миён ояд, то ин ки аҳамияти хусусияти сифатии дигар баланд бардошта шавад. Масалан, ба таври муваққатӣ коҳишёбии муқоисапазирӣ, ки дар натиҷаи татбики минбаъдаи стандарти нав ба амал меояд, метавонад бо мақсади баланд бардоштани мувофиқат ё дақиқии пешниҳоди маълумот дар ояндаи дарозмуддат асоснок карда шавад. Ифшои воқеии маълумот метавонад муқоисапазирии иттилоотро қисман ҷуброн намояд.

Маҳдудият дар хароҷот, ки бо манфиатнокии ҳисоботи молиявии пешниҳодшаванда алоқаманд мебошад

- 2.39 Хароҷот дорои маҳдудияти ногузир нисбати маълумоте мебошад, ки эҳтимолан дар ҳисоботи молиявӣ пешниҳод карда мешавад. Пешниҳоди маълумоти ҳисоботи молиявӣ марбут ба хароҷот, барои асоснокии хароҷоти мазкур бо фоидаи пешниҳоди ин маълумот, муҳим мебошад. Якҷанд намуди хароҷот ва фоида вучуд дорад, ки бояд ба эътибор гирифта шаванд.
- 2.40 Корхонаи пешниҳодкунандаи ҳисоботи молиявӣ барои ҷамъоварӣ, коркард, санҷиш ва паҳн намудани маълумоти молиявӣ кӯшиш ба харҷ медиҳад, вале дар ниҳоят истифодабарандагон ин хароҷотро дар шакли кам шудани даромад аз сармоягузорӣ қабул менамоянд. Истифодабарандагони маълумоти молиявӣ низ аз рӯйи таҳлил ва тавзеҳи маълумоти пешниҳодшуда хароҷоти муайяно ба дӯш хоҳанд гирифт. Агар маълумоти зарурӣ пешниҳод нагардад, истифодабарандагон хароҷоти иловагиро ба дӯш доранд, то ин ки онро аз дигар сарчашмаҳо ба даст оваранд ё онро ба таври воқеӣ арзёбӣ намоянд.
- 2.41 Пешниҳоди маълумоти молиявӣ, ки бомаврид маҳсуб ёфта, ба таври дақиқ он чиро, ки барои пешниҳод таъин шудааст, манзур менамояд, ба истифодабарандагон ҷиҳати бо боварии пурра қабул намудани қарор кумак мерасонад. Ин ба амали пурсамараи бозорҳои сармоягузорӣ ва ба таври умум коҳишёбии сармоягузорӣ дар иқтисодиёт сабаб мегардад. Сармоягузори алоҳида, қарздиҳанда ва дигар кредитор низ аз қабули қарори марбута метавонанд фоида гиранд. Аммо ҳисоботи молиявии таъиноти умумӣ наметавонад ҳамаи маълумотеро, ки ба ҳар кадом истифодабарандаи алоҳида ба таври мувофиқ пешниҳод мегардад, фаро гирад.
- 2.42 Нисбат ба хароҷот маҳдудиятро қорӣ намуда, Шуро арзёбӣ менамояд, ки эҳтимолан то чӣ андоза фоидаи аз пешниҳоди маълумоти мушаххас бадастовардашуда бо мақсади пешниҳод ва истифодаи ин маълумот сарфшударо рӯйпӯш менамояд. Ҳангоми таҳияи стандарти нав нисбат ба хароҷот маҳдудиятро қорӣ намуда, Шуро раъйи онҳоеро мепурсад, ки маълумоти молиявӣ пешниҳод менамоянд, инчунин раъйи истифодабарандагони ин маълумот, аудиторон, намоёндагони доираҳои илмӣ ва дигар шахсоне, ки нисбатан хусусият ва андозаи фоидаву хароҷоти бо стандарти баррасишаванда алоқамандро мунтазир мебошанд. Дар аксар ҳолат арзёбӣ бо назардошти маълумоти миқдорӣ ва сифатӣ асоснок карда мешавад.
- 2.43 Бо далели субъективии ногузирӣ назарҳои фардӣ хароҷоту фоида аз пешниҳоди моддаҳои мушаххаси маълумоти молиявӣ ба таври гуногун арзёбӣ мегарданд. Аз ин рӯ, Шуро кӯшиш менамояд, ки хароҷот ва фойдаро нисбати пешниҳоди маълумоти молиявӣ дар умум, на ба таври татбиқӣ нисбат ба корхонаи ҳисоботдиҳандаи алоҳида, баррасӣ намояд. Ин чунин маънӣ надорад, ки арзёбии хароҷоту фоида ҳамеша талаботи якхеларо нисбат ба ҳисоботдиҳӣ барои ҳама корхона асоснок менамоянд. Фарқиятҳо метавонанд бо сабаби тафовути ҳаҷми корхона, тарзҳои гуногуни ҷалби сармоя аз ҷониби ин корхона (дар бозорҳои кушод ё бо тартиби шахсӣ), талаботи фарқкунандаи истифодабарандагон ва дигар омилҳо ҷой дошта бошанд.

МУҚАРРАРОТ

аз банд

БОБИ 3. ҲИСОБОТИ МОЛИЯВӢ ВА КОРХОНАИ ҲИСОБОТДИҲАНДА

ҲИСОБОТИ МОЛИЯВӢ	3,1
Мақсад ва таркиби ҳисоботи молиявӣ	3,2
Давраи ҳисоботӣ	3,4
Мавқеи пешниҳоди ҳисоботи молиявӣ	3,8
Фарзия дар бораи бетанаффусии фаъолият	3,9
КОРХОНАИ ҲИСОБОТДИҲАНДА	3,10
Ҳисоботи молиявии маҷмуишуда ва маҷмуинашуда	3,15

Ҳисоботи молиявӣ

- 3.1 Дар бобҳои 1 ва 2 маълумоти дар ҳисоботи молиявии таъиноти умумӣ пешниҳодшаванда, дар бобҳои 3 – 8 бошад, масъалаҳои пешниҳоди маълумот дар шакли махсуси ҳисоботи молиявии таъиноти умумӣ, махсусан дар ҳисоботи молиявии таъиноти умумӣ, мавриди баррасӣ қарор гирифтаанд. Ҳисоботи молиявӣ⁷ маълумот дар бораи захираҳои иқтисодии корхонаи ҳисоботдиҳанда, ҳукуки талабот ба ин корхона, инчунин дар бобати тағйирот дар захираҳои мавҷуда ва ҳукуки талаботро, ки бо муқаррароти унсурҳои ҳисоботи молиявӣ ҷавобгӯй мебошанд, пешниҳод менамояд.

Мақсад ва таркиби ҳисоботи молиявӣ

- 3.2 Мақсади ҳисоботи молиявӣ аз пешниҳоди маълумоти молиявӣ дар бораи дороиҳои корхонаи ҳисоботдиҳанда, уҳдадориҳои он, сармояи хусусӣ, даромад ва хароҷоте иборат мебошад⁸, ки барои истифодабарандагони ҳисоботи молиявӣ ҳангоми арзёбии дурнамои воридоти минбаъдаи воситаҳои пулии соф ва фаъолияти роҳбарияти корхона аз рӯйи масъулияти ҷавобгарӣ нисбати захираҳои иқтисодӣ муфид ба ҳисоб меравад (ба банди 1.3 нигаред).
- 3.3 Ин маълумот пешниҳод мегардад:
- (a) дар ҳисобот дар бораи ҳолати молиявӣ, ки дар он дороиҳо, уҳдадориҳо ва сармояи хусусӣ эътироф карда мешавад;
 - (б) дар ҳисобот (ҳисоботҳо) дар бораи натиҷаҳои молиявӣ⁹, ки дар он (онҳо) даромад ва хароҷот эътироф карда мешаванд;
 - (в) дар дигар ҳисобот ва тавзеҳот, ки маълумоти зерин дар бораи инҳо пешниҳод ва ифшо карда мешавад:
 - (i) дороиҳо, уҳдадориҳо, сармояи хусусӣ, даромад ва хароҷоти эътирофшуда (ба банди 5.1 нигаред), аз ҷумла, маълумот дар бораи хусусият ва хавфҳои, ки дар робита бо дороиҳо ва уҳдадориҳои эътирофшуда ба вучуд омадаанд;
 - (ii) дороиҳо ва уҳдадорӣҳое, ки эътироф нашудаанд (ба банди 5.6 нигаред), аз ҷумла, маълумот дар бораи хусусият ва хавфҳои, ки дар робита бо ин дороиҳо ва уҳдадориҳои эътирофшуда ба вучуд омадаанд;
 - (iii) маҷмуи пулӣ;
 - (iv) аъзоҳаққи дорандагони ҳукуки талабот нисбат ба сармояи хусусии корхона ва пардохт ба ин шахсон;

⁷ Дар матни *Асосҳои концептуалӣ* мафҳуми “ҳисоботи молиявӣ” ба ҳисоботи молиявии таъиноти умумӣ тааллуқ дорад.

⁸ Муқаррароти мафҳуми “дорӣ”, “уҳдадорӣ”, “сармояи хусусӣ”, “даромад” ва “хароҷот” дар қадвали 4.1 оварда шудааст. Онҳо унсурҳои ҳисоботи молиявӣ мебошанд.

⁹ Дар *Асосҳои концептуалӣ* аз як ҳисобот ё ду ҳисобот таркиб ёфтани ҳисобот (ҳисоботҳо) дар бораи натиҷаҳои молиявӣ муқаррар нашудааст.

- (v) усулҳо, фарзияҳо ва ақида, ки ҳангоми арзёбии маблағҳои пешниҳодшуда ва ифшошуда истифода шудаанд, инчунин дар бораи тағйироти ин усулҳо, фарзияҳо ва ақида.

Давраи ҳисоботӣ

- 3.4 Ҳисоботи молиявӣ вобаста ба давраи муайяни вақт (давраи ҳисоботӣ) таҳия гардида, маълумоти зеринро пешниҳод менамояд:
- (a) маълумот дар бораи дороиҳо ва уҳдадориҳо, аз ҷумла, дороиҳо ва уҳдадориҳои эътирофнашуда ва сармояи хусусӣ, ки дар санаи интиҳои давраи ҳисоботӣ ё дар муддати давраи ҳисоботӣ мавҷуд буданд;
- (б) маълумот дар бораи дороиҳо ва уҳдадориҳо дар давраи ҳисоботӣ.
- 3.5 Ҳисоботи молиявӣ инчунин ҳадди ақалл барои як давраи ҳисоботии гузашта бо мақсади расонидани кумак ба истифодабарандагони ҳисоботи молиявӣ бобати ошкор ва арзёбӣ намудани тағйирот ва трендҳо маълумоти муқоисавиро пешниҳод менамояд.
- 3.6 Маълумот дар бораи амалиёти эҳтимолии минбаъда ва дигар рӯйдодҳои имконпазири оянда (маълумоти пешгӯйикунанда) дар ҳолатҳои зерин ба ҳисоботи молиявӣ ворид карда мешавад:
- (a) агар маълумот ба дороиҳо ва уҳдадориҳои корхона мансуб бошад, аз ҷумла, ба дороиҳо ва уҳдадориҳои эътирофнашуда - ё сармояи хусусӣ, ки дар санаи интиҳои давраи ҳисоботӣ ё дар муддати давраи ҳисоботӣ мавҷуд буданд ё ба даромад ва хароҷоти давраи ҳисоботӣ мансуб мебошанд;
- (б) барои истифодабарандагони ҳисоботи молиявӣ муфид арзёбӣ мегардад.
- Масалан, агар дорой ё уҳдадорӣ тавассути арзёбии ҳисобшудаи воситаҳои пулии минбаъда арзёбӣ гардад, маълумот дар бораи ҷунин воситаҳои пулии минбаъда эҳтимолан ба истифодабарандагони ҳисоботи молиявӣ ҷиҳати дарки баҳои дар он инъикосёфта кумак мерасонад. Тибқи тартиб, ҳисоботи молиявӣ дорой дигар намудҳои маълумоти пешбиникунаанда низ мебошад, ба мисоли маводи тавзеҳотӣ дар бораи дурнамо ва стратегияи роҳбарият нисбати корхонаи ҳисоботдиҳанда.
- 3.7 Ҳисоботи молиявӣ маълумотро дар бораи амалиёт ва дигар рӯйдодҳое, ки пас аз анҷоми давраи ҳисоботӣ ба амал омадаанд, фаро мегирад, агар пешниҳоди ҷунин маълумот барои дастрасии мақсади ҳисоботи молиявӣ зарур бошад (ба банди 3.2 нигаред).

Ояндабинии дар ҳисоботи молиявӣ қабулшуда

- 3.8 Ҳисоботи молиявӣ маълумот дар бораи амалиёт ва дигар рӯйдодҳоро на аз мавқеи гурӯҳи мушаххаси сармоягузори мавҷуда ва дорой иқтидор, қарздиҳандагон ва дигар кредиторон, балки дар умум аз мавқеи корхонаи ҳисоботдиҳанда пешниҳод менамояд.

Фарзия дар бораи бетанаффусии фаъолият

- 3.9 Ҳисоботи молиявӣ, одатан, дар асоси фарзияҳое, ки корхонаи ҳисоботдиҳанда фаъолияти худро бетанаффус иҷро менамояд ва фаъолияти худро дар ояндаи наздик ҷиҳати иҷро идома медиҳад, тартиб дода мешавад. Ҳамин тариқ, фарзия истифода бурда мешавад, ки корхона барои қатъи мавҷудияти худ ё қатъи фаъолияти тичоратии худ хоҳиш ва зарурат надорад. Агар ҷунин хоҳиш ва зарурат вучуд дошта бошад, пас метавонад, ки тартибдиҳии ҳисоботи молиявӣ бо дигар асос анҷом дода шавад. Дар ин ҳолат ба ҳисоботи молиявӣ тавсифи асоси истифодагардида ворид карда мешавад.

Корхонаи ҳисоботдиҳанда

- 3.10 Корхонаи ҳисоботдиҳанда ин корхонаест, ки ба таври ҳатмӣ ё мустақил ҳисоботи молиявиро таҳия менамояд. Корхонаи ҳисоботдиҳанда метавонад як корхона, қисми он ё якҷанд корхонаро фаро гирад. Барои корхонаи ҳисоботдиҳанда шахси ҳуқуқӣ будан ҳатмӣ намебошад.
- 3.11 Баъзан як корхона (корхонаи асосӣ) корхонаи дигарро (корхонаи фаръӣ) мавриди назорат қарор медиҳад. Агар корхонаи ҳисоботдиҳанда ҳам корхонаи асосӣ ва ҳам корхонаи фаръиро дар бар гирад, ҳисоботи молиявии корхонаи мазкур “ҳисоботи молиявии маҷмуишуда” номида мешавад (ба бандҳои 3.15–3.16 нигаред). Агар корхонаи ҳисоботдиҳанда ҳамчун корхонаи асосӣ муарифӣ

- гардида бошад, пас ҳисоботи молиявии он “ҳисоботи молиявии маҷмуинашуда” номида мешавад (ба бандҳои 3.17–3.18 нигаред).
- 3.12 Агар корхонаи ҳисоботдиҳанда ду ва зиёда корхонаро фаро гирад, ки бо муносибати корхонаи асосӣ - корхонаи фаръӣ алоқаманд намебошанд, ҳисоботи молиявии корхонаи ҳисоботдиҳанда “ҳисоботи молиявии омехта” номида мешавад.
- 3.13 Муайянсозии ҳудуди корхонаи ҳисоботдиҳанда метавонад мушкил бошад, агар корхонаи ҳисоботдиҳанда:
- (а) шахси ҳуқуқӣ маҳсуб наёбад;
 - (б) фақат аз шахсони ҳуқуқие, ки бо муносибати корхонаи асосӣ - корхонаи фаръӣ алоқаманд мебошанд, таркиб наёфта бошад.
- 3.14 Дар ин ҳолат муайянсозии ҳудуди корхонаи ҳисоботдиҳанда аз талаботи иттилоотии истифодабарандагони асосии ҳисоботи молиявии корхонаи ҳисоботдиҳанда вобаста мебошад. Истифодабарандагон ба маълумоти мувофиқе эҳтиёҷ доранд, ки ба таври дақиқ он чизеро, ки барои пешниҳод таъин шудааст, манзур намоянд. Пешниҳоди дақиқ пешбинӣ менамояд, ки:
- (а) ҳудуди корхонаи ҳисоботдиҳанда маҷмуи худсарона ва ё нопурраи намудҳои фаъолияти иқтисодии онро дар бар намегирад;
 - (б) ба марзҳои корхонаи ҳисоботдиҳанда ворид намудани маҷмуи ишорашудаи намудҳои фаъолияти иқтисодӣ пешниҳоди маълумоти бетарафро таъмин менамояд;
 - (в) тавсифи он, ки чӣ тавр ҳудуди корхонаи ҳисоботдиҳанда муайян карда шудааст ва чӣ ҳудуди корхонаи ҳисоботдиҳандаро ташкил намудааст, пешниҳод карда мешавад.

Ҳисоботи молиявии маҷмуишуда ва маҷмуинашуда

- 3.15 Ҳисоботи молиявии маҷмуишуда маълумот дар бораи дороиҳо, уҳдадориҳо, сармояи хусусӣ, даромад ва хароҷоти ҳам корхонаи асосӣ ва ҳам корхонаи фаръиро ба ҳайси як корхонаи ҳисоботдиҳанда пешниҳод менамояд. Маълумоти мазкур барои сармоягузори мавҷуда ва дорои иқтидор, қарздиҳандагон ва дигар кредиторони корхонаи асосӣ ҳангоми арзёбии дурнамои воридоти минбаъдаи воситаҳои пулӣ ба корхонаи асосӣ муфид мебошад. Ин чунин маънӣ дорад, ки воридоти воситаҳои пулӣ соф ба корхонаи асосӣ тақсимои аз ҷониби корхонаҳои фаръӣ ба манфиати корхонаи асосӣ анҷомшавандаро фаро мегиранд, ки чунин тақсимот аз даромади воситаҳои пулӣ ба корхонаи фаръӣ вобаста мебошад.
- 3.16 Ҳисоботи молиявии маҷмуишуда мақсади пешниҳоди маълумоти алоҳидаро дар бораи дороиҳо, уҳдадориҳо, сармояи хусусӣ, даромад ва хароҷоти кадом як корхонаи фаръии мушаххас надорад. Чунин маълумот дар ҳисоботи молиявии хусусии корхонаи фаръӣ нигоҳ дошта мешавад.
- 3.17 Ҳисоботи молиявии маҷмуинашуда барои пешниҳоди маълумот дар бораи дороиҳо, уҳдадориҳо, сармояи хусусӣ, даромад ва хароҷоти корхонаи асосӣ, вале на корхонаи фаръии он, пешбинӣ шудааст. Маълумоти мазкур барои сармоягузори мавҷуда ва дорои иқтидор, қарздиҳандагон ва дигар кредиторони корхонаи асосӣ ҳангоми мавҷуд будани ҳолатҳои зерин зарур мебошад:
- (а) ҳуқуқи талабот ба корхонаи асосӣ одатан ба дорандаи он чунин ҳуқуқи талаботро нисбати корхонаи фаръӣ намедихад;
 - (б) дар мавриди қонунгузорӣ маблағе, ки эҳтимолан мувофиқи низоми ҳуқуқӣ дар байни дорандагони ҳуқуқи талабот нисбати сармояи хусусии корхонаи асосӣ бояд тақсим шавад, аз бузургии захираҳои барои тақсимкунӣ дастраси корхонаи асосӣ вобаста мебошад.
- Як тарзи дигари пешниҳоди маълумот дар бораи баъзе ё ҳама дороиҳо, уҳдадориҳо, сармояи хусусӣ, даромад ва хароҷоти корхонаи асосӣ ин пешниҳоди ҳамин гуна маълумот дар тавзеҳоти ҳисоботи молиявии маҷмуишуда мебошад.
- 3.18 Маълумоте, ки дар ҳисоботи молиявии маҷмуинашуда пешниҳод гардидааст, чун қоида, барои таъмини талаботи иттилоотии сармоягузори мавҷуда ва дорои иқтидор, қарздиҳандагон ва дигар кредиторони корхонаи асосӣ кофӣ намебошад. Аз ин рӯ, дар ҳолатҳои, ки пешниҳоди ҳисоботи молиявии маҷмуишуда тақозо мешавад, ҳисоботи молиявии маҷмуинашуда наметавонад бар ивази ҳисоботи молиявии маҷмуишуда хизмат расонад. Аз ин ҳисоб, корхонаи асосӣ метавонад уҳдадор бошад ё шояд аз рӯи интиҳоби шахсӣ ҳисоботи молиявии маҷмуинашударо ҷиҳати илова ба ҳисоботи молиявии маҷмуишуда таҳия намояд.

МУҚАРРАРОТ

аз банда

БОБИ 4. УНСУРҲОИ ҲИСОБОТИ МОЛИЯВӢ

МУҚАДДИМА	4,1
МУҚАРРАРОТИ ДОРОӢ	4,3
Ҳуқуқ	4,6
Иқтидори бунёди манфиатҳои иқтисодӣ	4,14
Назорат	4,19
МУҚАРРАРОТИ УҲДАДОРӢ	4,26
Уҳдадорӣ	4,28
Интиқоли захираи иқтисодӣ	4,36
Уҳдадори мавҷуда, ки дар натиҷаи рӯйдодҳои гузашта ба вучуд омадааст	4,42
ДОРОИҲО ВА УҲДАДОРИҲО	4,48
Воҳиди баҳисобгирӣ	4,48
Шартномаҳои мавриди иҷро	4,56
Моҳияти ҳуқуқ ва уҳдадориҳои дар шартнома пешбинишуда	4,59
МУҚАРРАРОТИ САРМОЯИ ХУСУСӢ	4,63
МУҚАРРАРОТИ ДАРОМАД ВА ХАРОҶОТ	4,68

Муқаддима

- 4.1 Унсурҳои ҳисоботи молиявӣ, ки дар *Асосҳои концептуалӣ* муайян шудаанд, инҳо мебошанд:
- (а) дороиҳо, уҳдадориҳо ва сармоияи хусусӣ, ки ба ҳолати молиявии корхонаи ҳисоботдиҳанда мансубанд;
 - (б) даромад ва хароҷот, ки ба натиҷаҳои молиявии фаъолияти корхонаи ҳисоботдиҳанда бурда мешаванд.
- 4.2 Унсурҳои мазкур бо захираҳои иқтисодӣ, ҳуқуқ ба талабот ва тағйирот дар захираҳои иқтисодӣ ва ҳуқуқ ба талабот алоқаманд буда, дар боби 1 тавсиф ва муқаррароти онҳо дар қадвали 4.1 оварда шудааст.

Қадвали 4.1. Унсурҳои ҳисоботи молиявӣ

Мафҳумҳои дар боби 1 баррасишаванда	Унсур	Муқаррарот ё тавсифот
Захираи иқтисодӣ	Дорой	Захираи иқтисодии мавҷуда, ки корхона дар натиҷаи рӯйдодҳои гузашта назорат менамояд. Захираи иқтисодӣ ҳуқуқро ифода менамояд, ки доройи иқтидори бунёди манфиатҳои иқтисодӣ мебошад.
Ҳуқуқи талабот	Уҳдадорӣ	Уҳдадори мавҷудаи корхона ҷиҳати интиқоли захираи иқтисодӣ, ки дар натиҷаи рӯйдодҳои гузашта фаро мерасад.
	Сармоияи хусусӣ	Ҳиссаи бақия дар дориҳои корхона пас аз

Мафҳумҳои дар боби 1 баррасишаванда	Унсур	Муқаррарот ё тавсифот
		тарҳи ҳама уҳдадориҳои он
Тағйирот дар захираҳои иқтисодӣ ва ҳуқуқи талабот, ки дар натиҷаҳои молиявии фаъолият инъикос меёбанд	Даромад	Афзоиши дороиҳо ё коҳишёбии уҳдадориҳо, ки боиси зиёдшавии сармояи хусусӣ гардида, бо аъзоҳаққи дорандагони ҳуқуқи талабот нисбат ба сармояи хусусии корхона марбут намебошад.
	Хароҷот	Коҳиши дороиҳо ё афзоиши уҳдадориҳо, ки боиси коҳишёбии сармояи хусусӣ гардида, барои тақсимот ба манфиати дорандагони ҳуқуқи талабот нисбати сармояи хусусии корхона марбут намебошад.
Тағйироти дигар дар захираҳои иқтисодӣ ва ҳуқуқи талабот	–	Аъзоҳаққи дорандагони ҳуқуқи талабот нисбати сармояи хусусии корхона ва тақсимот ба манфиати онҳо
	–	Мубодилаи дороиҳо ё уҳдадориҳо, ки боиси афзоиш ё коҳишёбии сармояи хусусӣ намегардад.

Муқаррароти дорой

- 4.3 Дорой ин захираи дар натиҷаи рӯйдодҳои дар гузашта бавучудодаи иқтисодӣ мебошад, ки аз ҷониби корхона назорат карда мешавад.
- 4.4 Захираи иқтисодӣ ин ҳуқуқест, ки дорои иқтидори бунёди манфиатҳои иқтисодӣ мебошад.
- 4.5 Дар қисмати мазкур се ҷанбаи муқаррарот мавриди баррасӣ қарор мегиранд:
- (а) ҳуқуқ (ба бандҳои 4.6–4.13 нигаред);
 - (б) иқтидори бунёди манфиатҳои иқтисодӣ (ба бандҳои 4.14–4.18 нигаред);
 - (в) назорат (ба бандҳои 4.19–4.25 нигаред).

Ҳуқуқ

- 4.6 Ҳуқуқе, ки дорои иқтидори бунёди манфиатҳои иқтисодӣ буда, метавонад шаклҳои гуногунро қабул намояд, аз ҷумла:
- (а) ҳуқуқе, ки ба уҳдадориҳои тарафи дигар мувофиқат менамояд (ба банди 4.39 нигаред), мисол:
 - (i) ҳуқуқ барои гирифтани воситаҳои пулӣ;
 - (ii) ҳуқуқ барои гирифтани мол ё хизматрасонӣ;
 - (iii) ҳуқуқ барои мубодилаи захираҳои иқтисодӣ бо дигар тараф дар асоси шартҳои муфид. Ба чунин ҳуқуқҳо мансубанд: масалан, шартномаи форвардӣ барои хариди захираҳои иқтисодӣ бо шартҳое, ки дар айни замон муфид маҳсуб меёбанд ё опцион барои хариди захираҳои иқтисодӣ;
 - (iv) ҳуқуқ ба ғоидае, ки тавассути уҳдадориҳои тарафи дигар ҷиҳати интиқоли захираҳои иқтисодӣ дар сурати фарорасии рӯйдоди минбаъдаи муайян, ки ба фарорасии он боварӣ вучуд надорад, қайду шарт шудааст (ба банди 4.37 нигаред);
 - (б) ҳуқуқе, ки бо уҳдадориҳои тарафи дигар мувофиқат наменамояд, масалан:
 - (i) ҳуқуқ ба объектҳои воқеӣ, ба монанди объектҳои воситаҳои асосӣ ва захираҳои молию моддӣ. Мисоли чунин ҳуқуқҳо ҳуқуқ барои истифодаи объектҳои воқеӣ ё ҳуқуқ барои гирифтани ғоида аз арзиши барҳамхурандаи (боқимондаи) объекти ичора ба ҳисоб мераванд;
 - (ii) ҳуқуқ барои истифодаи моликияти зеҳнӣ.

- 4.7 Аксар ҳуқуқҳо дар асоси шартҳои амалиётӣ, талаботи қонунгузорӣ ё шартҳои ҳаммонанд пайдо мешаванд. Барои мисол, корхона метавонад ба ҳуқуке доро шавад, ки дар натиҷаи дарёфти объекти воқеӣ ба ҳуқуқи моликият ё иҷора, воситаи қарзӣ ё воситаи ҳиссавӣ ё патенти бақайдгирифташуда соҳиб шудааст. Аз ин рӯ, корхона инчунин метавонад бо тарзҳои дигар ба ҳуқуқ соҳиб шавад. Масалан:
- (а) бо роҳи харид ё бунёд намудани “ноу-хау”, ки барои ҳамагон дастрас намебошад (ба банди 4.22 нигаред);
 - (б) бо далели мавҷудияти уҳдадории тарафи дигар ва ин бо сабабе ба вучуд омадааст, ки чунин тарафи дигар тавоноии амалии ба он тарз амал намуданро, ки бо амалиёти кории мурағабшудаи он, сиёсати қарзӣ ё дархости мушаххас муҳолиф бошад, надорад (ба банди 4.31 нигаред).
- 4.8 Мавриди дарёфти баъзе молҳо ё хизматрасонӣ, масалан хизматрасонии коргарони кироӣ, бо фурсати мавриди истифодаи онҳо мувофиқат менамояд. Ҳуқуқи корхона барои дарёфти манфиатҳои иқтисодӣ, ки бо чунин молҳо ё хизматрасонӣ алоқаманд мебошад, дар марҳилаи хеле қутоҳи вақт то лаҳзаи истифодаи ин молҳо ё хизматрасонии корхона мавриди амал қарор мегирад.
- 4.9 На ҳама ҳуқуқҳои корхона дороиҳои он маҳсуб меёбанд. Барои он, ки ҳуқуқҳо дороиҳои корхона ҳисобида шаванд, бояд ду шарт риоя гардад: ҳуқуқ бояд дорои иқтидори бунёди манфиатҳои иқтисодии болотар аз манфиатҳои иқтисодӣ бошад, ки барои дигар тарафҳо дастрасанд (ба бандҳои 4.14–4.18 нигаред) ва ҳатман аз ҷониби корхона мавриди назорат қарор гиранд (ба бандҳои 4.19–4.25 нигаред). Масалан, ҳуқуқи бидуни ҳароҷоти муҳим барои ҳама тарафҳо дастрас – дар қисмати ҳуқуқи дастрасӣ ба неъматҳои ҷамъиятӣ, ба монанди ҳуқуқи истифодаи роҳ ё ноу-хау, ки барои ҳама дастрас буда, ҷун қоида, барои корхонае, ки соҳиби дороиянд, дорой маҳсуб намеёбанд.
- 4.10 Корхона наметавонад аз пешии худ ҳуқуқи дарёфти манфиатҳои иқтисодиро дошта бошад. Аз ин бармеояд, ки:
- (а) воситаҳои қарзӣ ё воситаҳои ҳиссавӣ, ки бар асари харид ё ҳифзи онҳо корхона ин воситаҳоро содир кардааст, масалан, сармояҳои харидашудаи хусусӣ, ба ҳайси захираҳои иқтисодии ин корхона шинохта намешаванд;
 - (б) агар корхонаи ҳисоботдиҳанда дар таркиби худ бештар аз як шахси ҳуқуқиро ворид карда бошад, воситаҳои қарзӣ ё воситаҳои ҳиссавии аз ҷониби яке аз ин шахсони ҳуқуқӣ содиршуда ва воситаҳои қарзӣ ё воситаҳои ҳиссавии аз ҷониби яке аз ин шахсони ҳуқуқӣ ҳифзшуда захираҳои иқтисодии корхонаи ҳисоботдиҳанда маҳсуб намеёбанд.
- 4.11 Дар асл ҳар кадом ҳуқуқи корхона дорои алоҳидаро инъикос менамояд. Аз ин рӯ, бо мақсади баҳисобгирӣ ҳуқуқҳои ба ҳам пайванд аксаран ба сифати як воҳиди баҳисобгирӣ, ки як дороиро ифода менамояд, баррасӣ карда мешаванд (ба бандҳои 4.48–4.55 нигаред). Масалан, як объект метавонад боиси ба вучуд омадани якчанд ҳуқуқҳо гардад, аз ҷумла:
- (а) ҳуқуқи истифодаи объекти мазкур;
 - (б) ҳуқуқи фурӯши ин объект;
 - (в) ҳуқуқи интиқоли ҳуқуқи ин объект ба ғарав;
 - (г) дигар ҳуқуқҳое, ки дар зербандҳои (а)–(в) зикр нашудаанд.
- 4.12 Дар аксар маврид маҷмуи ҳуқуқҳое, ки бо ҳуқуқи қонунӣ барои моликият ба як объекти воқеӣ қайд шарт мешаванд, ҳамчун як дорой ба эътибор гирифта мешавад. Ба таври концептуалӣ захираи иқтисодӣ на объекти воқеӣ, балки маҷмуи ҳуқуқҳоро ифода менамояд. Новобаста аз ин тавсифи маҷмуи ҳуқуқҳои мазкур ҳамчун объекти воқеӣ дар аксар ҳолат пешниҳоди дақиқи чунин ҳуқуқҳоро ба таври мухтасар ва возеҳ таъмин менамояд.
- 4.13 Дар баъзе маврид нисбат ба мавҷудияти ҳуқуқ номуайяний вучуд дорад. Масалан, тарафи дигар имкон дорад, ки мавҷудияти ҳуқуқи корхонаро барои дарёфти захираи иқтисодӣ аз тарафи дигар, мавриди баҳс қарор диҳад. То он замоне, ки номуайянии мазкур ҳал нагардад, масалан бо қарори суд нисбати мавҷудияти ҳуқуқи корхона ва мутаносибан мавҷудияти дорой, номуайяний вучуддошта боқӣ мемонад. Масъалаи эътирофи дороиҳое, ки вобаста ба мавҷудияти онҳо номуайяний вучуд дорад, дар банди 5.14 баррасӣ карда мешавад.

Иқтидори бунёди манфиатҳои иқтисодӣ

- 4.14 Захираи иқтисодӣ ин ҳуқуқест, ки дорои иқтидори бунёди манфиатҳои иқтисодӣ мебошад. Барои мавҷудияти чунин иқтидори бунёди манфиатҳои иқтисодӣ зарурате вучуд надорад, ки бо боварии пурра ё ҳатто имконияти баланд тасдиқ карда шавад, ки чунин ҳуқуқ манфиатҳои иқтисодиро ба миён меоварад. Танҳо ин нукта муҳим аст, ки ҳуқуқи мазкур аллакай вучуд дорад ва ҳадди ақалл,

- дар як ҳолати мушаххас ҳукуки мазкур метавонад барои корхона манфиатҳои иқтисодиёро бунёд намояд, ки аз манфиатҳои барои ҳамаи дигар тарафҳо дастрас зиёдтар бошад.
- 4.15 Ҳуқуқ метавонад ба муқаррароти захираҳои иқтисодӣ мувофиқат намояд ва дар баробари ин, дороӣ махсуб ёбад, ҳатто агар эҳтимол вучуд дошта бошад, ки он манфиатҳои иқтисодиёро кам ба миён меоварад. Аз ин рӯ, ин эҳтимолияти кам метавонад ба қароре, ки кадом маълумотро ва бо чӣ тарз дар бораи дороиҳо метавон пешниҳод кард, аз ҷумла, ин қарор, ки оё метавонад дороиро эътироф намуд (ба бандҳои 5.15–5.17 нигаред) ва бо чӣ тарз онро арзёбӣ намуд, таъсир расонад.
- 4.16 Захираи иқтисодӣ имкон дорад, ки барои корхона манфиатҳои иқтисодиёро аз ҳисоби пешниҳоди ҳуқуқ ба он ё таъмини имкониятҳои иҷроӣ масалан, як ё якчанд амалиёти зерин бунёд намояд:
- (а) қабули маҷмуи пулӣ ё дигар захираи иқтисодии тибки шартнома пешбинишуда;
 - (б) табодули захираҳои иқтисодӣ бо дигар тараф дар асоси шартҳои муфид;
 - (в) таъмини воридоти воситаҳои пулӣ ё пешгирии аз хароҷоти воситаҳои пулӣ тавассути:
 - (i) истифодаи захираи иқтисодии мазкур ё ба таври алоҳида ё дар маҷмӯъ бо дигар захираҳои иқтисодӣ барои истеҳсоли мол ё хизматрасонӣ;
 - (ii) истифодаи захираи иқтисодии мазкур ҷиҳати зиёд намудани арзиши дигар захираҳои иқтисодӣ;
 - (iii) интиқоли захираи иқтисодии мазкур ҷиҳати иҷора ба тарафи дигар.
 - (г) қабули воситаҳои пулӣ ё дигар захираҳои иқтисодӣ дар натиҷаи фурӯши захираҳои иқтисодии мазкур; ё
 - (ғ) ҷуброн намудани уҳдадорӣҳо тавассути интиқоли захираҳои иқтисодии мазкур.
- 4.17 Новобаста аз он, ки арзиши захираи иқтисодӣ аз рӯйи иқтидори мавҷудаи бунёди манфиатҳои иқтисодии минбаъдаи он муайян карда мешавад, ин захираи иқтисодӣ ҳуқуқеро нишон медиҳад, ки дар худ на манфиатҳои иқтисодиёро, ки ҳуқуқ эҷод менамояд, балки ин иқтидорро фаро мегирад. Масалан, арзиши опсиони харидашуда аз рӯйи иқтидори бунёди манфиатҳои иқтисодии он бо сабаби ба қарб бурдани ин опсион дар ягон санаи оянда муайян карда мешавад. Лозим ба қайд аст, ки захираи иқтисодӣ ҳуқуқи мавҷудаи худро – ҳуқуқи сабаби ба қарб бурдани опсион дар ягон санаи ояндаро нишон медиҳад. Захираи иқтисодӣ ин манфиатҳои иқтисодии оянда намебошад, ки дорандаи опсион онро дар ҳолати иҷроӣ ба даст меоварад.
- 4.18 Байни сарфи хароҷот ва хариди дороиҳо алоқаи зич мавҷуд мебошад, вале ин падидаҳо якхела намебошанд. Бинобар ин, замоне, ки корхона хароҷот менамояд, аз он гувоҳӣ медиҳад, ки корхона барои ба даст овардани манфиатҳои иқтисодии оянда кӯшиш ба харҷ медиҳад, вале ин далели мустақим ҳисобида намешавад, ки корхона дороӣ ба даст оварда бошад. Ба ҳамин тартиб мавҷуд набудани хароҷоти мувофиқ ба он монеа намешавад, ки ин ё он модда муқаррароти дороиро таъмин карда бошад. Масалан, ба дороиҳо ҳуқуқҳоеро мансуб намудан метавон, ки ба корхона аз ҷониби давлат ба таври ройгон пешниҳод шудааст ё ба корхона аз ҷониби тарафи дигар ба сифати инъом интиқол гардидааст.

Назорат

- 4.19 Назорат захираи иқтисодиёро бо корхона пайванд месозад. Арзёбии мавҷудияти назорат ҷиҳати мушаххас намудани захираи иқтисодӣ, ки таҳти баҳисобгирии корхона қарор дорад, кумак мерасонад. Масалан, корхона метавонад ҳиссаи мутаносибро дар объекти амволи ғайриманқул назорат намояд, вале дар ин маврид ҳуқуқеро, ки дар ҳуқуқи моликият барои тамоми объекти амволи ғайриманқули таҳти назорат қарордошта қайду шарт шудааст, назорат наменамояд. Дар ҷунин маврид дорои корхона ҳамон ҳиссаи объекти амволи ғайриманқул махсуб меёбад, ки онро таҳти назорат дорад, вале на он ҳуқуқеро, ки дар ҳуқуқи моликият барои тамоми объекти амволи ғайриманқули таҳти назорат қарордошта қайду шарт шудааст, назорат наменамояд.
- 4.20 Корхона захираи иқтисодиёро назорат менамояд, агар дар давраи ҳозира дар он имконияти муайян намудани тарзи истифодаи захираи иқтисодии мазкур ва гирифтани манфиатҳои иқтисодӣ, ки он эҳтимолан медиҳад, мавҷуд бошад. Назорат, дар аини замон, дорои имкониятҳои мавҷудаи пешгирии намудани он омилҳои мебошад, ки тарафҳои дигар тарзи истифодаи захираҳои иқтисодиёро муайян карда ва аз он манфиати иқтисодӣ ба даст меоваранд. Аз ин рӯ, агар як тараф захираи иқтисодиёро назорат намояд, пас ягон тарафи дигар онро назорат наменамояд.
- 4.21 Дар аини замон корхона дорои имконияти муайянсозии тарзи истифодаи захираи иқтисодӣ мебошад, агар корхона ҳуқуқи истифодаи захираи иқтисодии мазкурро дар фаъолияти худ дошта бошад ё ба дигар тараф имкон диҳад, ки захираи иқтисодии мазкурро дар фаъолияти ҷунин тарафи дигар истифода намояд.

- 4.22 Назорати захираи иқтисодӣ одатан бо имконияти мавҷудияти ҳуқуқҳои аз нигоҳи қонунӣ ҳифзшуда қайду шарт шудааст. Аммо назорат метавонад дар мавриде ба вучуд ояд, агар корхона тасдиқ карда тавонад, ки тарзи истифодаи захираи иқтисодӣ ва ба даст овардани ғоида аз он, на аз ҷониби тарафи дигар, балки аз ҷониби он муқаррар карда мешавад. Масалан, корхона метавонад ҳуқуқи истифодаи ноу-хауро, ки дар истифодаи умум қарор дорад, назорат намояд, агар корхона ба ин ноу-хау дастрасӣ дошта бошад ва дар давраи ҷорӣ имконияти ифшо накардани маълумоти марбут ба ноу-хау мавҷуд бошад, ҳатто агар ин ноу-хау тавассути патент ҳифз нагардида бошад.
- 4.23 Барои он, ки корхона захираи иқтисодиёро таҳти назорат дошта бошад, манфиатҳои иқтисодии минбаъда аз ин захира бояд ба таври мустақим ва ё ғайримустақим на ба ягон тарафи дигар, балки ба ҳамин корхона ворид шаванд. Ин ҷиҳати назорат маънои онро надорад, ки корхона манфиати иқтисодӣ овардани захираи иқтисодиёро дар ҳама ҳолат кафолат медиҳад. Баръакс ин чунин маънӣ дорад, ки агар захираи иқтисодӣ манфиати иқтисодӣ оварад, пас корхона ҳамон тарафе махсуб меёбад, ки хоҳ ба таври мустақим ва хоҳ ба таври ғайримустақим ғоида хоҳад гирифт.
- 4.24 Дучоршавӣ ба хавфи тағйирёбии назарраси бузургҳои манфиатҳои иқтисодӣ, ки бар асари захираи иқтисодӣ бунёд шудаанд, эҳтимолан ба он ишора менамояд, ки ин захира таҳти назорати корхона қарор дорад. Аммо ин танҳо як омил аст, ки ҳангоми арзёбии умумии мавҷудияти назорат бояд ба эътибор гирифта шавад.
- 4.25 Баъзан як тараф (принсипал) тарафи дигарро (агент) ҷалб менамояд, ки аз номи принсипал баромад карда, ба манфиати ӯ хизмат менамояд. Масалан, принсипал метавонад агентро барои ташкили фурӯши моли таҳти назорати принсипал қарордошта ҷалб намояд. Агар агент ҳифзи захираи иқтисодиёро, ки принсипал назорат менамояд, қабул кунад, ин захираи иқтисодӣ дорои агент махсуб намеёбад. Илова бар ин, агар агент захираи иқтисодии таҳти назорати принсипал қарордоштаро ба тарафи сеюм интиқол диҳад, чунин уҳдадорӣ уҳдадорӣ агент ба ҳисоб намеравад, зеро захираи иқтисодии интиқолшаванда захираи иқтисодии принсипал мебошад, на агент.

Муқаррароти уҳдадорӣ

- 4.26 Уҳдадорӣ - ин ваколати дар айни замон амалкунандаи корхона ҷиҳати интиқоли захираи иқтисодӣ мебошад, ки дар натиҷаи рӯйдодҳои гузашта ба вучуд омадааст.
- 4.27 Барои он, ки уҳдадорӣ мавриди амал қарор гирад, зарур аст, ки се меъёр риоя карда шавад:
- (а) корхона дорои уҳдадорӣ бошад (ба бандҳои 4.28–4.35 нигаред);
 - (б) уҳдадорӣ мазкур дар интиқоли захираи иқтисодӣ ифода мегардад (ба бандҳои 4.36–4.41 нигаред);
 - (в) уҳдадорӣ мазкур бар асари рӯйдодҳои гузашта то ҳол вучуд дорад (ба бандҳои 4.42–4.47 нигаред).

Уҳдадорӣ

- 4.28 Меъёри нахустини мавҷудияти уҳдадорӣ - ин дар корхона вучуд доштани уҳдадорӣ мебошад.
- 4.29 Уҳдадорӣ зарурат ё масъулият мебошад, ки аз он корхона ба таври воқеӣ раҳо ёфта наметавонад. Уҳдадорӣ ҳамеша дар назди дигар тараф (тарафҳо) ба вучуд меояд. Чунин тарафи дигар (тарафҳо) метавонад шахси воқеӣ ё корхона, гурӯҳи шахсонӣ воқеӣ ё якҷанд корхона ва ё дар умум ҷамъият бошад. Зарурат вучуд надорад, ба таври аниқ дигар тарафро (тарафҳоро), ки дар назди он (онҳо) масъулият вучуд дорад, шинохта шава(н)д.
- 4.30 Агар як тараф уҳдадорӣ интиқоли захираи иқтисодӣ дошта бошад, мутаносибан, тарафи дигар (тарафҳо) дорои ҳуқуқи қабули ин захираи иқтисодӣ мебошад. Аммо дархосте, ки як тараф ҳамчун уҳдадорӣ эътироф ва ба маблағи муайян арзёбӣ намудааст, маънои онро надорад, ки тарафи дигар (тарафҳо) бояд онро дороӣ эътироф ё ба ҳамон маблағ арзёбӣ намоя(н)д. Масалан, стандартҳои мушаххас метавонанд дорои меъёрҳои гуногуни эътироф ё талабот ба арзёбӣ нисбат ба уҳдадорӣ як тараф ва дорои мутобиқи тарафи дигар (тарафҳо) бошанд, агар чунин меъёрҳои гуногун ё талабот натиҷаи он қарорхое бошанд, ки интиқоли маълумоти бештар мувофиқро, ки бояд ба таври воқеӣ ва ҳақиқӣ он иттилоотро инъикос намояд, ки барои мақсади муайян равона гардидааст, таъмин намояд.
- 4.31 Аксар уҳдадориҳо дар асоси мавҷудияти шартнома, талаботи қонунгузорӣ ё шартҳои ҳаммонанд ба вучуд меоянд ва барои як тарафе (ё тарафҳое), ки ин уҳдадориҳо дар наздашон гузашта шудааст, қувваи қонунӣ доранд. Аммо, уҳдадориҳо метавонанд дар асоси таҷрибаи қаблӣ ҷамъшуда, сиёсати напешшуда ва ё дархостҳои мушаххас ба вучуд оянд, агар дар корхона имконияти воқеӣ амалиёти

- фарқкунанда аз чунин таҷриба, сиёсат ё дархост мавҷуд набошад. Уҳдадории дар чунин ҳолат бавучудомадаро баъзан “уҳдадории тавассути таҷриба қайду шартшуда” меноманд.
- 4.32 Дар баъзе мавридҳо зарурат ё масъулияти корхона ҷиҳати интиқоли захираи иқтисодӣ аз амали мушаххаси оянда вобаста мебошад, ки ҳуди корхона онро ба зимма мегирад. Ба чунин амалҳо метавонад баамалбарории намуди муайяни ҷаъолияти тичоратӣ ё амалиёт дар бозори муайян, дар санаи мушаххас ё иҷрои опсионҳои мушаххас, ки шартнома пешбинӣ намудааст, дохил шаванд. Дар чунин ҳолатҳо корхона дорои уҳдадорӣ мебошад, агар дар он имконияти воқеии раҳӣ ёфта аз чунин амал мавҷуд бошад.
- 4.33 Хулоса нисбати он, ки ҳисоботи молиявии корхона ба таври мақсаднок дар асоси фарзияи ҷаъолияти доимӣ таҳия гардидааст, инчунин дар корхона мавҷуд набудани имконияти воқеии тарки интиқоли захира, ки метавонад танҳо дар натиҷаи барҳамхурии корхона ё қатъи ҷаъолияти тичоратӣ фаро расад, ифода менамояд.
- 4.34 Омилҳои, ки ҳангоми арзёбии дар корхона мавҷуд будани имконияти воқеии тарки интиқоли захираи иқтисодӣ ба эътибор гирифта мешаванд, метавонад аз хусусияти зарурат ё масъулияти корхона вобаста бошад. Масалан, дар баъзе мавридҳо корхона ҷиҳати тарки интиқоли захираи иқтисодӣ имконияти воқеӣ надошта бошад, агар ягон амале, ки бо мақсади пешгирии чунин интиқол анҷом медиҳад, назар ба ҳуди интиқол оқибатҳои хеле номусоиди иқтисодӣ дошта бошад. Вале, на қўшиши амалӣ намудани интиқол ва на эҳтимолияти баланди чунин интиқол барои хулосабарории ин ҳолат, ки дар корхона имконияти воқеии тарки интиқол вучуд надорад, асоси кофӣ шуда наметавонад.
- 4.35 Дар баъзе маврид дар бобати мавҷудияти уҳдадорӣ номуайяний ҷой дорад. Масалан, агар тарафи дигар ҷиҳати дарёфти ҷубронпулӣ барои ҳуқуқвайронкунии гуё содирнамудаи корхона қўшиш намояд, метавонад номуайяний нисбати ин масъалаҳо, ки оё ҳуқуқвайронкуний ҷой дошт, воқеан корхона онро содир кардааст ё нисбати ин амал қонунгузорӣ ҷӣ тавр татбиқ мешавад, вучуд дошта бошад. То он даврае, ки ин номуайянии мавҷудият, масалан, бо роҳи судӣ ҳал карда нашавад, номуайяний нисбати дар корхона мавҷуд будани уҳдадорӣ дар назди тарафҳо, ки ҷубронпулӣ ва мутаносибан мавҷудияти уҳдадорихоро талаб менамояд, ҷой хоҳад дошт. (Эътирофи уҳдадорихо, ки нисбати мавҷудияти онҳо номуайяний ҷой дорад, дар банди 5.14 баррасӣ мегардад).

Интиқоли захираи иқтисодӣ

- 4.36 Меъёри дуҷуми мавҷудияти уҳдадорӣ дар он ифода меёбад, ки уҳдадорӣ интиқоли захираи иқтисодиро пешбинӣ менамояд.
- 4.37 Барои он, ки меъёри зерин риоя гардад, уҳдадорӣ бояд ба он оварда расонад, ки корхона захираи иқтисодиро ба тарафи дигар (ё тарафҳо) интиқол диҳад. Барои мавҷудияти чунин эҳтимолият зарурат вучуд надорад, ки бо боварии мутлақ ё ба таври оддӣ бо эҳтимолияти баланд уҳдадории корхона ҷиҳати интиқоли захираи иқтисодӣ тасдиқ карда шавад. Чунин интиқол, масалан, метавонад танҳо дар сурате талаб карда шавад, ки ягон ҳодисаи минбаъда ба амал омада, нисбати фарорасии он номуайяний ҷой дошта бошад. Танҳо зарур аст, ки ин уҳдадорӣ аллакай вучуд дошта бошад ва ҳадди ақалл уҳдадории мазкур дар ҳолати мушаххас нисбати талабот ба корхона, ҷиҳати интиқоли захираи иқтисодӣ, ифода гардида бошад.
- 4.38 Уҳдадорӣ метавонад ба муқаррароти уҳдадорӣ ҷавобгўй бошад, ҳатто агар эҳтимолияти интиқоли захираи иқтисодӣ паст бошад. Новобаста аз он, эҳтимолияти паст метавонад ба қароре, ки кадом маълумот дар бораи уҳдадорӣ ва ҷӣ тавр маълумоти мазкур пешниҳод шудааст, аз ҷумла, ба он қароре, ки оё уҳдадориро метавон эътироф намуд (ба бандҳои 5.15–5.17 нигаред) ва ҷӣ тавр онро арзёбӣ намуд, таъсир расонад.
- 4.39 Ба уҳдадорихоии интиқоли захираи иқтисодӣ инҳо дохил мешаванд, аз ҷумла:
- (а) уҳдадории пардохти воситаҳои пулӣ;
 - (б) уҳдадории интиқоли мол ё хизматрасонӣ;
 - (в) уҳдадории мубодилаи захираҳои иқтисодӣ бо тарафи дигар дар асоси шартҳои ғайримуфид. Ба чунин уҳдадорихо, масалан, инҳо тааллуқ доранд: шартномаи форвардӣ барои фурӯши захираи иқтисодӣ, дар айни замон дар асоси шартҳои ғайримуфид ё опсион, ки мувофиқи он тарафи дигар барои фурӯши захираи иқтисодӣ аз корхона ҳуқуқ пайдо менамояд;
 - (г) уҳдадории интиқоли захираи иқтисодӣ дар мавриди фарорасии рўйдоди муайяни минбаъда, ки нисбат ба фарорасии он номуайяний ҷой дорад;

- (ғ) уҳдадории барориши воситаи молиявӣ, агар чунин воситаи молиявӣ корхонаро ҷиҳати интиқоли захираи иқтисодӣ вазифадор намояд.
- 4.40 Корхона бар ивази иҷрои уҳдадории интиқоли захираи иқтисодӣ ба тарафе, ки ҳуқуқи қабули онро дорад, баъзан чунин қарорҳо қабул менамояд, масалан:
- (а) танзими уҳдадории мазкур тавассути гуфтушунид вобаста ба озод намудан аз он;
 - (б) интиқоли уҳдадории мазкур ба тарафи сеюм;
 - (в) иваз намудани уҳдадории мазкур вобаста ба интиқоли захираи иқтисодӣ ба дигар уҳдадорӣ тавассути бастанӣ қарордоди нав.
- 4.41 Дар мавридҳои, ки дар банди 4.40 зикр шудааст, корхона уҳдадор аст захираи иқтисодиёро, то вақте, ки ин уҳдадорӣ пардохт нагардад, интиқол наёбад ва ё иваз карда нашавад, интиқол диҳад.

Уҳдадории мавҷуда, ки дар натиҷаи рӯйдодҳои гузашта ба амал омадааст

- 4.42 Меъёри сеюми мавҷудияти уҳдадорӣ дар он ифода мегардад, ки уҳдадорӣ - уҳдадории мавҷуда ба ҳисоб меравад, ки дар натиҷаи рӯйдодҳои гузашта ба вучуд омадааст.
- 4.43 Уҳдадории мавҷуда дар натиҷаи рӯйдодҳои гузашта ба вучуд омадааст, агар:
- (а) корхона аллакай манфиатҳои иқтисодиёро гирифта бошад, ин ё он амалро иҷро намуда бошад;
 - (б) мутаносибан, корхона бояд ё эҳтимолан уҳдадор бошад, ки захираи иқтисодиёро, ки дар акси ҳол набояд интиқол мебуд, интиқол диҳад.
- 4.44 Ба манфиатҳои иқтисодии гирифташуда инҳо мансубанд: масалан, мол ё хизматрасонӣ. Амали иҷрошуда шояд инро дар бар гирад: масалан, иҷрои намуни муайяни ғайриқонунии тижоратӣ ё анҷом додани муомилот дар бозори муайян. Агар гирифтани манфиатҳои иқтисодӣ ё иҷрои амал дар муддати ягон давраи вақт анҷом пазирад, пас уҳдадории мавҷудаи дахлдор эҳтимолан ба ҳамин муддати давра ҷамъ мешавад.
- 4.45 Дар сурати мавриди амал қарор гирифтани қонунгузории нав уҳдадории мавҷуда танҳо он вақт фаро мерасад, ки бар асари гирифтани манфиатҳои иқтисодӣ ё иҷрои амал, ки нисбати онҳо қонунгузории мазкур татбиқ мегардад, корхона метавонад ё уҳдадор аст захираи иқтисодиёро, ки дар акси ҳол набояд интиқол мебуд, интиқол диҳад. Қабули қонунгузорӣ дар пайдоиши уҳдадориҳои мавҷудаи корхона худ аз худ асоси кофӣ махсус намеёбад. Таҷрибаи қонунӣ ҷамъшудаи корхона, сиёсати қарорӣ ё дархости мушаххаси чунин шакл, ки дар банди 4.31 зикр шудааст, танҳо он вақте, ки дар натиҷаи гирифтани манфиатҳои иқтисодӣ ё иҷрои амал, ки нисбати онҳо таҷриба, сиёсат ё дархост татбиқ карда мешавад, ба пайдоиши уҳдадории мавҷуда сабаб мегардад ва корхона уҳдадор мешавад, захираи иқтисодиёро, ки роҳи дигари интиқол намудан имкон надорад, интиқол диҳад.
- 4.46 Уҳдадории мавҷуда метавонад, ҳатто агар риояи талаботи интиқоли захираҳои иқтисодӣ то ягон лаҳзаи дар оянда таъмин нагардида, вучуд дошта бошад. Масалан, уҳдадории шартномавии пардохти воситаҳои пулӣ шояд то ин замон ҷой дошта бошад, ҳатто агар шартнома пардохтро то ягон санаи оянда талаб наамояд. Ба ҳамин монанд, уҳдадории тавассути шартнома пешбининамудаи корхона ҷиҳати иҷрои қарз дар ягон санаи минбаъда метавонад то ин замон вучуд дошта бошад, ҳатто агар контрагент ҷиҳати иҷрои ин қарз то фарорасии санаи муқарраршуда корхонаро вазифадор карда наметавонад.
- 4.47 Корхона то як давра уҳдадории мавҷудаи интиқоли захираи иқтисодиёро надорад, агар меъёрҳои дар банди 4.43 зикршуда таъмин нагардида бошанд, яъне агар корхона то ҳол манфиатҳои иқтисодиёро нагирифта ва ё амалро анҷом надида бошад, ки дар натиҷаи он корхона уҳдадор мегардид ё метавонист захираи иқтисодиёро интиқол диҳад, ки дар акси ҳол набояд интиқол менамуд. Масалан, агар корхона шартномаеро баста бошад, ки ба қарздор пардохти музди меҳнатро бар ивази хизматрасониаш пешбинӣ менамояд, то он замон, ки қарздор хизматрасониеро анҷом надиҳад, корхона ҷиҳати пардохти музди меҳнат ба ин қарздор намебошад. То ин давра шартномаи мазкур шартнома барои иҷро махсус меёбад - корхона ҳуқуқ дорад ва ҳамзамон уҳдадор хоҳад буд, ки музди меҳнати ояндаро ба хизматрасонии ояндаи қарздор иваз намояд (ба бандҳои 4.56–4.58 нигаред).

Дорой ва уҳдадорӣ

Воҳиди баҳисобгирӣ

- 4.48 Воҳиди баҳисобгирӣ - ин ҳуқуқ ё гурӯҳи ҳуқуқҳо, уҳдадорӣ ё гурӯҳи уҳдадориҳо ё гурӯҳи ҳуқуқ ва уҳдадориҳо мебошад, ки нисбати онҳо меъёрҳои эътироф ва принципҳои арзёбӣ татбиқ мегарданд.
- 4.49 Интиҳоби воҳиди баҳисобгирӣ нисбати дороиҳо ё уҳдадориҳо ҳангоми баррасии он, ки чӣ тавр меъёрҳои эътироф ва принципҳои арзёбӣ нисбати дороиҳо ё уҳдадориҳои мазкур ва даромаду хароҷоти марбут ба инҳо татбиқ мегарданд, амалӣ карда мешавад. Дар баъзе маврид эҳтимолан як воҳиди баҳисобгирӣ бо мақсади эътироф ва дигар воҳиди баҳисобгирӣ бо мақсади арзёбӣ ба таври мақсаднок муайян карда шавад. Масалан, баъзан шартномаҳо метавонанд ба таври алоҳида эътироф карда шаванд, вале имкон вучд дорад, ки дар доираи портфели (мачмуи) шартномаҳо эътироф гарданд. Бо мақсади пешниҳод ва ифшои маълумот дороиҳо, уҳдадориҳо, даромад ва хароҷотро эҳтимолан зарурат пеш меояд, ки ба чузъҳо пайваст ё тақсим карда шаванд.
- 4.50 Агар корхона қисми дорой ё қисми уҳдадориро интиқол диҳад, дар ин маврид воҳиди баҳисобгирӣ метавонад тағйир ёбад ва дар ин натиҷа чузъи интиқолшуда ва чузъи боқимонда воҳиди алоҳидаи баҳисобгирӣ қарор мегиранд (ба бандҳои 5.26–5.33 нигаред).
- 4.51 Воҳиди баҳисобгирӣ бо тарзи зерин муайян карда мешавад, то ин ки маълумоти муфидро пешниҳод намояд:
- (а) маълумоти марбут ба дорой, уҳдадорӣ ва даромаду хароҷоти вобаста ба онҳо пешниҳодгардида бояд бомаврид бошад. Баррасии гурӯҳи ҳуқуқ ва уҳдадориҳо ҳамчун як воҳиди баҳисобгирӣ нисбат ба таҳлили ҳар як ҳуқуқ ё уҳдадорӣ ба сифати воҳиди алоҳидаи баҳисобгирӣ метавонад маълумоти нисбатан мувофиқро таъмин намояд, агар ин ҳуқуқ ва уҳдадориҳо:
 - (i) куллан ё ба таври хеле кам василаи амалиёти алоҳида буда натавонанд;
 - (ii) куллан ё ба таври хеле кам дорои хусусияти гуногуни фарорасии муҳлати эътибори амал бошанд;
 - (iii) дорои хусусиятҳои иктисодии ҳаммонанд буда, ба хавфҳои ҳаммонанд дучор шуда бошанд ва аз ин рӯ, эҳтимол вучуд дорад, ки ба таври яхела ба дурнамои даромади софи минбаъдаи воситаҳои пулӣ ба корхона ё хоричшавии софи воситаҳои пулӣ аз корхона таъсир расонанд;
 - (iv) аз ҷониби корхона якҷоя ҳангоми анҷом додани фаъолияти тижоратӣ, ки барои пайдо намудани воситаҳои пулӣ равона шудааст, истифода гардида, дар асоси баҳогузори воқеии воситаҳои пулӣ минбаъдаи ба ҳамдигар вобаста арзёбӣ гарданд.
 - (б) маълумоти дар бораи дорой ё уҳдадорӣ ё ҳар гуна даромаду хароҷоти марбут ба онҳо пешниҳодгардида бояд ба таври дақиқ моҳияти амалиёт ё дигар рӯйдодро, ки дар натиҷа онҳо ба вучуд омадаанд, инъикос намояд. Аз ин рӯ, метавонад зарурати баррасии ҳуқуқ ё уҳдадориҳо, ки аз сарчашмаҳои гуногун ҳамчун як воҳиди баҳисобгирӣ ба вучуд омаданд, баррасӣ гардида, ҳуқуқ ва уҳдадориҳое, ки аз як сарчашма ба вучуд омаданд, тақсим карда шаванд (ба банди 4.62 нигаред). Ҳамин тавр, барои он, ки пешниҳоди дақиқи ҳуқуқ ва уҳдадориҳои байни ҳам алоқаманднабуда таъмин гардад, эҳтимолан зарурат пеш меояд, ки онҳо ба таври алоҳида эътироф ва арзёбӣ гарданд.
- 4.52 Ҳамон тавре, ки хароҷот дигар қарорхоро нисбати пешниҳоди ҳисоботи молиявӣ маҳдуд менамояд, инчунин, ҳамон тавр барои интиҳоби воҳиди баҳисобгирӣ маҳдудият эҷод менамояд. Аз ин рӯ, ҳангоми интиҳоби воҳиди баҳисобгирӣ зарур аст ба эътибор гирифта шавад, ки то кадом андоза эҳтимолияти манфиат аз маълумоти дар натиҷаи интиҳоби ин воҳиди баҳисобгирӣ ба истифодабарандагони ҳисоботи молиявӣ пешниҳодгардида баланд буда, хароҷоти барои пешниҳод ва истифодаи маълумоти мазкур сарфшударо ҷуброн менамояд. Аз ин лиҳоз, хароҷоте, ки бо эътироф ва арзёбии дороиҳо, уҳдадориҳо, даромад ва хароҷот алоқаманд мебошад, бо камшавии андозаи воҳиди баҳисобгирӣ меафзояд. Ҳамин тариқ, ҳуқуқ ё уҳдадориҳое, ки аз ҳамон як сарчашма ба вучуд омадаанд, одатан дар он вақт мавриди тақсимшавӣ қарор мегиранд, ки агар маълумоти дар натиҷаи тақсимшавӣ бавучудномада муфидтар арзёбӣ гардида, ғолиб аз хароҷот бештар бошад.
- 4.53 Дар баъзе маврид ҳуқуқ ва уҳдадориҳо аз ҳамон як сарчашма ба вучуд меоянд. Масалан, баъзе шартномаҳо, ҳам ҳуқуқ ва ҳам уҳдадорӣ ҳар яке аз тарафхоро муқаррар менамоёнд. Агар чунин ҳуқуқ ва уҳдадориҳо вобастаи ҳамдигар махсуб ёфта, натавонанд ҷудо бошанд, онҳо дорой ё уҳдадорӣ тақсимнашавандаи ягонро ба вучуд меоранд, ки мутаносибан, як воҳиди баҳисобгирӣ

ташкил медиҳанд. Масалан, ин дар ҳолати шартномаҳо барои иҷро ҷой дорад (ба банди 4.57 нигаред). Баръакс, агар имконияти ҷудо намудан ҳуқуқ аз уҳдадорӣ ҷой дошта бошад, баъзан ба мақсад мувофиқ аст, ки чунин ҳуқуқҳо ба гурӯҳи, аз уҳдадориҳо ҷудо, дар алоҳидагӣ якҷоя карда шаванд, ки боиси имконияти ҷудо намудани як ё якчанд дороиҳо ва уҳдадориҳо мегарданд. . Дар дигар ҳолат якҷоя намудани ҳуқуқ ва уҳдадориҳои ҷудошуда дар як воҳиди баҳисобгирӣ, бо баррасӣ намудани онҳо ҳамчун як дорой ё як уҳдадорӣ, муносиб мебошад

- 4.54 Мавриде, ки ҳангоми он гурӯҳи ҳуқуқ ва уҳдадориҳо ҳамчун як воҳиди баҳисобгирӣ баррасӣ гардида, аз ҳолати ҳисоббаробарии дороиҳо ва уҳдадориҳо фарқ менамояд (ба банди 7.10 нигаред).
- 4.55 Намунаҳои воҳидҳои имконпазири баҳисобгирӣ инҳо маҳсуб меёбанд:
- (а) ҳуқуқи алоҳида ё уҳдадориҳои алоҳида;
 - (б) ҳама ҳуқуқҳо, уҳдадориҳо ё ҳуқуқи уҳдадориҳо, ки аз як сарчашма бармеоянд, масалан шартномаҳо;
 - (в) зергурӯҳи чунин ҳуқуқҳо ва/ё уҳдадориҳо, масалан, зергурӯҳи ҳуқуқ барои объекти воситаҳои асосӣ, ки нисбати онҳо муҳлати истифодаи муфид ва сохтори истифода татбиқ мешавад, аз муҳлати истифодаи муфид ва сохтори истифода нисбат ба дигар ҳуқуқҳои ба ҳамон объект татбиқшаванда, фарқ менамояд;
 - (г) гурӯҳи ҳуқуқҳо ва/ё уҳдадориҳо, ки аз рӯйи портфели (маҷмуи) объектҳои ба ҳамдигар монанд ба вучуд меоянд;
 - (ғ) гурӯҳи ҳуқуқҳо ва/ё уҳдадориҳо, ки аз рӯйи портфели (маҷмуи) объектҳои ба ҳамдигар номонанд ба вучуд меоянд, масалан, аз рӯйи портфели (маҷмуи) дороиҳо ва уҳдадориҳо, ки дар доираи як амалиёт барои фурӯш қарор доранд;
 - (д) дучоршавӣ ба хавф дар доираи портфели (маҷмуи) воситаҳо - агар портфели (маҷмуи) воситаҳо ба хавфи умумӣ дучор гашта бошад, баҳисобгирии чунин портфел (маҷмуъ) метавонад дар баъзе ҷанбаҳо бо дучоршавии маҷмуии хавфи мазкур дар доираи портфел (маҷмуъ) муттамарказ карда шавад.

Шартномаҳо барои иҷро

- 4.56 Шартнома барои иҷро - ин шартнома ё қисми шартнома мебошад, ки дар сатҳи баробар иҷро нашудааст: ягон тараф уҳдадориҳои худро иҷро накардааст ё ҳарду тараф дар сатҳи баробар қисман уҳдадориҳои худро иҷро намудаанд.
- 4.57 Шартнома барои иҷро дар баробари ҳуқуқ, инчунин уҳдадориро ҷиҳати мубодилаи захираҳои иқтисодӣ муқаррар менамояд. Ҳуқуқ ва уҳдадориҳои мазкур аз ҳамдигар вобаста буда, наметавонанд ҷудо бошанд. Ҳамин тариқ, ин ҳуқуқ ва уҳдадориҳои аз ҳамдигар вобаста, дорой ва ё уҳдадориҳои ягонро ташкил медиҳанд. Дар корхона дорой вучуд дорад, агар шартҳои мубодила дар замони мавҷудияти ин дорой муфид арзёбӣ гарданд; корхона уҳдадорӣ қабул менамояд, агар шароити мубодила дар замони мавҷудияти ин уҳдадорӣ ғайримуфид арзёбӣ гардад. Ворид намудани чунин дорой ё уҳдадорӣ ба ҳисоботи молиявӣ аз меъёрҳои эътироф (ба боби 5 нигаред) ва ҳам аз манбаи арзёбӣ (ба боби 6 нигаред), ки барои дорой ё уҳдадориҳои мазкур интиҳоб шудаанд, аз ҷумла, агар қобили қабул бошад, санҷиши мушкӣ маҳсуб ёфтани уҳдадориҳои шартнома, вобаста мебошад.
- 4.58 Ҳангоме, ки яке аз тарафҳо уҳдадориҳои худро аз рӯйи шартнома иҷро менамояд, шартнома дигар шартнома барои иҷро маҳсуб намеёбад. Агар корхонаи ҳисоботдиҳанда аввалин шуда уҳдадориҳои худро аз рӯйи шартнома иҷро намояд, пас чунин иҷро рӯйдод ба ҳисоб меравад, ки дар натиҷаи он ҳуқуқ ва уҳдадориҳои корхонаи ҳисоботдиҳанда ҷиҳати мубодилаи захираҳои иқтисодӣ ба ҳуқуқи дарёфти захираи иқтисодӣ мубаддал мегардад. Чунин ҳуқуқ дорой ба ҳисоб меравад. Агар тарафи дигар аввалин шуда уҳдадориҳои худро аз рӯйи шартнома иҷро намояд, пас чунин нави иҷро рӯйдод ба ҳисоб меравад, ки дар натиҷаи он ҳуқуқ ва уҳдадориҳои корхонаи ҳисоботдиҳанда ҷиҳати мубодилаи захираҳои иқтисодӣ ба уҳдадориҳои дарёфти захираи иқтисодӣ мубаддал мегардад. Чунин масъулият уҳдадорӣ маҳсуб меёбад.

Моҳияти ҳуқуқ ва уҳдадориҳои пешбиниамудани шартнома

- 4.59 Шартҳои шартнома барои корхонае, ки як тарафи ин шартнома маҳсуб меёбад, ҳуқуқ ва уҳдадорӣ ба вучуд меоранд. Ҷиҳати таъмин намудани пешниҳоди дақиқи чунин ҳуқуқ ва уҳдадорӣ дар ҳисоботи молиявӣ моҳияти онҳо таҷассум карда мешавад (ба банди 2.12 нигаред). Дар баъзе маврид моҳияти ҳуқуқ ва уҳдадорӣ бар асоси шакли ҳуқуқи шартнома қомилан возеҳ мебошад. Дар мавриди дигар шартҳои шартнома ё гурӯҳи шартномаҳо ё як қатор шартномаҳои пайдарҳам басташуда ҷиҳати ошкор намудани моҳияти ҳуқуқ ва уҳдадориҳои мувофиқ ниёз ба таҳлил доранд.

- 4.60 Хангоме, ки аксар шартҳои шартнома, ҳам шартҳои ошкор ва ҳам шартҳои дар назар дошташуда, дорои моҳияти иқтисодӣ намебошанд, онҳо ба эътибор гирифта мешаванд. Шартҳои ба эътибор гирифташуда метавонанд, масалан, уҳдадориҳоеро, ки қонунгузорӣ пешбинӣ намудааст, ба монанди уҳдадориҳои тавассути қонун пешбинишудаи корхона ҷиҳати қабули уҳдадориҳои кафолатнок хангоми бастанӣ шартномаи ғуруши мол ба харидорон, фаро гиранд.
- 4.61 Шартҳое, ки дорои моҳияти иқтисодӣ намебошанд, ба эътибор гирифта намешаванд. Ин ё он шарт дорои моҳияти иқтисодӣ намебошад, агар он ба натиҷаи иқтисодии шартнома таъсири муҳим нарасонад. Шартҳое, ки дорои моҳияти иқтисодӣ намебошанд, инҳоро дар бар мегиранд. Масалан:
- (а) шартҳое, ки ягон тарафро уҳдадор намесозанд;
 - (б) ҳуқуқҳо, аз ҷумла, опционҳо, ки дорандаи онҳо дар ҳеч шароит онҳоро ба таври амалӣ татбиқ карда наметавонанд.
- 4.62 Ғуруҳи шартномаҳо ё як қатор шартномаҳои пайдарҳам басташуда имкон доранд дастрасӣ ба мақсади тиҷорати умумиро таъмин намојанд ё барои ҳамин дастрасӣ таъин шуда бошанд. Барои он, ки моҳияти ҳамин гуна шартномаҳо инъикос гардад, зарур аст, ки ҳуқуқ ва уҳдадориҳои тибқи ғуруҳи шартномаҳо ё як қатор шартномаҳои пайдарҳам басташуда қайд шарт гардида, ба сифати як воҳиди баҳисобгирӣ ба эътибор гирифта шавад. Масалан, агар ҳуқуқ ва уҳдадориҳо аз рӯи як шартнома он нуктаро ба назар гирад, ки ҳуқуқ ва уҳдадориҳо аз рӯи як шартномаи дар ҳамон вақт ва бо ҳамон контрагент басташуда бекор намојанд, натиҷаи умумии ин ду шартнома ин тавр аст, ки онҳо ҳуқуқ ва уҳдадорӣ эҷод карда наметавонанд. Дар ҳолати дигар, агар як шартнома ду ва зиёда ғуруҳи ҳуқуқ ва уҳдадориҳо пешбинӣ намојанд, ки эҳтимолан дар натиҷаи бастанӣ ду ё зиёда шартномаҳои алоҳида ба вучуд меоянд, пас барои пешниҳоди дақиқи ин ҳуқуқ ва уҳдадориҳои корхона эҳтимолан зарур аст, ки ҳар яке аз чунин ғуруҳҳо ба эътибор гирифта шавад, ғӯё он дар натиҷаи бастанӣ шартномаи алоҳида ба вучуд омада бошад (ба бандҳои 4.48–4.55 нигаред).

Муқаррароти сармояи хусусӣ

- 4.63 Сармояи хусусӣ - ин ҳиссаи боқимондаи дороиҳои корхона пас аз тарҳи ҳама уҳдадориҳои он мебошад.
- 4.64 Ҳуқуқи талабот нисбат ба сармояи хусусии корхона - ин ҳуқуқи талабот нисбати ҳиссаи боқимондаи дороиҳои корхона пас аз тарҳи ҳама уҳдадориҳои он мебошад. Ба таври дигар, ҳуқуқи талабот нисбат ба корхона ба муқаррароти уҳдадорӣ ҷавобгӯӣ намебошад. Чунин ҳуқуқи талабот метавонад дар асоси шартнома, талаботи қонунгузорӣ ё талаботи сарчашмаҳои ҳаммонанд, ба он андозае, ки ба муқаррароти уҳдадорӣ ҷавобгӯӣ намебошанд, ба вучуд оянд:
- (а) намудҳои гуногуни саҳмияҳо, ки корхона интишор кардааст;
 - (б) баъзе уҳдадориҳои корхона вобаста ба барориши дигар ҳуқуқи талабот нисбат ба сармояи хусусии корхона.
- 4.65 Ғуруҳҳои гуногуни ҳуқуқи талабот нисбат ба сармояи хусусии корхона, ба монанди саҳмияҳои одӣ ва саҳмияҳои имтиёзнок метавонанд ба дорандагони онҳо ҳуқуқҳои гуногунро фароҳам оранд. Масалан, ҳуқуқи аз корхона гирифтани пура ё қисмати воситаҳои, ки дар зер оварда мешаванд:
- (а) суди саҳмияҳо, агар корхона ҷиҳати пардохти суди саҳмияҳо ба дорандагони саҳмияҳо, ки ба шартҳои муайян ҷавобгӯӣ мебошанд, қарор қабул кунад;
 - (б) даромади марбут ба татбиқи ҳуқуқи талабот нисбат ба сармояи хусусии корхона ё дар ҳаҷми пура - хангоми барҳамхӯрии корхона ё қисман - дар робита бо дигар рӯйдодҳо;
 - (в) дигар ҳуқуқи талабот нисбат ба сармояи хусусии корхона.
- 4.66 Дар баъзе маврид талаботи қонунгузорӣ, санадҳои меъёрий-ҳуқуқӣ ё дигар талабот ба ҷузъҳои алоҳидаи сармояи хусусӣ, ба монанди сармояи саҳмиявӣ ё фондаи тақсимнашуда, таъсир мерасонанд. Масалан, дар мувофиқат бо якҷанд чунин талабот корхона метавонад ба дорандагони ҳуқуқи талабот нисбат ба сармояи хусусии корхона тақсимодро анҷом диҳад ва ин танҳо дар он ҳолат анҷом мепазирад, агар корхона дорои захираҳои кофӣ бошад, ки мувофиқи талаботи қайдшуда ба сифати барои тақсимои дастрас муқаррар шуда бошанд.
- 4.67 Фаъолияти тиҷоратӣ метавонад аз ҷониби чунин корхонаҳо, ба монанди соҳибкорони инфиродӣ, ҳамшарикӣ, трастҳо ё шаклҳои гуногуни корхонаҳои тиҷоратии давлатӣ анҷом дода шавад. Асосҳои меъёрий-ҳуқуқӣ, ки нисбати чунин корхона татбиқ мегардад, аксар вақт аз он асосҳои меъёрий-ҳуқуқӣ, ки нисбати корхонаи дорои сармояи саҳмиявӣ татбиқ мегардад, фарқ менамојанд. Масалан, нисбати чунин корхона шояд баъзе маҳдудиятҳо ҷиҳати тақсимои воситаҳо ба манфиати дорандагони

ҳуқуқи талабот, ки ба сармояи хусусии корхона алоқаманд мебошад, пешбинӣ карда шавад ё метавонад чунин маҳдудиятҳо умуман вучуд надошта бошанд. Аз ин рӯ, муқаррароти сармояи хусусӣ, ки дар банди 4.63 *Асосҳои концептуалии* мазкур зикр шудааст, нисбат ба ҳама корхонаи ҳисоботдиҳанда татбиқ карда мешавад.

Муқаррароти даромад ва хароҷот

- 4.68 Даромад ин афзоиши дороиҳо ё коҳишёбии уҳдадориҳо мебошад, ки ба зиёд шудани сармояи хусусии алоқаманд бо аъзоҳаққи дорандагони ҳуқуқи талабот нисбат ба сармояи хусусии корхона сабаб мегардад.
- 4.69 Хароҷот ин коҳишёбии дороиҳо ё зиёдшавии уҳдадориҳо буда, ба кам шудани сармояи хусусӣ сабаб мегардад, ки ин сармоя бо тақсими он ба манфиати дорандагони ҳуқуқи талабот нисбат ба сармояи хусусии корхона марбут намебошад.
- 4.70 Аз мафҳумҳои муқаррароти даромад ва хароҷот чунин бармеояд, ки аъзоҳаққи дорандагони ҳуқуқи талабот нисбат ба сармояи хусусии корхона даромад махсуб намеёбад ва тақсимот ба дорандагони ҳуқуқи талабот нисбат ба сармояи хусусии корхона хароҷот ҳисобида намешавад.
- 4.71 Даромад ва хароҷот унсурҳои ҳисоботи молиявӣ буда, бо натиҷаҳои молиявии фаъолияти корхона алоқаманд мебошанд. Ба истифодабарандагони ҳисоботи молиявӣ маълумот, ҳам дар бораи ҳолати молиявии корхона ва ҳам натиҷаҳои молиявии он, зарур аст. Аз ин рӯ, новобаста аз он, ки даромад ва хароҷот дар асоси тағйироти бузургҳои дороиҳо ва уҳдадориҳо муайян карда мешаванд, маълумот дар бораи даромад ва хароҷот нисбат ба маълумот дар бораи дороиҳо ва уҳдадориҳо камаҳамият нестанд.
- 4.72 Амалиёти гуногун ва дигар рӯйдодҳо боиси пайдоиши даромад ва хароҷоти дорои хусусиятҳои гуногун мегарданд. Пешниҳоди тақсимшудаи маълумот дар бораи даромад ва хароҷоти дорои хусусиятҳои гуногун ба истифодабарандагони ҳисоботи молиявӣ чиҳати дарки натиҷаҳои молиявии фаъолияти корхона кумак мерасонад (ба бандҳои 7.14–7.19 нигаред).

МУҚАРРАРОТ

аз банд

БОБИ 5. ЭЪТИРОФ ВА ҚАТЪИ ЭЪТИРОФ

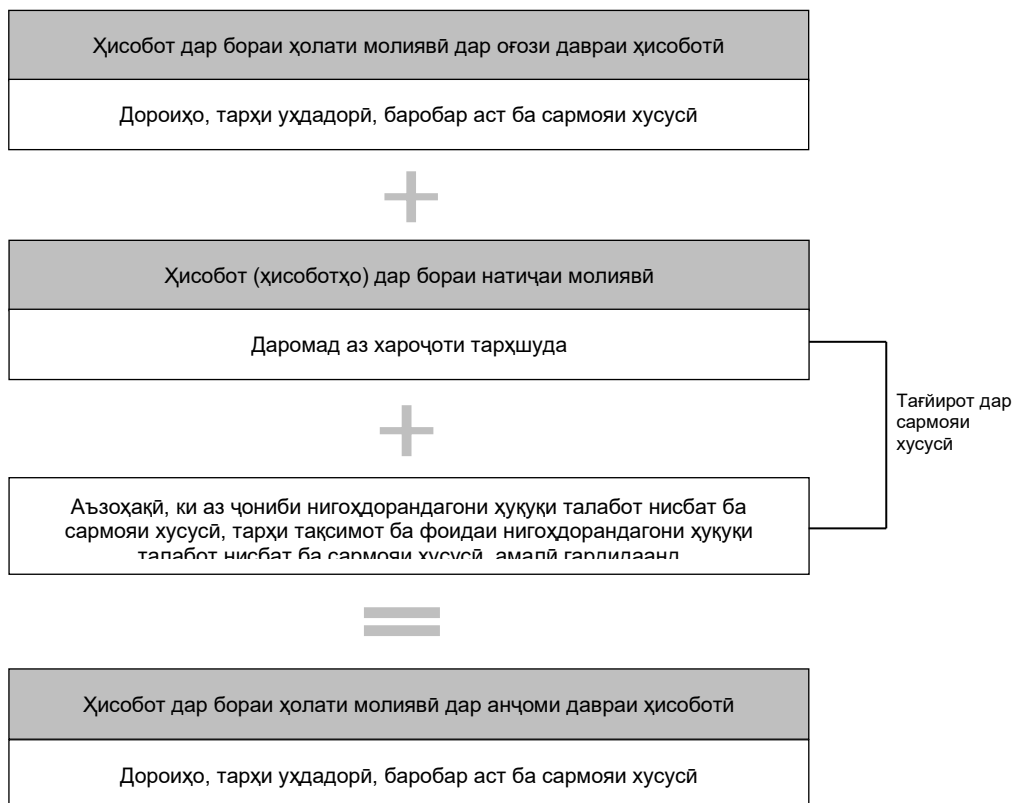
РАВАНДИ ЭЪТИРОФ	5,1
МЕЪЁРҲОИ ЭЪТИРОФ	5,6
Бомаврид будан (мувофиқ)	5,12
Номуайянии мавҷудият	5,14
Эҳтимолияти пасти воридшавӣ ё хориҷшавии манфиатҳои иқтисодӣ	5,15
Пешниҳоди дақиқ	5,18
Номуайянии арзёбӣ	5,19
Дигар омилҳо	5,24
ҚАТЪИ ЭЪТИРОФ	5,26

Раванди эътироф

- 5.1 Эътироф ин раванди ҳаммонандкунии моддаҳо мебошад, ки муқаррароти яке аз унсурҳои ҳисоботи молиявӣ, яъне дорой, уҳдадорӣ, сармояи хусусӣ, даромад ё хароҷотро чиҳати ворид намудани он ба ҳисобот дар бораи ҳолати молиявӣ ё ҳисобот (ҳисоботҳо) дар бораи натиҷаҳои молиявӣ қонеъ месозад. Эътироф инъикоси моддаи мазкурро дар яке аз ҳисоботи ишорашуда, ё ба таври алоҳида ё дар маҷмӯъ бо дигар моддаҳо, тавассути тавсифоти шифохӣ ва маблағи пулӣ, инчунин ворид намудани ин маблағ ба як ё якчанд нишондиҳандаҳои ниҳони ҳисоботи мазкур, ифода менамояд. Бузургие, ки бо он дорой, уҳдадорӣ ё сармояи хусусӣ дар ҳисобот дар бораи ҳолати молиявӣ эътироф карда мешавад - “арзиши тавозунӣ” ном дорад.
- 5.2 Ҳисобот дар бораи ҳолати молиявӣ ё ҳисобот (ҳисоботҳо) дар бораи натиҷаҳои молиявӣ дороиҳои эътирофшуда, уҳдадорӣ, сармояи хусусӣ, даромад ва хароҷоти қорхонаро тавассути шаклҳои қуллии сохторӣ инъикос намуда, боиси муқоисапазир ва қобили дарк будани маълумоти молиявӣ хизмат менамоянд. Хусусиятҳои муҳими сохтори чунин шаклҳо дар он ифода меёбад, ки маблағи дар ин ё он ҳисобот эътирофшуда ба нишондиҳандаҳои ҷамъбасти ва агар қобили қабул бошад, ба нишондиҳандаҳои ниҳони фосилавӣ, ки моддаҳои дар ҳисоботи мазкур эътирофшударо байни ҳамдигар васл менамоянд, ворид карда мешавад.
- 5.3 Эътироф алоқаи байни унсурҳои ҳисобот дар бораи ҳолати молиявӣ ё ҳисобот (ҳисоботҳо) дар бораи натиҷаҳои молиявиро ба таври зерин таъмин менамояд (ба ҷадвали 5.1 нигаред):
- (а) дар ҳисобот дар бораи ҳолати молиявӣ дар ҳолати санаи оғоз ва санаи интиҳои давраи ҳисоботӣ бузургии умумии дороиҳо бо тарҳи бузургии умумии уҳдадориҳо - бузургии умумии сармояи хусусиро нишон медиҳанд;
 - (б) тағйироти эътирофшуда дар сармояи хусусӣ барои давраи ҳисоботӣ инҳоро дар бар мегирад:
 - (i) даромад бо тарҳи хароҷот, ки дар ҳисобот (ҳисоботҳо) дар бораи натиҷаҳои молиявӣ эътироф шудаанд; ҷамъи
 - (ii) аъзоҳаққи дорандагони ҳуқуқи талабот нисбат ба сармояи хусусӣ бо тарҳи тақсимот ба манфиати дорандагони ҳуқуқи талабот нисбат ба сармояи хусусӣ.
- 5.4 Ҳисобот ба ҳамдигар алоқаманд маҳсуб меёбад, зеро эътирофи як модда (ё тағйири арзиши тавозунии он) эътироф ё қатъи эътирофи як ё якчанд моддаҳои дигар (ё тағйири арзиши тавозунии як ё якчанд моддаҳои дигар)–ро талаб менамояд. Масалан:
- (а) эътирофи даромад дар як давра бо:
 - (i) эътирофи аввалияи дорой ё афзоиши арзиши тавозунии дорой;
 - (ii) қатъи эътирофи уҳдадорӣ ё коҳиши арзиши тавозунии уҳдадорӣ;
 - (б) эътирофи хароҷот дар як давра бо:

- (i) эътирофи аввалияи уҳдадорӣ ё афзоиши арзиши тавозунии уҳдадорӣ;
- (ii) қатъи эътирофи дорой ё коҳиши арзиши тавозунии дорой.

Ҷадвали 5.1: Чӣ тавр эътироф унсурҳои ҳисоботи молиявиро пайваст менамояд

- 5.5 Эътирофи аввалияи дороиҳо ё уҳдадориҳо, ки дар натиҷаи амалиёт ё дигар рӯйдодҳо ба амал меоянд, метавонад боиси эътирофи яқвақтаинаи ҳам даромад ва ҳам хароҷоти ба он алоқаманд гардад. Масалан, фуруши мол бар ивази воситаҳои пулӣ ба эътирофи ҳам даромад (бар асари эътирофи як дорой - воситаҳои пулӣ), ҳам хароҷот (бар асари қатъи эътирофи дорои дигар - моли фурухташуда). Эътирофи яқвақтаинаи даромад ва хароҷоти ба он алоқамандро баъзан “таносуби хароҷот бо даромад” меноманд. Татбиқи принципҳои, ки дар *Асосҳои концептуалӣ* зикр ёфтааст, боиси чунин таносуб мегардад, агар он дар натиҷаи эътирофи тағйирот дар дороиҳо ва уҳдадориҳо ба вучуд омада бошад. Вале таносуби хароҷот бо даромад мақсади *Асосҳои концептуалӣ* махсус намеёбад. *Асосҳои концептуалӣ* дар ҳисобот дар бораи ҳолати молиявӣ ба эътирофи он моддаҳои, ки муқаррароти дорой, уҳдадориҳо ё сармояи хусусиро таъмин намеkunанд, иҷозат намедиҳад.

Меъёрҳои эътироф

- 5.6 Дар ҳисобот дар бораи ҳолати молиявӣ танҳо он моддаҳои эътироф мегарданд, ки ба муқаррароти дорой, уҳдадорӣ ё сармояи хусусӣ ҷавобгӯӣ бошанд. Ба ҳамин монанд, дар ҳисобот (ҳисоботҳо) дар бораи натиҷаҳои молиявӣ танҳо он моддаҳои эътироф мегарданд, ки ба муқаррароти даромад ё хароҷот ҷавобгӯӣ бошанд. Аммо, на ҳама моддаҳои ба муқаррароти яке аз ин унсурҳо ҷавобгӯ буда, эътироф мегарданд.
- 5.7 Мавриди эътироф қарор надодани моддаҳои, ки ба муқаррароти яке аз унсурҳо ҷавобгӯӣ мебошанд, ҳисобот дар бораи ҳолати молиявӣ ва ҳисобот (ҳисоботҳо) дар бораи натиҷаҳои молиявиро нопурра месозанд ва метавонанд ба ихтисор ёфтани маълумоти муфиди ҳисоботи молиявӣ оварда расонанд. Аз ҷониби дигар, дар баъзе маврид эътирофи баъзе моддаҳои, ки ба муқаррароти яке аз унсурҳои ҳисоботи молиявӣ ҷавобгӯӣ мебошанд, дорои маълумоти муфид намебошанд. Дорой ё уҳдадорӣ танҳо дар он ҳолат эътироф мегардад, ки агар эътирофи дорой ё уҳдадорӣ ва эътирофи дар натиҷаи даромад, хароҷот ё тағйирот дар сармояи хусусӣ бавучудомада ба истифодабарандагони ҳисоботи молиявӣ маълумоти муфидро дастрас намоянд ва хусусан:

- (а) маълумоти дахлдор дар бораи дорой ё уҳдадорӣ ва даромаду хароҷоти мутаносиб ё тағйирот дар сармояи хусусӣ (ба бандҳои 5.12–5.17 нигаред);
- (б) пешниҳоди дақиқи дорой ё уҳдадорӣ ва даромаду хароҷоти мутаносиб ё тағйирот дар сармояи хусусӣ (ба бандҳои 5.18–5.25 нигаред).
- 5.8 Ба ҳамин монанд, чӣ тавр хароҷот ба дигар қарорҳо ҷиҳати пешниҳоди ҳисоботи молиявӣ маҳдудият қорӣ менамояд, онҳо низ ба қарорҳои марбут ба эътироф маҳдудият қорӣ менамоянд. Эътирофи дорой ё уҳдадорӣ бо хароҷот вобаста мебошад. Таҳиякунандагони ҳисоботи молиявӣ ҳангоми муайян намудани арзёбии ҳисобшудаи дорой ё уҳдадорӣ ба хароҷот дучор мешаванд. Истифодабарандагони ҳисоботи молиявӣ низ ҳангоми таҳлил ва шарҳи маълумоти пешниҳодшуда дучори хароҷот мегарданд. Дорой ё уҳдадорӣ дар он маврид эътироф мегарданд, агар эҳтимолияти он, ки манфиат аз маълумоти аз натиҷаи эътирофи ба истифодабарандагони ҳисоботи молиявӣ пешниҳодшуда, хароҷоти пешниҳод ва истифодаи чунин маълумотро ҷуброн менамояд. Дар баъзе маврид хароҷоти бо эътироф алоқаманд метавонад аз манфиати чунин эътироф зиёд бошад.
- 5.9 Ҳеҷ имконе вучуд надорад ба таври дақиқ муайян карда шавад, ки дар кадом маврид эътирофи дорой ё уҳдадорӣ пешниҳоди маълумоти муфидро ба истифодабарандагони ҳисоботи молиявӣ таъмин намояд ва дар баробари он хароҷоти марбут ба эътироф аз манфиатҳои дахлдор зиёд нагардад. Манфиатнокии маълумот барои истифодабарандагон аз моддаҳо ва далелу ҳолатҳои мушаххас вобаста мебошад. Мутаносибан, зарур аст ҳангоми ҳалли масъала мулоҳиза гардад, ки оё ин ё он модда эътироф карда шавад ва аз ин сабаб фарқ намудани талабот нисбат ба эътироф, ки дар стандартҳои гуногун ё дар доираи ҳамон як стандарт пешбинӣ гардидааст, муҳим мебошад.
- 5.10 Ҳангоми қабули қарори марбут ба эътироф зарур аст таҳлил карда шавад, ки кадом маълумот ба истифодабарандагон пешниҳод гардидааст, агар дорой ё уҳдадорӣ эътироф нагардида бошанд. Масалан, агар хароҷоти сарфшуда боиси эътирофи дорой нагардад, пас хароҷот мавриди эътироф қарор мегирад. Бо гузашти замон эътирофи чунин хароҷот метавонад дар баъзе маврид маълумоти муфидро пешниҳод намояд, масалан маълумоте, ки ба истифодабарандагони ҳисоботи молиявӣ имконияти ошкор намудани трендҳои фароҳам меорад.
- 5.11 Агар моддае, ки ба муқаррароти дорой ё уҳдадорӣ ҷавобгӯӣ бошад, эҳтимолан зарур аст маълумот дар бораи ин модда дар тавзеҳот оварда шавад. Зарур аст, ки чунин маълумот ба таври намоён зоҳир гардад, то ин ки мавҷуд набудани модда дар маълумоти ҷамъшудаи сохтори дар ҳисобот дар бораи ҳолати молиявӣ ва агар қобили қабул бошад, дар ҳисоботи (ҳисоботҳо) дар бораи натиҷаҳои молиявӣ пешниҳодшуда ҷуброн карда шавад.

Бомаврид будан (мувофиқ)

- 5.12 Маълумот дар бораи дорой, уҳдадорӣ, сармояи хусусӣ, даромад ва хароҷот барои истифодабарандагони ҳисоботи молиявӣ бомаврид маҳсуб меёбад. Лекин эътирофи дорой ё уҳдадорӣ мушаххас ва дар натиҷа бавҷудноии даромад, хароҷот ё тағйирот дар сармояи хусусӣ на ҳамеша метавонад маълумоти бомавридро таъмин намояд. Масалан, чунин ҳолат метавонад ҷой дошта бошад:
- (а) нисбат ба мавҷудияти дорой ё уҳдадорӣ номуайяни ҷой дорад (ба банди 5.14 нигаред);
- (б) дорой ё уҳдадорӣ вучуд дорад, лекин эҳтимолияти ворид ё хориҷшавии манфиатҳои иқтисодӣ кам аст (ба бандҳои 5.15–5.17 нигаред).
- 5.13 Мавҷудияти як ё ҳарду омиле, ки дар банди 5.12 зикр шудааст, ба таври худкор ба он ҳулоса меорад, ки маълумоти дар натиҷаи эътироф пешниҳодшуда бомаврид маҳсуб намеёбад. Илова бар он, ҷиҳати ҳулоса дар бораи мувофиқати маълумот инчунин метавонад омилҳои дар банди 5.12 зикр нашуда, таъсир расонад. Қарор дар ин бора, ки оё эътироф маълумоти бомавридро таъмин месозад, эҳтимолан аз маҷмуи омилҳо, на аз кадом як омил, вобаста мебошад.

Номуайянии мавҷудият

- 5.14 Дар бандҳои 4.13 ва 4.35 ҳолатҳои баррасӣ мешаванд, ки нисбат ба мавҷудияти дорой ё уҳдадорӣ номуайяни ҷой дошта бошад. Дар баъзе маврид, чунин номуайяни эҳтимолан ба имконияти пасти даромад ё хароҷоти манфиатҳои иқтисодӣ вобаста ба доираи васеи натиҷаҳои эҳтимолӣ, ки эътирофи дорой ё уҳдадорӣ танҳо як маблағро ифода менамояд, маълумоти бомавридро пешниҳод намегардонад. Новобаста аз он, ки дороиҳо ё уҳдадорӣ эътироф мешаванд ё не, дар ҳисоботи молиявӣ метавонад маълумоти тавсифотӣ нисбати номуайянии бо дороиҳо ва уҳдадорӣҳо алоқаманд пешниҳод карда шавад.

Эҳтимолияти пасти воридшавӣ ё хоричшавии манфиатҳои иқтисодӣ

- 5.15 Дорой ё уҳдадорӣ метавонанд ҳатто дар он ҳолате вучуд дошта бошанд, ки эҳтимолияти воридшавӣ ё хоричшавии манфиатҳои иқтисодӣ паст бошад (ба бандҳои 4.15 и 4.38 нигаред).
- 5.16 Агар эҳтимолияти воридшавӣ ё хоричшавии манфиатҳои иқтисодӣ паст бошад, маълумоти нисбатан бомаврид дар бораи дорой ё уҳдадорӣ метавонад маълумот дар бораи бузургии воридот ё хоричшавии эҳтимолии чунин манфиатҳо, ки ба муҳлати имконпазири бавучудоии онҳо ва омилҳое, ки ба эҳтимолияти бавучудоии онҳо таъсир мерасонанд, бошад. Одатан чунин маълумот дар тавзеҳот пешниҳод карда мешавад.
- 5.17 Ҳатто агар эҳтимолияти воридшавӣ ё хоричшавии манфиатҳои иқтисодӣ паст бошад, эътирофи дорой ё уҳдадорӣ метавонад дар баробари маълумоти дар банди 5.16 зикршуда маълумоти бомавридро пешниҳод наояд. Қарор дар бораи он, ки оё чунин ҳолат вучуд дорад, аз омилҳои зиёд вобаста мебошад. Масалан:
- (а) агар хариди дорой ё қабули уҳдадорӣ дар доираи амалиёти мубодила дар шароити бозорӣ ҷой дошта бошад, арзиши аввалияи ин дорой ё уҳдадорӣ одатан дар эҳтимолияти воридшавӣ ё хоричшавии манфиатҳои иқтисодӣ инъикос мегардад. Ҳамин тариқ, арзиши аввалия метавонад маълумоти бомаврид бошад ва чун қоида, зуддастрас ба ҳисоб меравад. Ба ғайр аз ин, эътироф накардани дорой ё уҳдадорӣ шояд ҳангоми мубодила ба эътирофи даромад ё хароҷот боис шавад, ки эҳтимолан пешниҳоди дақиқи амалиёти мазкур маҳсуб наёбад (ба банди 5.25(а) нигаред);
 - (б) агар дорой ё уҳдадорӣ дар натиҷаи рӯйдоде, ки аз амалиёти мубодила фарқ менамояд, ба вучуд ояд, эътирофи ин дорой ё уҳдадорӣ одатан ба эътирофи даромад ё хароҷот сабаб мегардад. Агар эҳтимолияти паст вучуд дошта бошад, ки дорой ё уҳдадорӣ ба қабул ё хоричшавии манфиатҳои иқтисодӣ боис мешавад, пас истифодабарандагони ҳисоботи молиявӣ метавонанд чунин ҳисоб наомоянд, ки эътирофи дорой ва даромад ё уҳдадорӣ ва хароҷот маълумоти мувофиқро пешниҳод наменамояд.

Пешниҳоди дақиқ

- 5.18 Эътирофи дорой ё уҳдадорӣ он вақт асоснок ҳоҳад буд, агар эътирофи онҳо натавонанд маълумоти мувофиқро пешниҳод наояд, балки пешниҳоди дақиқи чунин дорой ё уҳдадорӣ ва дар натиҷаи даромад, хароҷот ё тағйирот дар сармояи хусусӣ бавучудомадаро таъмин наояд. Савол дар бораи он, ки пешниҳоди дақиқ таъмин мегардад, метавонад аз дараҷаи номуайянии арзёбӣ, ки аз дорой, уҳдадорӣ ё аз дигар омилҳои алоқаманд иборат аст, вобаста бошад.

Номуайянии арзёбӣ

- 5.19 Барои он, ки дорой ё уҳдадорӣ мавриди эътироф қарор гиранд, бузургии онҳо бояд арзёбӣ шаванд. Дар аксар ҳолат чунин арзёбиро бо роҳи ҳисобкунӣ муайян намудан зарур аст ва мутаносибан, он номуайян мебошад. Чӣ тавре, ки дар банди 2.19 омадааст, татбиқи арзёбии ниҳоии асоснок қисми ҷудонопазири таҳияи маълумоти молиявӣ ба ҳисоб рафта, манфиати чунин маълумотро паст намегардонад, агар арзёбии ниҳоии мазкур ба таври равшан ва дақиқ тасвир ва баён гардида бошад. Ҳатто дараҷаи баланди номуайянии арзёбӣ чихати он, ки чунин арзёбии ниҳой маълумоти муфид меоварад, монеа эҷод наменамояд.
- 5.20 Дар баъзе маврид дараҷаи номуайяний, ки бо арзёбии ниҳоии бузургии дорой ё уҳдадорӣ вобаста мебошад, шояд ба он дараҷаи баланд бошад, ки эҳтимолан ба пайдошавии шубҳа чихати ба таври кофӣ ва тавассути арзёбии ниҳой таъмин гардидан ё нагардидани пешниҳоди дақиқи дорой ё уҳдадорӣ мазкур ва дар натиҷаи даромад, хароҷот ё тағйироти дар сармояи хусусӣ бавучудомада боис гардад. Ҳамин тавр, дараҷаи баланди номуайянии арзёбӣ шояд дар сурате ҷой дошта бошад, агар, масалан, тарзи ягонаи муайян намудани бузургии дорой ё уҳдадорӣ истифодабарии усулҳои арзёбӣ маҳсуб гардад, ки бо маҷмуи пулӣ асос ёфтааст ва дар ин маврид дорой як ё якчанд ҳолатҳои зерин мебошад:
- (а) ҳудуди натиҷаҳои имконпазири арзёбӣ беандоза васеъ буда, эҳтимолияти арзёбӣ намудани ҳар як натиҷа маҳсусан мушкул мебошад;
 - (б) бузургии арзёбишаванда ҳатто нисбат ба тағйироти ками арзёбии ниҳоии эҳтимолияти гуногуни натиҷаҳои арзёбӣ хеле ҳассос мебошад, масалан, агар эҳтимолияти воридот ё хоричшавии воситаҳои пулӣ беандоза кам бошад, аммо бузургии чунин воридот ё хоричшавии воситаҳои пулӣ дар ҳолати бавучудоии онҳо хеле баланд ҳоҳад буд;

- (в) арзёбии дорой ё уҳдадорӣ тақсимои махсусан мушкил ё субъективиро талаб менамояд, ки натавонад ба дорой ё уҳдадорӣ арзёбишаванда мансуб мебошад.
- 5.21 Дар баъзе мавридҳое, ки дар банди 5.20 зикр ёфтааст, маълумоти манфиатнок шояд арзёбии бузургӣ бошад, ки бо эҳтимолияти баланди номуайяний баррасӣ гардида, бо тавсифи арзёбии ниҳони мазкур ва шарҳи номуайяний, ки ба он таъсир мерасонанд, пурра қарда шудааст. Чунин ҳолат бо эҳтимоли зиёд ҷой дорад, агар бузургии ишорашуда арзёбии мувофиқтари дорой ё уҳдадорӣ маҳсуб ёбад. Дар дигар ҳолат, агар маълумоти мазкур ба таври кофӣ пешниҳоди дақиқи дорой ва уҳдадорӣ ё маълумоти дар натиҷаи даромад, хароҷот ё тағйирёбии дар сармояи хусусӣ бавучудомадаро таъмин насозад, эҳтимоли маълумоти муфидтар арзёбии дигар (бо ҳама тавсифот ва тавзеҳоти зарурӣ пуррақардашуда) мебошад, ки наонқадар мувофиқ маҳсуб ёфта, вале дорой дараҷаи пасти номуайянии арзёбӣ ба ҳисоб меравад.
- 5.22 Дар шароити маҳдуд ҳама арзёбиҳои мувофиқи бузургӣҳои дорой ё уҳдадорӣ, ки ба таври воқеӣ мавҷуд мебошанд (ё эҳтимоли қабул қарда мешаванд), эҳтимоли ба номуайянии баланди арзёбӣ дучор гарданд, ки ҳамаи онҳо наметавонанд маълумоти муфидро дар бораи дорой ё уҳдадорӣ (ҳама гуна даромад, хароҷот ё тағйирёбии дар сармояи хусусӣ бавучудомадаро) пешниҳод намоянд, ҳатто агар чунин арзёбӣ бо тавсифи арзёбиҳои ниҳой, ки дар раванди гирифтани он ва шарҳи номуайяний, ки ба ин арзёбиҳои ниҳой таъсир мерасонанд, илова гардида бошад. Дар чунин ҳолатҳои маҳдуд дорой ё уҳдадорӣ мавриди эътироф қарор намегиранд.
- 5.23 Новобаста аз он, ки дорой ё уҳдадорӣ эътироф гардидааст, пешниҳоди дақиқи дорой ё уҳдадорӣ метавонад ворид намудани маълумоти шарҳдиҳандаро дар бораи номуайяний талаб намояд, ки бо мавҷудият ва арзёбии дорой уҳдадорӣ ё бо натиҷаи арзёбӣ - бузургӣ ва муҳлати воридшавии хоричшавии манфиатҳои иқтисодӣ, ки дар натиҷа аз рӯйи дорой ё уҳдадорӣ ба вучуд меоянд, алоқаманд мебошанд (ба бандҳои 6.60–6.62 нигаред).

Омилҳои дигар

- 5.24 Пешниҳоди дақиқи дорой, уҳдадорӣ, сармояи хусусӣ, даромад ва хароҷоти эътирофшуда натавонад эътирофи моддаи мазкур, балки арзёбии бузургии он, инчунин пешниҳод ва ифшои ин моддаро пешбинӣ менамояд (ба бобҳои 6–7 нигаред).
- 5.25 Ҳамин тариқ, ҳангоми ҳалли масъала, ки оё метавонад эътирофи дорой ё уҳдадорӣ пешниҳоди дақиқи дорой ё уҳдадориро таъмин намояд, зарур аст, ки натавонад тавсиф ва арзёбии онҳо дар ҳисоботи молиявӣ, инчунин ин нуктаҳо ба эътибор гирифта шаванд:
- (а) инъикоси даромад, хароҷот ва тағйирот дар сармояи хусусӣ, ки дар ин ҳолат ба вучуд омадаанд. Масалан, агар корхона бар ивази ҷуброн дорой харида бошад, пас эътироф накардани дорой боиси эътирофи хароҷот мегардад ва дар ин сурат ғайри ҳақиқат сармояи хусусии корхона коҳиш меёбад. Дар баъзе маврид, масалан, агар корхона ба таври фаврӣ доройи мазкурро истифода набарад, пешниҳоди чунин натиҷа, вобаста ба он, ки ҳолати молиявии корхона рӯ ба коҳиш овардааст, метавонад ба иштибоҳ дучор гардад.
- (б) эътирофи дорой ва уҳдадорӣ бо онҳо алоқаманд. Агар онҳо мавриди эътироф қарор нагиранд, пас эътирофи дорой ё уҳдадорӣ баррасишаванда метавонад боиси номутобиқати дар қисмати эътироф (номутобиқати баҳисобгирӣ) гардад. Чунин муносибат шояд пешниҳоди дақиқ ва возеҳи таъсири умумии амалиёт ё рӯйдоди дигарро, ки боис ба бавучудони дорой ё уҳдадорӣ мегардад, фароҳам наорад, ҳатто агар дар тавзеҳот маълумоти тавсифотӣ пешниҳод гардида бошад;
- (в) пешниҳод ва ифшои маълумот дар бораи дорой ё уҳдадорӣ ё маълумоти дар натиҷаи даромад, хароҷот ё тағйирёбии дар сармояи хусусӣ бавучудомадаро. Инъикоси пурра ворид намудани ҳама маълумот, аз ҷумла, ҳамаи тавзеҳот ва тавсифоти муҳимро пешбинӣ менамояд, ки барои истифодабарандаи ҳисоботи молиявӣ ҷиҳати дарки падидаи иқтисодии инъикосёфта зарур мебошад. Ҳамин тариқ, пешниҳод ва ифшои маълумоти мувофиқ имкон фароҳам меорад, ки пешниҳоди дақиқи маблағи эътирофшудаи дорой, уҳдадорӣ, сармояи хусусӣ, даромад ва хароҷот ташакул дода шавад.

Қаъи эътироф

- 5.26 Қаъи эътироф ин истисноӣ ҳама дорой ё уҳдадорӣ қаблан эътирофгардида ё қисми онҳо аз ҳисобот дар бораи ҳолати молиявии корхона. Қаъи эътироф одатан дар он маврид ба амал меояд, ки модда ба муқаррароти дорой ё уҳдадорӣ ҷавобгӯӣ намебошад:

- (a) нисбат ба дорониҳо - қатъи эътироф одатан он вақт фаро мерасад, ки корхона назоратро аз болои ҳама дорониҳо ё қисми эътирофшудаи онҳо гум менамояд;
- (b) нисбат ба уҳдадориҳо - қатъи эътироф одатан он вақт фаро мерасад, ки дар корхона нисбат ба ҳама ё қисми қаблан эътирофшудаи уҳдадориҳо дигар уҳдадорӣ боқӣ наметонад.
- 5.27 Талабот нисбат ба инъикоси баҳисобгирии қатъи эътироф ба пешниҳоди дақиқи ин ду замина нигаронида шудааст:
- (a) дорониҳо ва уҳдадориҳои пас аз амалиёт ё дигар рӯйдод ҳифзшуда, ки боиси қатъи эътироф гардидаанд (аз ҷумла, дорониҳо ва уҳдадориҳои, ки дар доираи амалиёти мазкур ё дигар рӯйдод харидорӣ, қабул ё бунёд шудаанд);
- (b) тағйирот дар дорониҳо ва уҳдадориҳои корхона дар натиҷаи амалиёти мазкур.
- 5.28 Мақсадҳои дар банди 5.27 зикр шуда, одатан бо тарзҳои зерин ба даст оварда мешаванд:
- (a) тавассути қатъи эътирофи дорониҳо ё уҳдадориҳои, ки муҳлати эътибори онҳо фаро расидааст ё доронию уҳдадорие, ки мавриди истифода, иҷро ё интиқол буданд ва эътирофи ҳама даромад ва хароҷоти бавҷудодама. Дар қисмати боқимондаи боби зерин барои ифодаи чунин дорониҳо ё уҳдадориҳои истилоҳи «чӯзӣ интиқолшуда» истифода бурда мешавад;
- (b) бо роҳи идомаи эътирофи дорониҳо ё уҳдадориҳои ҳифзшуда, агар чунин дорониҳо ё уҳдадориҳои бо истилоҳи «чӯзӣ интиқолшуда» боқӣ мондаанд. Чунин чӯзӣ ҳифзшуда, ки аз чӯзӣ интиқолгардида ҷудо мешавад, ба сифати як воҳиди баҳисобгирӣ мубаддал мегардад. Мутаносибан, дар натиҷаи қатъи эътирофи чӯзӣ интиқолшуда ягон даромад ё хароҷот нисбати чӯзӣ ҳифзшуда эътироф карда намешавад, ба истиснои ҳолате, ки қатъи эътироф ба тағйироти талабот дар қисмати арзёбӣ, ки нисбат ба чӯзӣ ҳифзшуда татбиқ мегардад, сабаб мешавад:
- (в) бо роҳи татбиқи як ё якчанд тартиби зерин, агар ин барои расидан ба як ё ҳарду мақсадҳои дар банди 5.27 зикршуда зарур бошад:
- (i) пешниҳоди алоҳидаи ҳама гуна чӯзҳои ҳифзшуда дар ҳисобот дар бораи ҳолати молиявӣ;
- (ii) пешниҳоди алоҳида дар ҳисобот (ҳисоботҳо) дар бораи натиҷаҳои молиявии ҳама гуна даромад ва хароҷот, ки дар натиҷаи қатъи эътирофи чӯзӣ интиқолшуда эътироф шудаанд;
- (iii) пешниҳоди маълумоти тавсифӣ.
- 5.29 Ҳолат метавонад чунин ба назар расад, ки гӯё корхона дорой ё уҳдадорию интиқол намудааст, вале дар ин сурат дорой ё уҳдадорӣ метавонад ҳамчун дорой ё уҳдадорию корхона боқӣ монанд. Масалан:
- (a) агар корхона доройро интиқол намуда, вале то ҳол ба ҳавфи назарраси тағйироти мусбӣ ё манфӣи бузургҳои манфиати иқтисодӣ, ки доройи мазкур метавонад ба вучуд оварад, пас баъзан ин ба он ишора менамояд, ки корхона назорати доройи мазкурро идома медиҳад (ба банди 4.24 нигаред);
- (b) агар корхона доройро ба тарафи дигар интиқол намояд, ки он тараф ба сифати агенти корхонаи зерин доройи мазкурро нигоҳ медорад, пас тарафи интиқолнамуда онро чун пештара назорат менамояд (ба банди 4.25 нигаред).
- 5.30 Дар мавридҳои дар банди 5.29 зикршуда, қатъи эътирофи дорой ё уҳдадорӣ асоснок ба ҳисоб намеравад, ҳарчанд чунин қатъи эътироф дастрасиро ба ду мақсади дар банди 5.27 зикршуда, таъмин намегардонад.
- 5.31 Агар дар корхона дигар чӯзӣ интиқолшаванда боқӣ намонда бошад, қатъи эътирофи ин чӯзӣ интиқолшаванда ба таври дақиқ далели мазкурро пешниҳод менамояд. Лекин дар баъзе маврид қатъи эътироф метавонад он пешниҳоди дақиқро таъмин нагардонад, ки ба андозае амалиёт ё дигар рӯйдод дорой ё уҳдадорию корхонаро тағйир додаанд, ҳатто агар як ё якчанд тартиби дар банди 5.28(в) зикргардида татбиқ карда шаванд. Дар чунин ҳолат қатъи эътирофи чӯзӣ интиқолшуда метавонад ҳамчун тағйироти муҳимтари ҳолати молиявии корхона, нисбат ба он, ки воқеан вучуд дорад, қабул карда шавад. Чунин ҳолат метавонад дар ҳолатҳои зерин ба вучуд ояд:
- (a) агар корхона доройро интиқол намуда, ҳамзамон дигар амалиёте иҷро намудааст, ки дар натиҷаи он ба ҳуқуқ ё уҳдадорию мавҷудани бозхаридаи дорой соҳиб шуда бошад. Чунин ҳуқуқ ё уҳдадорию мавҷуда, масалан, метавонад дар натиҷаи шартномаи форвардӣ, пут-опсион барои фурӯш ё колл-опсион барои харид пайдо шаванд;

- (б) агар корхона хавфи назарраси тағйироти мусбӣ ё манфии бузургҳои манфиати иқтисодӣ, ки метавонад аз ҷузъи интиқолшуда ба вучуд ояд, боқӣ монда бошад, корхона дигар онро назорат наменамояд.
- 5.32 Агар қатъи эътироф барои дастрасӣ ба ҳарду мақсади дар банди 5.27 зикршуда кофӣ набошад, ҳатто дар ҳолати татбиқи як ё якчанд тартиби дар банди 5.28(в) зикршуда, пас ба ин ду мақсад баъзан метавон бо роҳи идомаи эътирофи ҷузъи интиқолшуда расид. Чунин равиш дорои оқибатҳои зерин мебошад:
- (а) дар натиҷаи амалиёти мазкур ё дигар рӯйдод ягон даромад ё хароҷот, на нисбати ҷузъи ҳифзшуда ва на нисбати ҷузъи интиқолшуда, эътироф карда намешавад;
- (б) воридот, қабулшуда (ё пардохтшуда) дар натиҷаи интиқоли дорой (ё уҳдадорӣ), ҳамчун қарзи қабулшуда (ё пешниҳодгардида) ҳисоб карда мешаванд;
- (в) пешниҳоди алоҳидаи ҷузъи интиқолшуда дар ҳисобот дар бораи ҳолати молиявӣ ё пешниҳоди маълумоти тавсифӣ барои инъикоси ҳамоно далеле зарур аст, ки корхона дигар дорои ҳуқуқ ё уҳдадорӣ нисбат ба ҷузъи интиқолшуда намебошад. Ба ҳамин монанд, метавонад пешниҳоди маълумот дар бораи даромад ё хароҷоте, ки дар алоқа бо ҷузъи интиқолшуда баъд аз интиқол ба вучуд омадааст, талаб карда шавад.
- 5.33 Яке аз ҳолате, ки масъалаи қатъи эътирофро ба миён меоварад, ин ҳолат аст, вақте шартнома ба он тарз тағйири шакл менамояд, ки дар натиҷа ихтисор ва қатъи ҳуқуқ ё уҳдадорихои мавҷуда ба вучуд меояд. Ҳангоми ҳалли ин масъала, ки чӣ тавр тағйири шакл намудани шартнома ба эътибор гирифта шавад, зарур аст, ки кадом воҳиди баҳисобгирӣ ба истифодабарандагонӣ ҳисоботи молиявӣ маълумоти нисбатан муфидро дар бораи дороиҳо ва уҳдадорихои баъд аз тағйири шакл намудани шартнома ҳифз шудаанд, пешниҳод менамояд ва дар ин бора, ки чӣ тавр тағйири шакл намудани шартнома дороиҳо ва уҳдадорихои корхонаро дигаргун кардааст, мавриди таҳлил қарор дода шавад:
- (а) агар тағйири шакл намудани шартнома танҳо ҳуқуқ ё уҳдадорихои мавҷударо қатъ созад, пас ҳангоми ҳалли ин масъала, ки оё метавонад эътирофи чунин ҳуқуқҳо ва уҳдадорихои мавҷуда қатъ карда шавад, дар муқаррароти бандҳои 5.26–5.32 ба эътибор гирифта шудааст;
- (б) агар тағйири шакл намудани шартнома танҳо ҳуқуқ ё уҳдадорихои навро илова созад, зарур аст муайян карда шавад, ки оё ҳуқуқ ё уҳдадорихои зерини иловашуда ҳамчун дорой ва уҳдадорӣ алоҳида ё ҳамчун қисмати ҳамоно воҳиди баҳисобгирӣ, ки ҳуқуқ ва уҳдадорихои мавҷударо ташақкул медиҳанд, ба эътибор гирифта мешавад (ба бандҳои 4.48–4.55 нигаред);
- (в) агар тағйири шакл намудани шартнома ҳамзамон ҳуқуқ ё уҳдадорихои мавҷударо қатъ созад ва ҳуқуқ ё уҳдадорихои навро илова созад, зарур аст, ки ҳам самараи алоҳида ва ҳам самараи маҷмуии чунин тағйири шакл намудани шартнома баррасӣ карда шавад. Дар баъзе ҳолатҳо шартнома ба он дараҷа тағйири шакл менамояд, ки дар натиҷаи чунин тағйирот дорой ё уҳдадорӣ қуҳна ба дорой ё уҳдадорӣ нав табдил дода мешавад. Дар ҳолати чунин тағйирёбии микёсан калон барои корхона зарур аст, ки эътирофи дорой ё уҳдадорӣ аввалияро қатъ намуда, дорой ва уҳдадорӣ навро эътироф наояд.

МУҚАРРАРОТ

аз банд

БОБИ 6. АРЗЁБӢ

МУҚАДДИМА	6,1
АСОСҶО БАРОИ АРЗЁБӢ	6,4
Арзиши таърихӣ	6,4
Арзиши ҷорӣ	6,10
Арзиши одилона	6,12
Арзиши истифодашаванда ва арзиши фурӯш	6,17
Арзиши ҷорӣ	6,21
МАЪЛУМОТЕ, КИ АЗ САРЧАШМАҶОИ МУШАХХАСИ АРЗЁБӢ ГИРИФТА ШУДААСТ	6,23
Арзиши таърихӣ	6,24
Арзиши ҷорӣ	6,32
Арзиши одилона	6,32
Арзиши истифодашаванда ва арзиши фурӯш	6,37
Арзиши ҷорӣ	6,40
ОМИЛҶОЕ, КИ ҶАНГОМИ ИНТИҶОБИ МАНБАИ АРЗЁБӢ ЗАРУРАНД	6,43
Бомаврид будан (мувофиқ)	6,49
Хусусиятҳои дорой ё уҳдадорӣ	6,50
Ҳиссагузорӣ ба воситаҳои пулии минбаъда	6,54
Пешниҳоди дақиқ	6,58
Хусусиятҳои сифатие, ки манфиатнокии маълумот ва маҳдудиятҳои марбут ба хароҷотро меафзоянд	6,63
Арзиши таърихӣ	6,69
Арзиши ҷорӣ	6,72
Омилҳои махсуси арзёбии ибтидоӣ	6,77
Истифодаи бештар аз як манбаи арзёбӣ	6,83
АРЗЁБИИ САРМОЯИ ХУСУСӢ	6,87
УСУЛҶОИ АРЗЁБИИ БО ВОСИТАҶОИ ПУЛӢ АСОСӢФТА	6,91

Муқаддима

- 6.1 Унсурҳое, ки дар ҳисоботи молиявӣ эътироф мегарданд, дар шакли пул нишон дода мешаванд. Барои ин зарур аст манбаи арзёбии мувофиқ интиҳоб карда шавад. Манбаи арзёбӣ мушаххасоти муқарраршудаи моддаи арзёбишаванда маҳсуб меёбад, масалан, арзиши таърихӣ, арзиши одилона ё арзиши иҷро. Татбиқи манбаи арзёбӣ нисбат ба дорой ё уҳдадорӣ бузургии дорой ё уҳдадорӣ ва даромаду хароҷоти ба он марбутро муқаррар менамояд.
- 6.2 Бо тавачҷуҳ ба хусусиятҳои сифатии маълумоти молиявии манфиатнок ва маҳдудият нисбат ба хароҷот, бо эҳтимолияти зиёд, барои доройҳои гуногун, уҳдадорӣ, даромад ва хароҷот манбаҳои гуногуни арзёбӣ интиҳоб ҳоҳанд шуд.

- 6.3 Эҳтимолан зарур бошад, дар ин ҷо он стандарт тавсифоте ворид карда шаванд, ки чӣ тавр манбаи арзёбии пешбиниамудани стандартро татбиқ намояд. Тавсифоти зерин метавонад инҳоро дар бар гирад:
- (а) кайди усулҳое, ки имкон доранд ҷе бояд арзёбии ниҳони бузургии марбут ба манбаи арзёбии мушаххас бошанд;
 - (б) кайди муносибати содда ба арзёбие, ки пеш аз ҳама, пешниҳоди маълумоти ҳаммонандеро, ки ҳангоми истифодаи манбаи арзёбии мувофиқ пешниҳод гардидааст, таъмин менамояд;
 - (в) шарҳи он, ки чӣ тавр манбаи арзёбӣ тағйир дода шавад, масалан, тавассути аз самарани арзиши иҷрои уҳдадорӣ, ки бо эҳтимолан иҷро накардани уҳдадорӣ мазкур аз ҷониби корхона (хавфи қарзии хусусӣ) алоқаманд мебошад.

Манбаи арзёбӣ

Арзиши таърихӣ

- 6.4 Арзёбии арзиши таърихӣ маълумотеро дар ченаки пулӣ дар бораи дорой, уҳдадорӣ ва даромаду хароҷоти марбут ба онҳо пешниҳод менамояд, ки ҳамроҳ бо маълумоте, ки ҳадди ақал то ҳаде аз арзиши амалиёт ҷе рӯйдоди дигари боиси пайдошавии онҳо гирифта шудааст, мавриди истифода қарор мегирад. Дар фарқият аз арзиши ҷорӣ арзиши таърихӣ тағйиротро дар арзиш инъикос наменамояд, ба истиснои ҳолатҳое, ки чунин тағйирот ба далели бекурбшавии дорой қайду шарт шудааст ҷе ба он далел, ки уҳдадорӣ мушкил мегардад (ба бандҳои 6.7(в) ва 6.8(б) нигаред).
- 6.5 Арзиши таърихӣ дорой дар лаҳзаи харид ҷе бунёди он бузургии хароҷот маҳсуб меёбад, ки ҳангоми харид ҷе бунёди он сарф шуда, ҷуброни бо мақсади харид ҷе бунёди ин дорой пардохтшударо бо ҷамъи хароҷоти амалиёт фаро мегирад. Арзиши таърихӣ уҳдадорӣ дар лаҳзаи бавучудой бузургии он подоше мебошад, ки барои қабул намудани уҳдадорӣ мазкур бо тарҳ намудани хароҷоти амалиёт ба даст оварда шудааст.
- 6.6 Ҳангоми харид ва бунёди дорой, бавучудой ҷе қабули уҳдадорӣ дар натиҷаи рӯйдоде, ки дар шароити бозорӣ амалиёт маҳсуб намеёбад (ба банди 6.80 нигаред), метавонад муайян намудани арзиши ибтидоӣ ғайриимкон гардад ҷе маблағи аввалия наметавонад маълумоти мувофиқро дар бораи дорой ҷе уҳдадорӣ пешниҳод намояд. Дар баъзе мавридҳои шабеҳ ҳангоми эътирофи аввалияи дорой ҷе уҳдадорӣ ба сифати арзиши ибтидоии шартӣ арзиши ҷорӣ истифода мегардад, ки чунин арзиши ибтидоии шартӣ минбаъд ҳамчун манбаъ барои арзёбии ояндаи арзиши таърихӣ истифода мегардад.
- 6.7 Арзиши таърихӣ дорой бо мурури замон, агар қобили қабул бошад, барои инъикоси инҳо мавриди таҷдид қарор мегирад:
- (а) истифодаи қисмати захираи иқтисодӣ ҷе пурраи он, ки дорои мазкурро ташкил медиҳад (истеҳлоки воситаҳои асосӣ ҷе дороиҳои ғайримоддӣ);
 - (б) пардохтҳои бадастовардашуда, ки қисмати дорой ҷе тамоми дороиро ба таври пурра ҷуброн менамоянд;
 - (в) таъсири рӯйдодҳо, ки дар натиҷаи онҳо як қисм ҷе пурраи арзиши таърихӣ дорой дигар мавриди ҷуброн (таваррум) қарор намегирад;
 - (г) пардохти фоизҳо барои инъикоси ҷузъҳои маблағгузорӣ, ки ба дорой тааллуқ дорад.
- 6.8 Арзиши таърихӣ уҳдадорӣ бо мурури замон ҷиҳати инъикоси инҳо, агар қобили қабул бошад, мавриди таҷдид қарор мегирад:
- (а) қисман ҷе ба таври пурра иҷро намудани уҳдадорӣ, масалан, аз ҳисоби пардохтҳое, ки қисман ҷе ба таври пурра уҳдадориро ҷуброн менамоянд ҷе аз ҳисоби иҷрои уҳдадорӣ вобаста ба таҳвили мол;
 - (б) таъсири рӯйдодҳое, ки ба ҳадди баланд арзиши уҳдадорӣ интиқоли захираҳои иқтисодиро, ки барои иҷрои уҳдадорӣ зарур буда, онро мушкил месозанд, зиёд менамоянд. Уҳдадорӣ мушкил мегардад, агар арзиши таърихӣ он ҷиҳати инъикоси уҳдадорӣ вобаста ба иҷрои он ба таври кофӣ дигар мушкил арзёбӣ шавад;
 - (в) ҳисоб намудани фоизҳо барои инъикоси ҷузъи маблағгузорӣ, ки ба уҳдадорӣ мансуб мебошад.
- 6.9 Яке аз тарзҳои татбиқи манбаи арзёбии арзиши таърихӣ нисбат ба дороиҳо ва уҳдадорӣҳои молиявӣ -арзёбии арзиши истеҳлоки онҳо ба ҳисоб меравад. Арзиши истеҳлоки дороиҳо ва уҳдадорӣҳои молиявӣ арзёбии ниҳони воситаҳои пулии минбаъдаро инъикос менамоянд, ки тавассути истифодаи

меъёрҳои дар лаҳзаи эътирофи аввалия муайяншуда мавриди тахфиф қарор гирифтаанд. Дар ҳолати деривативҳо меъёри тахфиф ҷиҳати инъикоси тағйироти меъёри тағйирёбанда таҷдид мегардад. Арзиши истехлоки дороиҳо ва уҳдадорӣҳои молиявӣ бо мурури замон ҷиҳати инъикоси тағйироте, ки баъд аз эътирофи аввалия ҷой дошт, ба монанди ҳисоби фоизҳо, беқурбшавии дорой, даромад ва хароҷоти воситаҳои пулӣ, мавриди таҷдид қарор мегирад.

Арзиши ҷорӣ

- 6.10 Арзёбии арзиши ҷорӣ маълумотро дар шакли пулӣ дар боби дорой, уҳдадорӣ ва даромаду хароҷоти марбут ба онҳо бо истифодаи иттилооти таҷдидшуда барои инъикоси шартҳои, ки дар санаи арзёбӣ вучуд доштанд, фаро мегирад. Бар асари чунин таҷдид арзиши ҷорӣ дороиҳо ва уҳдадорӣҳои тағйироти амалишударо аз лаҳзаи санаи арзёбии қаблӣ дар арзёбии ниҳии маҷмуи пулӣ ва дигар омилҳои, ки ба арзиши ҷорӣ мазкур ворид карда шудаанд (ба бандҳои 6.14–6.15 ва 6.20 нигаред) инъикос менамоянд. Дар тафовут аз арзиши таърихӣ арзиши ҷорӣ дорой ё уҳдадорӣ ташаккул намеёбад, ҳатто қисман, дар асоси арзиши амалиёт ё дигар рӯйдод, ки боиси ба вучуд омадани чунин дорой ё уҳдадорӣ гардидааст.
- 6.11 Манбаи арзёбӣ дар асоси арзиши ҷорӣ инҳоро фаро мегирад:
- (а) арзиши одилона (ба бандҳои 6.12–6.16 нигаред);
 - (б) арзиши истифодаи нисбат ба дорой татбиқшаванда ва арзиши истифодаи нисбат ба уҳдадорӣ татбиқшаванда (ба бандҳои 6.17–6.20 нигаред);
 - (в) арзиши ивазшавандаи ҷорӣ (ба бандҳои 6.21–6.22 нигаред).

Арзиши одилона

- 6.12 Арзиши одилона - ин нарҳест, ки ҳангоми фурӯши дорой ба даст оварда шудааст ё ҳангоми интиқоли уҳдадорӣ дар раванди амалиёти байни ду иштирокчии бозор дар санаи арзёбӣ пардохт шудааст.
- 6.13 Арзиши одилона мавқеи иштирокчиёни бозор - иштирокчиёни бозорро, ки корхона ба онҳо дастрасӣ дорад, таҷассум менамояд. Дорой ё уҳдадорӣ бо истифодаи он фарзияҳо мавриди арзёбӣ қарор мегиранд, ки онҳоро иштирокчиёни бозор ҳангоми муайян намудани арзиши дорой ё уҳдадорӣ мазкур истифода намуда бошанд, агар ин иштирокчиёни бозор тибқи манфиатҳои бахтарину хусусии иқтисодӣ амал намоёнд.
- 6.14 Дар баъзе маврид бевосита аз нарҳҳои мушоҳидашаванда дар бозори ғайри метавон арзиши одилонро муайян намуд. Дар дигар маврид арзиши одилона ба таври ғайримустақим бо истифодаи усулҳои арзёбӣ, масалан, усулҳои арзёбие, ки бо маҷмуи пулӣ асос ёфтаанд (ба бандҳои 6.91–6.95 нигаред) омилҳои зеринро инъикос менамоянд:
- (а) арзёбии ниҳии воситаҳои пулии минбаъда;
 - (б) тағйирёбии имконпазири бузургҳои ҳисоббаробарӣ ё муҳлати бавучудоии воситаҳои пулии минбаъда аз рӯи дорой ё уҳдадорӣ арзёбишаванда, ки бо сабаби номуайянии хоси маҷмуи пулӣ қайду шарт шудааст;
 - (в) арзиши муваққатии пул;
 - (г) нархи қабули номуайяний, ки ба маҷмуи пулӣ хос аст (яъне, мукофот барои хавф ё тахфиф барои хавф). Нархи қабули номуайяний аз дараҷаи чунин номуайяний вобаста аст. Ин далел омилро ифода менамояд, ки сармоягузoron барои дороие (ё уҳдадорие), ки маҷмуи пулӣ аз рӯи он номуайян аст, нисбат ба дороие (ё уҳдадорие), ки маҷмуи пулии он муайян мебошад (ва одатан барои қабули уҳдадорӣ бештар талаб карда мешавад), камтар пардохт менамоянд;
 - (ғ) дигар омилҳо, масалан, пардохтпазирӣ, агар иштирокчиёни бозор ин омилҳоро дар ҳолатҳои баамаломада ба эътибор гирифта бошанд.
- 6.15 Омилҳои, ки дар бандҳои 6.14(б) ва 6.14(г) зикр шудаанд, дорои имкониятҳои мебошанд, ки ҷай тавр контрагент метавонад уҳдадорӣҳояшро дар назди корхона иҷро накунад (хавфи қарзӣ) ё корхона метавонад уҳдадорӣҳояшро иҷро накунад (хавфи хусусии қарзӣ).
- 6.16 Азбаски арзиши одилона, ҳатто қисман, маҳсули арзиши амалиёт ё дигар рӯйдод, ки дар натиҷа дорой ё уҳдадорӣ ба вучуд омадаанд, маҳсуб намеёбад, арзиши одилона аз ҳисоби хароҷоти амалиёте, ки ҳангоми хариди дорой харҷ шудааст, намеафзояд ва аз ҳисоби хароҷоти амалиёте, ки ҳангоми қабули уҳдадорӣ сарф шудааст, коҳиш намеёбад. Ба ғайр аз ин, арзиши одилона хароҷоти

амалиётеро, ки хангоми фуруши дорой ё интиқол ва ё чуброни уҳдадорӣ ба амал омадааст, инъикос наменаояд.

Арзиши истифода ва арзиши иҷро

- 6.17 Арзиши истифода - ин арзиши ҷории маҷмуи пулӣ ё дигар манфиатҳои иқтисодӣ мебошад, ки корхона умедвор аст дар натиҷаи истифодаи дорой ё хароҷоти ниҳони он ба даст оварад. Арзиши истифодабарӣ - ин арзиши ҷории маҷмуи пулӣ ё дигар манфиатҳои иқтисодӣ буда, чӣ тавре, ки корхона умедвор аст ба ҳисоби иҷрои уҳдадорӣ интиқол ёбад. Чунин маблағи воситаҳои пулӣ ё дигар захираҳои иқтисодӣ на танҳо он маблағро фаро мегиранд, ки тибқи уҳдадорӣ ба контрагент барои интиқол тааллуқ дорад, балки он маблағро фаро мегирад, ки интизор меравад, корхона вазифадор аст ҷиҳати таъмини иҷрои уҳдадорихои худ ба дигар тарафҳо таҳвил намояд.
- 6.18 Азбаски мафҳуми арзиши истифодабарӣ ва қимати иҷро бо воситаҳои пулии минбаъда асос ёфтаанд, онҳо хароҷоти амалиётеро, ки хангоми хариди дорой ё қабули уҳдадорӣ сарф гардидааст, фаро намегиранд. Аммо, арзиши истифодабарӣ ва қимати иҷро арзиши ҷории тамоми хароҷоти амалиётро фаро мегиранд, ки хангоми фуруши ниҳони дорой ё қабули уҳдадорӣ метавонад корхона онро сарф намояд.
- 6.19 Арзиши истифода ва қимати иҷро на бо фарзияҳои қабулнамудаи иштирокчиёни бозор, балки бо фарзияҳое, ки барои корхона хос мебошад, асос ёфтаанд. Дар амал имкони ҷой доштани фарқияти ночиз дар байни фарзияҳои аз ҷониби иштирокчиёни бозор ва корхона истифодашаванда вучуд дорад.
- 6.20 Арзиши истифода ва қимати иҷро ба таври мустақим мушоҳидашаванда маҳсуб намеёбанд ва онҳо тавассути усулҳои арзёбӣ муайян карда мешаванд, ки бо маҷмуи пулӣ асос ёфтаанд (ба бандҳои 6.91–6.95 нигаред). Арзиши истифодабарӣ ва арзиши иҷро ҳамон як омилҳоеро инъикос менамоянд, ки аз мавқеи барои корхона хос, на аз мавқеи иштирокчиёни бозор, вобаста ба арзиши одилона дар банди 6.14 дарҷ гардидаанд.

Арзиши ивазшавандаи ҷорӣ

- 6.21 Арзиши ивазшавандаи ҷорӣ - ин арзиши дороии ҳамарзиш дар санаи арзёбӣ буда, аз маблағи чуброн, ки дар санаи арзёбӣ пардохт шудааст ва хароҷоти амалиёте, ки дар ин рӯз сарф шудааст, таркиб ёфтааст. Арзиши ивазшавандаи ҷории уҳдадорӣ ин чубронест, ки барои уҳдадорӣ ҳамарзиш дар санаи арзёбӣ бо тарҳи хароҷоти амалиёте, ки дар ин рӯз сарф шудааст, гирифта мешавад. Арзиши ивазшавандаи ҷорӣ ба монанди арзиши таъриҳӣ «арзиши воридшавӣ» ба ҳисоб меравад: арзиши ивазшавандаи ҷорӣ он арзиши бозориро ифода менамояд, ки тавассути он корхона дороиро харидааст ё уҳдадориро қабул намудааст. Ҳамин тариқ, бузургии зерин аз арзиши одилона, арзиши истифодабарӣ ва арзиши иҷро, ки «арзиши хориҷшавӣ»-ро ифода менамоянд, фарқ менамояд. Аммо бар хилофи арзиши таъриҳӣ, арзиши ивазшавандаи ҷорӣ шартҳоеро дар бар мегирад, ки дар санаи арзёбӣ ба вучуд омадааст.
- 6.22 Дар баъзе маврид арзиши ивазшавандаи ҷориро наметавон ба таври мустақим тавассути истифодаи арзиши мушоҳидашаванда дар бозори ғайбӣ муайян намуд. Он ба таври ғайримустақим бо истифодаи дигар воситаҳо муқаррар карда мешавад. Масалан, арзиш танҳо барои дороиҳои нав дастрас бошад, пас арзиши ивазшавандаи ҷории дороии ҳифзшударо метавон бо роҳи тасхеҳи арзиши ҷории дороии нав, ҷиҳати ба эътибор гирифтани синну соли воқеӣ ва ҳолати дороии аз ҷониби корхона ҳифзшуда, ҳисоб намуд.

Маълумоте, ки ин ё он манбаи арзёбиро таъмин менамояд

- 6.23 Хангоми интиҳоби манбаи арзёбӣ зарур аст хусусияти маълумоте ба эътибор гирифта шавад, ки дар натиҷаи истифодаи манбаи арзёбӣ, ҳам дар ҳисобот дар бораи ҳолати молиявӣ ва ҳам дар ҳисобот (ҳисоботҳо) дар бораи натиҷаҳои молиявӣ пешниҳод мегардад. Дар қадвали 6.1 маълумоти ҷомеъ пешниҳод гардидааст, ки ба таври возеҳ дар бандҳои 6.24–6.42 мавриди баррасӣ қарор мегирад.

Арзиши таъриҳӣ

- 6.24 Маълумоте, ки дар натиҷаи арзёбии дорой ё уҳдадорӣ тибқи арзиши таъриҳӣ пешниҳод мегардад, барои истифодабарандагони ҳисоботи молиявӣ бомаврид мебошад, зеро арзиши таъриҳӣ он маълумотро истифода мебарад, ки ҳадди ақал қисман аз нархи муомилот ё дигар рӯйдод, ки боиси бавучудоии ин дорой ё уҳдадорӣ гардидааст, гирифта шудааст.

- 6.25 Агар корхона дороиро тибқи шартҳои бозорӣ дар доираи амалиёти нав басташуда харида бошад, корхона дар ҳолати муқаррарӣ даромади манфиатҳои иқтисодиро аз ин дорой, ба ҳадди ақалл барои ҷуброни арзиши доройи мазкур, интизор мебошад. Ба ҳамин монанд, агар корхона дар доираи амалиёти нав басташуда уҳдадорӣ қабул карда бошад, интизор меравад, ки арзиши уҳдадорӣ интиқоли захираи иқтисодӣ барои иҷрои ин уҳдадорӣ одатан аз маблағи ҷуброни гирифташуда бо тарҳи хароҷоти амалиёт зиёд нахоҳад шуд. Ҳамин тариқ, арзёбии дорой ё уҳдадорӣ тибқи арзиши таърихӣ дар чунин маврид маълумоти бомавридро дар бораи дорой ё уҳдадорӣ, инчунин дар бораи арзиши амалиёте, ки дар натиҷаи он дорой ё уҳдадорӣ ба вучуд омадаанд, пешниҳод менамояд.
- 6.26 Бо он сабаб, ки ҷиҳати инъикоси талаботи дорой ё беқурбшавии он арзиши таърихӣ коҳиш меёбад, маблағе, ки корхона интизор аст барои доройи тибқи арзиши таърихӣ арзёбишуда ҷуброн намояд, ҳадди ақалл бо арзиши тавозунии он баробар хоҳад буд. Аз ин рӯ, бо он сабаб, ки арзиши таърихӣ уҳдадорӣ зиёд мешавад, агар ин уҳдадорӣ мушкул гардад, арзиши уҳдадорӣ интиқоли захираи иқтисодӣ, ки барои иҷрои уҳдадорӣ зарур мебошад, аз арзиши тавозунии уҳдадорӣ мазкур баланд намешавад.
- 6.27 Агар дорой, ба истиснои доройи молиявӣ, тибқи арзиши таърихӣ мавриди арзёбӣ қарор гирад, истёмоли ва фурӯши қисмати пурра ё ҷузъи ин дорой боиси бавучудии хароҷоте мегардад, ки бо маблағи арзиши таърихӣ дорой ё қисмати он, ки мавриди истёмоли ё фурӯш қарор гирифтааст, арзёбӣ мегардад.
- 6.28 Хароҷоте, ки дар натиҷаи фурӯши дорой ба вучуд меояд, ҳамзамон бо эътирофи ҷуброн ба сифати даромад, ки дар натиҷаи ин фурӯш гирифта шудааст, эътироф карда мешавад. Фарқияти байни даромад ва хароҷот маржа аз фурӯшро таҷассум менамояд. Хароҷоти дар натиҷаи истёмоли дорой бавучудомадаро метавон бо хароҷоти мувофиқ ҷиҳати пешниҳоди маълумот дар бораи маржа муқоиса намуд.
- 6.29 Агар корхона уҳдадориро қабул намуда бошад, ки уҳдадорӣ молиявӣ махсуб наёбад, бар ивази ҷуброн уҳдадорӣ мазкур тибқи арзиши таърихӣ арзёбӣ гардида, иҷрои пурра ё як қисми уҳдадорӣ боиси бавучудии даромаде мегардад, ки бо маблағи баробар бо бузургии ҷуброни гирифташуда барои қисми иҷрошудаи уҳдадорӣ арзёбӣ намуда мешавад. Хароҷоти байни даромаду хароҷоте, ки дар натиҷаи истёмоли дорой ба вучуд омадааст, маржаи иҷро ро ифода менамояд.
- 6.30 Маълумот дар бораи арзиши доройҳои фурӯхташуда ё мавриди истифода, аз ҷумла, мол ва хизматрасоние, ки фавран мавриди истифода қарор мегиранд (ба банди 4.8 нигаред), инчунин маълумот дар бораи бузургии ҷуброни гирифташуда доройи арзиши пешбиникунанда мебошад. Чунин иттилоот ба сифати манбаи маълумот ҳангоми пешбинии маржаи оянда аз фурӯши молҳо (аз ҷумла, молҳои, ки айни замон аз ҷониби корхона ҳифз нашудааст) ва хизматрасонӣ дар оянда ва мутаносибан барои арзёбии дурнамои корхона нисбат ба даромади софи воситаҳои пулӣ истифода бурда мешавад. Барои он, ки дурнамои корхона нисбат ба воситаҳои пулӣ минбаъда мавриди арзёбӣ қарор гирад, истифодабарандагони ҳисоботи молиявӣ одатан, натавон ба имкониятҳои гирифтани фоида аз моли аллакай вучуддошта, балки ба имкониятҳои корхона ҷиҳати гирифтани фоидаи минбаъда бо мурури замон, эътибори ҷиддӣ медиҳанд. Даромад ва хароҷоти тибқи арзиши таърихӣ арзёбишаванда инчунин доройи арзиши тасдиқкунанда мебошанд, зеро онҳо ба истифодабарандагони ҳисоботи молиявӣ нисбат ба пешбиниҳои қаблӣ, ки ба маҷмуи пулӣ ё маржа тааллуқ доранд, далел фароҳам меоранд. Маълумот дар бораи арзиши доройҳои фурӯхташуда ё мавриди истифода, инчунин нисбати ин ҷиҳат, ки то чӣ андоза роҳбарияти корхона масъулияти худро вобаста ба истифодаи захираҳои иқтисодии корхона ба таври мунтазам ва самаранок иҷро менамояд, мусоидат менамояд.
- 6.31 Бо ҳамон сабабҳо маълумот дар бораи фоидаҳои марбут ба дорой ё уҳдадорӣ, ки аз рӯи арзиши истеҳлоқ арзёбӣ мегардад, доройи арзиши пешбиникунанда ва тасдиқкунанда мебошад.

Арзиши ҷорӣ

Арзиши одилона

- 6.32 Маълумоте, ки дар натиҷаи арзёбии доройҳо ва уҳдадорӣҳо аз рӯи арзиши одилона пешниҳод мегардад, доройи арзиши пешбиникунанда мебошад, ҳарчанд арзиши одилона пешбиниҳои мавҷудайи иштирокчиёни бозорро нисбат ба маблағ, муҳлати бавучудӣ ва номуайянии воситаҳои пулӣ минбаъда инъикос менамояд. Ин умедворӣ ба ин тарз арзёбӣ мегардад, ки афзалиятҳои мавҷудайи иштирокчиёни бозор нисбат ба хавф таҷассум карда шавад. Чунин маълумот метавонад тавассути пешниҳоди далел дар бораи арзёбиҳои қаблӣ доройи арзиши тасдиқкунанда бошад.
- 6.33 Маълумот дар бораи даромад ва хароҷот, ки умедворӣҳои мавҷудайи иштирокчиёни бозорро таҷассум менамояд, доройи баъзе арзишҳои пешбиникунанда мебошад, зеро чунин маълумот дар

бораи даромаду хароҷот ба сифати манбаи маълумот муфид арзёбӣ мегардад. Чунин маълумот, ин ҷанбаро ифода менамояд, ки то кадом дараҷа роҳбарияти корхона ба таври мунтазам ва самаранок ухдадорихои худро вобаста ба истифодаи захираҳои иқтисодии корхона иҷро кардааст.

- 6.34 Тағйирёбии арзиши одилонаи дорой ё ухдадорӣ бо омилҳои гуногун қайду шарт шудааст, ки дар банди 6.14 зикр ёфтааст. Ҳангоме, ки чунин омилҳо дорой хусусиятҳои гуногун мебошанд, муқаррароти алоҳидаи даромад ва хароҷоте, ки тавассути ин омилҳо қайду шарт шудааст, метавонад маълумоти муфидро ба истифодабарандагони ҳисоботи молиявӣ пешниҳод намояд (ба банди 7.14(б) нигаред).
- 6.35 Агар корхона дороиро дар як бозор ҳарида, арзиши одилонаи онро бо истифодаи нарх дар дигар бозор (дар ҳамон бозоре, ки корхона ният дорад дороиро фурӯшад) муайян менамояд, фарқиати нарх дар ин ду бозор ба сифати даромад эътироф карда мешавад, ҳангоме, ки арзиши одилона бори аввал муайян карда мешавад.
- 6.36 Фурӯши дорой ё интиқоли ухдадорӣ одатан бо маблағи баробар бо арзиши одилонаи дорой ё ухдадорӣ ҷубронпулиро пешбинӣ менамояд, агар амалиёт дар бозоре анҷом пазирад, ки нархи он ҳангоми арзёбии арзиши одилонаи зерин истифода гардида бошад. Дар чунин ҳолат, агар дорой ё ухдадорӣ тибқи арзиши одилона арзёбӣ гардад, даромад ё хароҷоти соф, ки дар лаҳзаи фурӯш ё интиқол ба вучуд омадаанд, одатан кам аст, ба истиснои он, ки хароҷоти амалиёт бештар мебошад.

Арзиши истифода ва арзиши иҷро

- 6.37 Арзиши истифода маълумотро дар боби арзиши ҷорӣ маҷмуи пулии баробарҳисобшуда пешниҳод менамояд, ки дар натиҷаи истифодаи дорой ва ҳориҷшавии ниҳони он ба вучуд омадааст. Маълумоти мазкур дорой арзёбии пешбиникунанда мебошад, зеро он ҳангоми арзёбии имкониятҳои даромади минбаъдаи софи воситаҳои пулӣ метавонад истифода бурда шавад.
- 6.38 Арзиши иҷро маълумотро дар бораи арзиши ҷорӣ маҷмуи пулии баробарҳисобшуда пешниҳод менамояд, ки барои иҷрои ухдадорихо зарур мебошад. Аз ин рӯ, арзиши иҷро дорой арзиши пешбиникунанда мебошад, махсусан агар ухдадорӣ иҷро гардида, вале интиқол наёфта ё дар натиҷаи гуфтушунидҳо ба анҷом нарасида бошад.
- 6.39 Арзёбии ниҳони такроран баррасишудаи арзиши истифодабарӣ ё арзиши иҷро ҳамроҳ бо маълумот дар бораи арзёбии ниҳони бузургӣ, муҳлат ва номуайянии бавучудоии воситаҳои пулии минбаъда, инчунин метавонад дорой арзиши тасдиқкунанда бошад, зеро чунин маълумот вобаста ба арзёбиҳои қаблӣ арзиши истифодабарӣ ё арзиши иҷро далел пешниҳод менамояд.

Арзиши ивазшавандаи ҷорӣ

- 6.40 Маълумот дар бораи дорой ва ухдадорихо, ки аз рӯи арзиши ивазшавандаи ҷорӣ арзёбӣ мегардад, нисбатан бомаврид хоҳад буд, зеро арзиши ивазшавандаи ҷорӣ он арзишро инъикос менамояд, ки тибқи он метавонад дар санаи арзёбӣ доройи ҳаммонанд ҳарида ё бунёд карда шавад ё ҷубронеро ифода менамояд, ки метавонад барои қабули ухдадорӣ ҳаммонанд гирифта шавад.
- 6.41 Ба монанди арзиши таърихӣ арзиши ивазшавандаи ҷорӣ маълумот дар бораи арзиши доройи истифодашуда ё даромади дар натиҷаи иҷрои ухдадорӣ ба даст овардашударо пешниҳод менамояд. Маълумоти мазкур барои баробарҳисобии маржаи ҷорӣ, инчунин ба сифати манбаи маълумоти пешбини маржаи оянда истифода бурда мешавад. Дар тафовут аз арзиши таърихӣ арзиши ивазшавандаи ҷорӣ арзиши дар лаҳзаи истеъмоли дорой ё иҷрои ухдадорӣ мавҷудбударо нишон медиҳад. Дар сурати тағйирёбии назарраси маълумот дар бораи маржа, ки бо нишондиҳандаҳои арзиши ивазшавандаи ҷорӣ асос ёфтааст, ин маълумот эҳтимолан барои пешбини маржаи оянда, нисбат ба маълумоте, ки бо арзиши таърихӣ асос ёфтааст, муфидтар бошад.
- 6.42 Барои он, ки арзиши ивазшавандаи ҷорӣ қисми доройи истифодашуда (ё даромади ҷорӣ аз қисми иҷрошудаи ухдадорӣ) инъикос карда шавад, зарур аст тағйироти арзиши тавозунӣ дар давраи ҳисоботӣ ба тағйироти арзиши ивазшавандаи ҷорӣ қисми доройи истифодашуда (ё даромади ҷорӣ аз қисми иҷрошудаи ухдадорӣ) ва таъсири тағйироти арзиш тақсим карда шавад. Таъсири тағйироти арзишро баъзан «даромад аз моликият» ё «зарар аз моликият» меноманд.

Ҷадвали 6.1. Маълумоте, ки дар натиҷаи истифодаи манбаи арзёбии муайян пешниҳод мегардад
Дороиҳо

Ҳисобот дар бораи ҳолати молиявӣ				
	Арзиши таърихӣ	Арзиши одилона (фарзияҳои иштирокчиёни бозор)	Арзиши истифодабарӣ (фарзияҳои барои корхона хос)^(a)	Арзиши ивазшавандаи ҷорӣ
Арзиши тавозунӣ	Арзиши таърихӣ (аз ҷумла, хароҷоти амалиёт), ба он андозае, ки мавриди истифода қарор надорад ва ё гирифта нашудааст ва бо вучуди ин ҷуброншаванда маҳсуб меёбад. (баъд аз тарҳи арзиши воқеии хароҷот тибқи амалиёте, ки ба фурӯш марбут аст).	Нархе, ки дар ҳолати фурӯши дорой қабул мегардид (бидуни тарҳи хароҷот тибқи амалиёте, ки ба фурӯш марбут аст).	Арзиши воқеии воситаҳои пулии минбаъда аз истифодаи дорой ва интиқоли ниҳии он (баъд аз тарҳи арзиши воқеии хароҷот тибқи амалиёте, ки ба фурӯш марбут аст).	Арзиши ҷории маҷмуи пулии оянда аз истифодаи дорой ва интиқоли ниҳии он
Ҳисобот (ҳисоботҳо) дар бораи натиҷаҳои молиявӣ				
Рӯйдод	Арзиши таърихӣ	Арзиши одилона (фарзияҳои иштирокчиёни бозор)	Арзиши истифодабарӣ (фарзияҳои барои корхона хос)	Арзиши ивазшавандаи ҷорӣ
Эътирофи аввалия^(б)	—	Фарқияти байни ҷуброни пардохтшуда ва арзиши одилонаи дороии харидашуда.^(в) Хароҷоти амалиёти бо харидаи дорой алоқаманд.	Фарқияти байни ҷуброни пардохтшуда ва арзиши истифодаи дороии харидашуда. Хароҷоти амалиёти бо харидаи дорой алоқаманд.	—
Фурӯш ё истеъмоли дорой^{(г), (д)}	Хароҷоти баробар бо арзиши таърихии дороии фурӯхташуда ё истифодашуда Даромади бадастовардашуда (Эҳтимоли пешниҳод дар асоси маҷмӯи ё нетто-асос ҷой	Хароҷоти баробар бо арзиши одилонаи дороии фурӯхташуда ё истифодашуда Даромади бадастовардашуда (Эҳтимоли пешниҳод дар асоси маҷмӯи ё нетто-асос ҷой	Хароҷоти баробар бо арзиши истифодаи дороии фурӯхташуда ё истифодашуда Даромади бадастовардашуда (Эҳтимоли пешниҳод дар асоси маҷмӯи ё нетто-асос ҷой	Хароҷоти баробар бо арзиши ивазшавандаи ҷории дороии фурӯхташуда ё истифодашуда Даромади бадастовардашуда (Эҳтимоли пешниҳод дар асоси маҷмӯи ё нетто-асос ҷой

	дорад) Хароҷоти марбут ба амалиёти бо фуруши дорой алоқаманд.	дорад) Хароҷоти марбут ба амалиёти бо фуруши дорой алоқаманд.	дорад) 	дорад) Хароҷоти марбут ба амалиёти бо фуруши дорой алоқаманд.
Ҳисобот (ҳисоботҳо) дар бораи натиҷаҳои молиявӣ				
Рӯйдод	Арзиши таърихӣ	Арзиши одилона (фарзияҳои иштирокчиёни бозор)	Арзиши истифодабарӣ (фарзияҳои барои корхона хос)	Арзиши ивазшавандаи ҷорӣ
Даромади фоизнок	Даромади фоизноки тибқи меъёри таърихӣ ҳисобшуда, ки мавриди таҷдид қарор мегирад, агар дорой меъёри фоизи тағйирёбандаро пешбинӣ кунад.	Дар таркиби даромад ва хароҷоти бо тағйироти арзиши одилонаи қайду шартшуда инъикос мегардад. (Метавонад ба таври алоҳида ҳаммонанд карда шавад)	Дар таркиби даромад ва хароҷоти бо тағйироти арзиши одилонаи қайду шартшуда инъикос мегардад. (Метавонад ба таври алоҳида ҳаммонанд карда шавад)	Даромади фоизноке, ки аз рӯи меъёри ҷорӣ ҳисоб карда шудааст.
Беқуршавӣ	Хароҷоти марбут ба омиле, ки арзиши таърихӣ дигар ҷуброншаванда маҳсуб намеёбад.	Дар таркиби даромад ва хароҷоти бо тағйироти арзиши одилонаи қайду шартшуда инъикос мегардад. (Метавонад ба таври алоҳида ҳаммонанд карда шавад)	Дар таркиби даромад ва хароҷоти бо тағйироти арзиши истифодаи қайду шартшуда инъикос мегардад. (Метавонад ба таври алоҳида ҳаммонанд карда шавад)	Хароҷоти марбут ба омиле, ки арзиши ивазшавандаи ҷорӣ дигар ҷуброншаванда маҳсуб намеёбад.
Тағйирёбии арзиш	Эътироф карда намешаванд, ба истиснои он ҳолатҳо, ҳангоме, ки зарур аст таваррум инъикос карда шавад Нисбат ба дороиҳои молиявӣ – даромад ва хароҷоте татбиқ карда мешавад, ки бо тағйироти маҷмуи пулии ҳисоббаробарӣ қайду шарт шудаанд.	Дар таркиби даромад ва хароҷоти бо тағйироти арзиши одилонаи қайду шартшуда инъикос мегардад.	Дар таркиби даромад ва хароҷоти бо тағйироти арзиши истифодаи қайду шартшуда инъикос мегардад.	Даромад ва хароҷоте, ки таъсири тағйирёбии нарх (даромад аз моликият ва зарар аз моликият)-ро инъикос менамоянд.
(а) Дар сутуни мазкур маълумоте чамъ оварда мешавад, ки дар ин ҳолат, яъне ҳангоме, ки ба сифати манбаи арзёбӣ арзиши истифодабарӣ татбиқ карда мешавад, пешниҳод мегардад. Аз ин рӯ, чӣ тавре, ки дар банди 6.75 зикр шудааст, тибқи				

тасаввуроти амалӣ, арзиши истифодабарӣ наметавонад барои арзёбиҳои тақририи мунтазам манбаи арзёбии мувофиқ бошад.

- (б) Даромад ё хароҷот ҳангоми эътирофи аввалияи дорой, ки дар шаронти ғайрибозорӣ харида мешавад, ба вучуд меоянд.
- (в) Даромад ё хароҷот метавонанд дар ин маврид ба вучуд оянд, агар бозоре, ки дар он дорой харида мешавад аз бозоре, ки ба сифати сарчашмаи маълумоти муфиди ҳангоми арзёбии арзиши одилонан ин дорой татбиқшаванда истифода бурда мешавад, фарқ дошта бошад.
- (г) Истифодаи дорой одатан тавассути нишондиҳандаи арзиши аслии фурӯш, истеҳлоки воситаҳои асосӣ ё истеҳлоки доронҳои ғайримоддӣ инъикос карда мешавад.
- (ғ) Андозаи даромади бадастовардашуда одатан бо андозаи ҷуброни гирифташуда баробар аст, вале он аз манбаи арзёбие, ки нисбат ба уҳдадорӣ бо он алоқаманд истифода бурда мешавад, вобаста мебошад.

Уҳдадорӣ

Ҳисобот дар бораи ҳолати молиявӣ				
	Арзиши таърихӣ	Арзиши одилона (фарзияҳои иштирокчиёни бозор)	Арзиши истифодабарӣ (фарзияҳои барои корхона хос)	Арзиши ивазшавандаи ҷорӣ
Арзиши тавозунӣ	Чуброне (бо назардошти тарҳи хароҷот аз рӯи амалиёт), ки барои қабули қисми уҳдадории иҷронашуда гирифта шудааст, ба андозаи зиёда аз маблағи бузургиҳои баробарҳисобии воситаҳои пулии хориҷшуда аз маблағи чуброни гирифташуда зиёд мешавад. (Ғоизи барои қисмати маблағгузорӣ ҳисобшударо дар бар мегирад)	Нархе, ки барои интиқоли қисмати иҷронашудаи уҳдадорӣ эҳтимолан пардохта мешавад (бидуни хароҷоти амалиётӣ, ки шояд ҳангоми интиқол сарф мегардид).	Арзиши воқеии воситаҳои пулии минбаъда, ки ҳангоми иҷрои қисмати уҳдадории иҷронашуда (аз ҷумла, арзиши воқеии хароҷоти амалиётӣ, ки ҳангоми иҷро ё интиқоли уҳдадорӣ метавонад ба амал ояд) ба вучуд меоянд.	Чуброне (бо назардошти тарҳи хароҷот аз рӯи амалиёт), ки метавонист дар замони ҳозира ба даст овард, барои қабули қисми уҳдадории иҷронашуда гирифта шуда, бо маблағи зиёдкунандаи бузургиҳои баробарҳисобии воситаҳои пулии хароҷотӣ аз болои бузургии чуброни қабулшуда зиёд карда шудааст.
Ҳисобот (ҳисоботҳо) дар бораи натиҷаи молиявӣ				
Рӯйдод	Арзиши таърихӣ	Арзиши одилона (фарзияҳои иштирокчиёни бозор)	Арзиши истифодабарӣ (фарзияҳои барои корхона хос)	Арзиши ивазшавандаи ҷорӣ
Эътирофи аввалия^(a)	—	Тафовут байни чуброни гирифташуда ва арзиши одилонаи уҳдадорӣ. ^(b) Хароҷот аз рӯи амалиёти бо уҳдадориҳои ба худ қабулнамуда алоқаманд.	Тафовут байни чуброни гирифташуда ва арзиши иҷроӣ уҳдадорӣ. Хароҷот аз рӯи амалиёти бо уҳдадориҳои ба худ қабулнамуда алоқаманд.	—
Ҳисобот (ҳисоботҳо) дар бораи натиҷаи молиявӣ				
Рӯйдод	Арзиши таърихӣ	Арзиши одилона (фарзияҳои иштирокчиёни бозор)	Арзиши истифодабарӣ (фарзияҳои барои корхона хос)	Арзиши ивазшавандаи ҷорӣ
Иҷрои уҳдадорӣ	Даромаде, ки бо арзиши таърихӣ	Даромаде, ки бо арзиши таърихӣ	Даромаде, ки бо арзиши таърихӣ	Даромаде, ки бо арзиши

	ухдадории иҷрошуда баробар аст (ҷуброни таърихи инъикос менамояд). Хароҷоте, ки дар қисмати бо иҷрои ухдадориҳо алоқаманд амалӣ шудааст. (Эҳтимоли пешниҳод дар асоси маҷмӯй ё нетто-асос ҷой дорад).	ухдадории иҷрошуда баробар аст. Хароҷоте, ки дар қисмати бо иҷрои ухдадориҳо алоқаманд амалӣ шудааст. (Эҳтимоли пешниҳод дар асоси маҷмӯй ё нетто-асос ҷой дорад. Дар мавриди пешниҳод дар асоси маҷмӯй, ҷуброни таърихӣ метавонад дар алоҳидагӣ манзур гардад).	ухдадории иҷрошуда баробар аст. Хароҷоте, ки дар қисмати бо иҷрои ухдадориҳо алоқаманд амалӣ шудааст. (Эҳтимоли пешниҳод дар асоси маҷмӯй ё нетто-асос ҷой дорад. Дар мавриди пешниҳод дар асоси маҷмӯй, ҷуброни таърихӣ метавонад дар алоҳидагӣ манзур гардад).	ивазшавандаи ҷории ухдадории иҷрошуда баробар аст (ҷуброни ҷорино инъикос менамояд). Хароҷоте, ки дар қисмати бо иҷрои ухдадориҳо алоқаманд амалӣ шудааст. (Эҳтимоли пешниҳод дар асоси маҷмӯй ё нетто-асос ҷой дорад. Дар мавриди пешниҳод дар асоси маҷмӯй, ҷуброни таърихӣ метавонад дар алоҳидагӣ манзур гардад).
Интиқоли ухдадорӣ	Даромади баробар бо арзиши таърихӣ ухдадории интиқолшуда (ҷуброни таърихи инъикос менамояд). Хароҷоте, ки (аз ҷумла, хароҷоти марбут ба амалиёт) барои интиқоли ухдадорӣ сарф шудааст. (Эҳтимоли пешниҳод дар асоси маҷмӯй ё нетто-асос ҷой дорад).	Даромади баробар бо арзиши одилонаи ухдадории интиқолшуда. Хароҷоте, ки (аз ҷумла, хароҷоти марбут ба амалиёт) барои интиқоли ухдадорӣ сарф шудааст. (Эҳтимоли пешниҳод дар асоси маҷмӯй ё нетто-асос ҷой дорад).	Даромади баробар бо арзиши иҷрои ухдадории интиқолшуда. Хароҷоте, ки (аз ҷумла, хароҷоти марбут ба амалиёт) барои интиқоли ухдадорӣ сарф шудааст. (Эҳтимоли пешниҳод дар асоси маҷмӯй ё нетто-асос ҷой дорад).	Даромади баробар бо арзиши ивазшавандаи ҷории ухдадории интиқолшуда (ҷуброни ҷорино инъикос менамояд). Хароҷоте, ки (аз ҷумла, хароҷоти марбут ба амалиёт) барои интиқоли ухдадорӣ сарф шудааст. (Эҳтимоли пешниҳод дар асоси маҷмӯй ё нетто-асос ҷой дорад).
Хароҷоти фоизноқ	Хароҷоти фоизноқи аз рӯи меъёри таърихӣ ҳисобшуда мавриди таҷдид қарор мегирад, агар дорой меъёри фоизи тағйирёбандаро пешбинӣ кунад.	Дар таркиби даромад ва хароҷоти бо тағйироти арзиши одилонаи қайду шартшуда инъикос мегардад. (Метавонад ба таври алоҳида ҳаммонанд карда шавад).	Дар таркиби даромад ва хароҷоти бо тағйироти арзиши иҷроӣ қайду шартшуда инъикос мегардад. (Метавонад ба таври алоҳида ҳаммонанд карда шавад).	Хароҷоти фоизноқе, ки аз рӯи меъёрҳои ҷорӣ ҳисоб шудааст.
Ҳисобот (ҳисоботҳо) дар бораи натиҷаи молиявӣ				
Рӯйдод	Арзиши таърихӣ	Арзиши	Арзиши	Арзиши

		истифодабарӣ (фарзияҳои барои корхона хос)	ивазшавандаи ҷорӣ	ивазшавандаи ҷорӣ
Таъсири рӯйдодҳо, ки боиси мушкил гардидани ухдадориҳо мешавад	Хароҷоти баробар бо зиёдии бузургии интиқоли воситаҳои пулӣ нисбат ба арзиши таърихи ухдадорӣ ё маблағи тағйирёбии минбаъдаи маблағи барзиёдии мазкур.	Дар таркиби даромад ва хароҷоти бо тағйирёбии арзиши одилона қайду шартшуда инъикос карда мешавад. (Метавонад ба таври алоҳида ҳаммонанд карда шавад).	Дар таркиби даромад ва хароҷоти бо тағйирёбии арзиши иҷро қайду шартшуда инъикос карда мешавад. (Метавонад ба таври алоҳида ҳаммонанд карда шавад).	Хароҷоти баробар бо зиёдии бузургии интиқоли воситаҳои пулӣ нисбат ба арзиши ивазшавандаи ҷорӣ ухдадорӣ ё маблағи тағйирёбии минбаъдаи маблағи барзиёдии мазкур.
Тағйирёбии арзиш	Эътироф карда намешаванд, ба истиснои он ҳолатҳо, ҳангоме, ки ухдадорӣ мушкил арзёбӣ намуда мешавад. Дар мавриди ухдадориҳои молиявӣ – даромад ва хароҷоте, ки бо тағйироти маҷмуи пулӣ оянда қайду шарт шудааст.	Дар таркиби даромад ва хароҷоти бо тағйироти арзиши одилонаи қайду шартшуда инъикос мегардад.	Дар таркиби даромад ва хароҷоти бо тағйироти арзиши иҷро қайду шартшуда инъикос мегардад.	Даромад ва хароҷоте, ки таъсири тағйирёбии нарх (даромад аз моликият ва зарар аз моликият)-ро инъикос менамоянд.
(а) Даромад ё хароҷот ҳангоми эътирофи аввалияи ухдадорӣ, ки дар шароити ғайрибозорӣ харида мешаванд, ба вучуд меоянд. (б) Даромад ё хароҷот метавонанд дар ин маврид ба вучуд оянд, агар бозоре, ки дар он корхона ухдадорӣ қабул намудааст, аз бозоре, ки ба сифати сарчашмаи маълумоти муфиди ҳангоми арзёбии арзиши одилонаи ин ухдадорӣ татбиқшаванда истифода бурда мешавад, фарқ дошта бошад.				

Омилҳои, ки ҳангоми интиҳоби манбаи арзёбӣ заруранд

- 6.43 Ҳангоми интиҳоби манбаи арзёбӣ барои дорой ё ухдадорӣ ва даромаду хароҷоти марбут ба онҳо зарур аст хусусияти маълумот ба эътибор гирифта шавад, ки дар натиҷаи истифодаи манбаи арзёбии мазкур, ҳам дар ҳисобот дар бораи ҳолати молиявӣ ва ҳам дар ҳисобот (ҳисоботҳо) дар бораи нишондиҳандаҳои молиявӣ (ба бандҳои 6.23–6.42 ва қадвали 6.1 нигаред), инчунин дигар омилҳо (ба бандҳои 6.44–6.86 нигаред), пешниҳод карда мешавад.
- 6.44 Дар аксар маврид интиҳоби манбаи арзёбӣ бо як омил муайян намегардад. Аҳамияти таносубии ҳар як омил аз далел ва ҳолатҳои мушаххас вобаста мебошад.
- 6.45 Маълумоте, ки дар натиҷаи истифодаи ягон гуна манбаи арзёбӣ пешниҳод карда мешавад, бояд барои истифодабарандагони ҳисоботи молиявӣ муфид ба ҳисоб равад. Аз ин сабаб маълумот бояд бомаврид бошад ва ба таври дақиқ он иттилоотро, ки барои пешниҳод пешбинӣ шудааст, инъикос намояд. Ба ғайр аз ин маълумоти пешниҳодшаванда ба ҳадди аксари дараҷа бояд муқоисапазир, санҷидашаванда, саривақтӣ ва возеҳ бошад.

- 6.46 Чӣ тавре, ки дар банди 2.21 тавсиф шудааст, раванди оқилона ва нисбатан самараноки татбиқи хусусиятҳои сифатии асосӣ одатан мушаххас намудани маълумоти мувофиқи марбут ба падидаи иқтисодиро пешбинӣ менамояд. Агар чунин маълумот дастрас набошад ё ба он тавре пешниҳод гардад, ки пешниҳоди дақиқи падидаи иқтисодии мазкурро таъмин наамояд, пас намуди нисбатан мувофиқи минбаъдаи маълумот мавриди баррасӣ қарор мегирад. Нақши хусусиятҳои сифатӣ ҳангоми интиҳоби манбаи арзёбӣ дар бандҳои 6.49–6.76 ба таври пурра баррасӣ мегардад.
- 6.47 Дар бандҳои 6.49–6.76 диққати асосӣ ба баррасии омилҳои равона мегардад, ки зарур аст ҳангоми интиҳоби манбаи арзёбӣ дар ҳолати дороиҳо ва уҳдадорӣҳои эътирофшуда ба эътибор гирифта шавад. Баъзе ҷанбаҳои ин бандҳо инчунин метавонанд ҳангоми интиҳоби манбаи арзёбӣ барои маълумоте, ки дар тавзеҳот нисбати моддаҳои эътирофшуда ё эътирофнашуда пешниҳод мегарданд, татбиқ карда шаванд.
- 6.48 Дар бандҳои 6.77–6.82 омилҳои иловагӣ баррасӣ карда мешаванд, ки зарур аст ҳангоми интиҳоби манбаи арзёбӣ дар сурати эътирофи аввалия ба эътибор гирифта шаванд. Агар манбаъ барои арзёбии аввалия ба он манбаъе, ки ҳангоми арзёбии минбаъда истифода мешавад, мутобикат накунад, даромад ва хароҷот дар лаҳзаи арзёбии минбаъдаи аввалия, махсусан дар натиҷаи тағйирёбии ҳуди манбаи арзёбӣ, эътироф карда мешаванд. Метавонад чунин ба назар расад, ки эътирофи чунин даромад ё хароҷот ба амалиёт ё рӯйдоди дигар, ҳангоме, ки воқеан чунин амалиёт ё рӯйдод ҷой дорад, таъсир мерасонад. Ҳамин тариқ, ҳангоми интиҳоби манбаи арзёбӣ барои дороӣ ё уҳдадорӣ ва даромаду хароҷоти марбут ба онҳо зарур аст, ҳам арзёбии аввалия ва ҳам арзёбии минбаъда, ба эътибор гирифта шавад.

Бомаврид будан (мувофиқ)

- 6.49 Мувофиқатии маълумоте, ки тавассути манбаи арзёбӣ пешниҳод гардида, нисбат ба дороӣ ё уҳдадорӣ ва даромаду хароҷоти марбут ба онҳо истифода мегардад, аз ҷиҳати вобаста мебошад:
- (а) мушаххасоти дороӣ ё уҳдадорӣ (ба бандҳои 6.50–6.53 нигаред);
 - (б) чӣ тавр ин дороӣ ва уҳдадорӣ ба воситаҳои пулии минбаъда саҳм мегуздоранд (ба бандҳои 6.54–6.57 нигаред).

Мушаххасоти дороӣ ва уҳдадорӣ

- 6.50 Мувофиқатии маълумоте, ки дар натиҷаи истифодаи кадом як манбаи арзёбӣ пешниҳод мегардад, қисман аз мушаххасоти дороӣ ё уҳдадорӣ, махсусан аз тағйирёбии маҷмуи пулӣ ва аз он, ки оё арзиши дороӣ ё уҳдадорӣ нисбат ба омилҳои бозорӣ ё хавфҳои дигар ҳассос мебошад, вобаста аст.
- 6.51 Агар арзиши дороӣ ё уҳдадорӣ нисбат ба омилҳои бозорӣ ё хавфҳои дигар ҳассос бошанд, арзиши таърихӣ онҳо метавонанд аз арзиши ҷорӣ фарқ намоёнд. Аз ин рӯ, арзиши таърихӣ метавонад маълумоти бомавридро пешниҳод накунад, агар маълумот дар бораи тағйирёбии арзиш барои истифодабарандагони ҳисоботи молиявӣ муҳим арзёбӣ гардад. Масалан, арзиши истеҳлоқ наметавонад маълумоти бомавридро дар бораи дороӣ ё уҳдадорӣ молиявӣ, ки дериватив маҳсуб меёбанд, пешниҳод наамояд.
- 6.52 Ба ғайр аз ин, агар арзиши таърихӣ мавриди истифода қарор гирад, тағйироти арзиш на дар мавриди рӯйдоди тағйироти арзиш, балки дар лаҳзаи фарорасии чунин рӯйдод, ба монанди хориҷшавӣ, таваррум ё иҷро инъикос мегардад. Чунин ҳолат метавонад нодуруст шарҳ дода шавад, ки ҳама даромад ё хароҷоти дар лаҳзаи фарорасии чунин рӯйдод эътирофшуда воқеан дар ҳамин давра рӯй додаанд, на дар он давраҳои, ки корхона дороӣ ё уҳдадорӣ мазкурро ҳифз намуда буд. Ба ғайр аз ин, ҳарчанд арзёбии арзиши таърихӣ маълумоти саривақтиро дар бораи тағйироти арзиш, даромад ва хароҷоти ҳамроҳ бо истифодаи манбаи арзёбии мазкур инъикосёфта фароҳам намеорад, бинобар ба таври пурра имконнопазир будани инъикоси таъсири ба хавф дучор шудани корхона, ки дар натиҷаи ҳифзи дороӣ ё уҳдадорӣ мазкур дар давраи ҳисоботӣ ба вучуд меояд, метавонад арзиши пешгӯӣ ва тасдиқкунанда надошта бошад.
- 6.53 Тағйирёбии арзиши одилонаи дороӣ ё уҳдадорӣ инъикоскунандаи тағйирот дар умедворихои иштирокчиёни бозор, инчунин тағйирот дар бартариҳои онҳо нисбат ба хавф ба шумор меравад. Вобаста аз хусусиятҳои дороӣ ё уҳдадорӣ мавриди арзёбӣ ва мушаххасоти маълумоти марбут ба фаъолияти тижоратии корхона, ки чунин тағйиротро инъикос менамоянд, на ҳамеша дорои арзиши пешгӯӣ ва тасдиқкунанда барои истифодабарандагони маълумоти молиявӣ мебошанд. Ин дар чунин ҳолатҳо одилона маҳсуб меёбад, агар фаъолияти тижоратии корхона фуруши дороӣ ё интиқоли уҳдадориро пешбинӣ накарда бошад. Масалан, агар корхона дороихоро, махсусан, барои истифода ё барои ба даст овардани маҷмуи пулии тибқи шартнома пешбинигардида ҳифз карда бошад ё ин уҳдадорихоро корхона ҳудуд иҷро наамояд.

Ҳисса дар воситаҳои пулии минбаъда

- 6.54 Чӣ тавре ки дар банди 1.14 зикр шудааст, баъзе захираҳои иқтисодӣ мустақиман маҷмуи пулиро ба вучуд меоранд; дар баъзе мавриди дигар захираҳои иқтисодӣ ҳамроҳ бо дигар захираҳои иқтисодӣ ҷиҳати гирифтани маҷмуи пулӣ ба таври ғайримустақим истифода бурда мешаванд. Тарзи истифодаи захираҳои иқтисодӣ ва ин ҳолат, ки дорой ва уҳдадорӣ чӣ тавр маҷмуи пулиро ба вучуд меоранд, қисман аз хусусияти ғайриқароратии тижоратии корхона вобаста мебошад.
- 6.55 Агар ғайриқароратии тижоратии корхона истифодаи якҷанд захираҳои иқтисодиро ифода намояд, ки маҷмуи пулиро ба таври ғайримустақим ба вучуд меоранд, тавассути истифодаи муштараки онҳо барои истеҳсол ё фурӯши мол ё хизматрасонӣ ба харидорон, арзиши таърихӣ ё арзиши ҷорӣ баҳогузорӣ бо эҳтимоли зиёд маълумоти мувофиқро дар бораи ҷунин ғайриқароратӣ фароҳам меоранд. Масалан, воситаҳои асосӣ, одатан, ҳамроҳ бо дигар захираҳои иқтисодии корхона мавриди истифода қарор мегиранд. Ба ҳамин монанд, захираҳои молию моддӣ маъмулан наметавонанд бидуни истифодаи дигар захираҳои иқтисодии корхона дар ҳаҷми калон фурӯхта шаванд (масалан, дар доираи ғайриқароратии истеҳсолӣ ва маркетингӣ). Дар бандҳои 6.24–6.31 ва 6.40–6.42 ҷунин тавсиф карда мешавад, ки чӣ тавр метавонад арзёбии ҷунин доройҳо аз рӯи арзиши таърихӣ ё арзиши ҷорӣ баҳогузорӣ маълумоти мувофиқро, ки метавонад барои ҳисоби маржаи дар раванди давра ба даст овардашуда истифода бурда шавад, фароҳам оварад.
- 6.56 Дар мавриди дорой ва уҳдадорӣ, ки ба таври мустақим маҷмуи пулиро ба вучуд меоранд, масалан, доройҳо, ки метавонад ба таври алоҳида ва бидуни талафоти зиёди иқтисодӣ (масалан, бидуни номунтазамии муҳим дар ғайриқароратии тижоратии корхона) фурӯхта шаванд, манбаи арзёбие, ки маълумоти нисбатан мувофиқро пешниҳод менамояд, бо эҳтимоли зиёд арзиши ҷорӣ хоҳад буд, ки арзёбии бузургӣ, муҳлат ва номуайянии воситаҳои пулии минбаъда фаро мегирад.
- 6.57 Агар ғайриқароратии тижоратии корхона идораи дорой ва уҳдадорӣ молиявиро бо мақсади ба даст овардани маҷмуи пулии тибқи шартнома пешбинигардида ба эътибор гирифта бошад, арзиши истеҳлок метавонад маълумоти мувофиқро барои муайян намудани фарқи байни ғайриқароратӣ аз доройҳои бадастовардашуда ва ғайриқароратӣ уҳдадорӣ пардохтшуда пешниҳод намояд. Аммо, ҳангоми арзёбии он, ки оё арзиши истеҳлок маълумоти мувофиқро медиҳад, инчунин зарур аст мушаххасоти дорой ё уҳдадорӣ молиявӣ ба эътибор гирифта шавад. Арзиши истеҳлок дар гумон аст маълумоти мувофиқро вобаста ба маҷмуи пулӣ, ки аз омилҳои бо маблағи асосии қарз ё ғайриқароратӣ алоқаманд вобаста мебошанд, пешниҳод намояд.

Пешниҳоди дақиқ

- 6.58 Агар дорой ва уҳдадорӣ бо ягон тарз ба ҳамдигар алоқаманд бошанд, истифодаи манбаҳои арзёбии гуногун барои дорой ва уҳдадорӣ метавонад ба пайдоиши бесуботии равишҳо нисбат ба арзёбӣ (номутобикатии баҳисобгирӣ) оварда расонад. Агар дар ҳисоботи молиявӣ бесуботии равишҳо нисбат ба арзёбӣ вучуд дошта бошад, ҷунин ҳисобот шояд пешниҳоди дақиқи баъзе ҷанбаҳои ҳолати молиявии корхона ва натиҷаҳои молиявии онро таъмин накунад. Аз ин рӯ, дар баъзе маврид истифодаи манбаҳои арзёбии якхела барои дорой ва уҳдадорӣ бо ҳам алоқаманд метавонад ба истифодабарандагони ҳисоботи молиявӣ маълумотро пешниҳод намояд, ки нисбат ба маълумоти дар мавриди истифодаи манбаҳои гуногун арзёбӣ пешниҳодгардида маълумоти муфидтар бошад. Ин эҳтимолият нисбатан воқеӣ хоҳад буд, ҳангоме, ки маҷмуи пулии як дорой ё уҳдадорӣ ба таври мустақим бо маҷмуи пулии дигар дорой ё уҳдадорӣ алоқаманд бошад.
- 6.59 Чӣ тавре, ки дар бандҳои 2.13 и 2.18 зикр шудааст, новобаста аз он, ки пешниҳоди комилан дақиқ иштибоҳ надорад, ин ҷунин маънӣ надорад, ки арзёбӣ бояд дар ҳама муносибатҳо мутлақан саҳеҳ бошад.
- 6.60 Агар ба таври мустақим муайян намудани арзёбӣ бо роҳи мушоҳида намудани нарх дар бозори ғайриқароратӣ имконнопазир бошад, бар ивази он истифодаи арзёбии ниҳой зарур гардад, номуайянии арзёбӣ ба вучуд меояд. Дарачаи номуайянии арзёбӣ, ки бо манбаи арзёбии мушаххас алоқаманд мебошад, метавонад ба он ҷиҳат таъсир расонад, ки оё маълумоте, ки дар натиҷаи истифодаи манбаи арзёбии мазкур пешниҳод гардидааст, пешниҳоди дақиқи ҳолати молиявии корхона ва натиҷаҳои молиявии онро таъмин менамояд. Дарачаи баланди номуайянии арзёбӣ ба таври ғайриқароратӣ барои истифодаи манбаи арзёбӣ, ки маълумоти бомавридро пешниҳод мекунад, монеа эҷод менамояд. Вале дар баъзе маврид дарачаи номуайянии арзёбӣ хеле баланд мебошад, ки маълумоти тавассути ин манбаи арзёбӣ пешниҳодгардида эҳтимолан пешниҳоди дақиқи кофиро таъмин насозад (ба банди 2.22 нигаред). Дар ҷунин ҳолат ба мақсад мувофиқ аст, ки баррасии имконияти интиҳоби манбаи арзёбии дигар, ки метавонад маълумоти бомавридро пешниҳод намояд.
- 6.61 Номуайянии арзёбӣ, ҳам аз номуайянии натиҷа ва ҳам аз номуайянии мавҷудият, фарқ менамояд:

- (а) номуайянии натиҷа вақте ба вучуд меояд, ки номуайяний нисбат ба бузургӣ ё муҳлати воридот ва хориҷшавии манфиатҳои иқтисодӣ, ки тавассути дорой ё уҳдадорӣ қайду шарт шудааст, мавҷуд бошад;
 - (б) номуайянии мавҷудият дар он маврид воқеъ мегардад, ки номуайяний нисбат ба мавҷудияти дорой ё уҳдадорӣ мавҷуд бошад. Дар бандҳои 5.12–5.14 ин масъала баррасӣ гардидааст, ки чӣ тавр номуайянии мавҷудият метавонад ба қарори корхона нисбат ба эътирофи дорой ё уҳдадорӣ, ҳангоме, ки номуайянии мавҷудияти дорой ё уҳдадорӣ ҷой дорад, таъсир расонад.
- 6.62 Ҷой доштани номуайянии натиҷа ва ё номуайянии мавҷудият баъзан метавонад сабаби бавучудоии номуайянии арзёбӣ гардад. Аз ин рӯ, ҷой доштани номуайянии натиҷа ва ё номуайянии мавҷудият боиси бавучудоии ҳатмии номуайянии арзёбӣ намегардад. Масалан, агар арзиши одилонаи дороиро ба таври мустақим тавассути нархҳои мушоҳидашавандаи бозори ғайри муайян намудан имконпазир бошад, нисбати арзёбии арзиши одилонаи мазкур номуайянии арзёбӣ вучуд дорад, ҳатто агар итминон вучуд надошта бошад, ки дорой чӣ миқдор воситаи пулӣ ба вучуд меорад ва аз ин рӯ, номуайянии натиҷа ҷой дорад.

Хусусиятҳои сифатие, ки манфиатнокии маълумот ва маҳдудиятҳои марбут ба хароҷотро меафзоянд

- 6.63 Дар мавриди интиҳоби манбаи арзёбӣ чунин хусусиятҳои сифатӣ, ки манфиатнокии маълумотро меафзоянд, ба монанди муқоисапазирӣ ва возеҳу санҷидашаванда будани маълумот, инчунин маҳдудият нисбати хароҷот таъсиргузор мебошанд. Дар бандҳои минбаъда оқибатҳои имконпазирӣ ин таъсирот мавриди баррасӣ қарор хоҳанд гирифт. Дар бандҳои 6.69–6.76 таъсири ин омилҳо дар робита бо манбаҳои арзёбии мушаххас ба таври ҷузъӣ баррасӣ карда мешаванд. Бомаврид будани иттилоот ҳамчун хусусияти сифатӣ, ки манфиатнокии маълумотро меафзояд, ба арзёбӣ таъсири мустақим намерасонад.
- 6.64 Ҳамон тавре, ки хароҷот ба дигар қарорҳо бобати пешниҳоди ҳисоботи молиявӣ маҳдудият ҷорӣ менамоянд, онҳо низ дар интиҳоби манбаҳои арзёбӣ маҳдудият ҷорӣ менамоянд. Ҳамин тариқ, ҳангоми интиҳоби манбаҳои арзёбӣ зарур аст ин ҷиҳат ба эътибор гирифта шавад, ки оё эҳтимолияти баланди манфиати иттилооте, ки тавассути ҳисоботи молиявӣ ва дар натиҷаи истифодаи чунин манбаи арзёбӣ ба истифодабарандагон пешниҳод мегардад, хароҷоти марбут ба пешниҳод ва истифода сарфшударо ҷуброн менамоянд.
- 6.65 Истифодаи пайдарҳами ҳамон як манбаи арзёбӣ нисбат ба ҳамон як моддаҳо ё дар давраҳои гуногун дар доираи як корхонаи ҳисоботдиҳанда ё дар як давра, вале дар доираи корхонаҳои гуногун метавонад барои муқоисапазирӣ гардидани ҳисоботи молиявӣ кумак намояд.
- 6.66 Тағйирот дар манбаи арзёбӣ метавонад ба он оварда расонад, ки ҳисоботи молиявӣ камтар возеҳ бошад. Аммо, тағйирот метавонад дуруст ба ҳисоб равад, агар омилҳои дигар аз қиёсҳои фаҳмиш бартарӣ дошта бошанд. Масалан, агар тағйирот ба пешниҳоди маълумоти бомавридтар оварда расонад. Дар ҳолате, ки агар тағйирот амалӣ гардад, истифодабарандагони ҳисоботи молиявӣ метавонанд маълумоти тавсифиро ҷиҳати фаҳмиши таъсири чунин тағйирот талаб намоянд.
- 6.67 Возеҳияти маълумот қисман аз он вобаста аст, ки чӣ қадар манбаҳои арзёбии гуногун бо мурури замон мавриди истифода ва тағйирот қарор мегиранд. Дар аксар маврид, ҳамон қадаре, ки манбаҳои арзёбӣ дар маҷмуи ҳисоботи молиявӣ зиёд истифода бурда шавад, ҳамон қадар мушқилтар гардида, ҳамин тавр маълумот нофаҳмотар мешавад, вале нишондиҳандаҳои ҷамъбасти ва фосилавӣ дар ҳисобот дар бораи ҳолати молиявӣ ва ҳисобот (ҳисоботҳо) дар бораи натиҷаҳои молиявӣ камтар ахборотӣ мегарданд. Аммо, истифодаи миқдори бештари манбаҳои арзёбӣ метавонад мақсаднок бошад, агар ин барои пешниҳоди маълумоти ғайриодинамӣ зарур арзёбӣ гардад.
- 6.68 Санҷидашаванда будан тавассути истифодаи манбаҳои арзёбӣ афзоиш меёбад, ки натиҷаҳои он метавонад бевосита ё ба таври мустақим тасдиқ гарданд, масалан ба воситаи мушоҳидаи нарх ё бевосита бо роҳи санҷиши манбаи маълумоте, ки дар тарҳ истифода бурда мешавад. Агар санҷиши арзёбӣ ғайриимкон бошад, ба истифодабарандагони ҳисоботи молиявӣ лозим аст, маълумоти тавсифотиро ҷиҳати дарки чӣ тавр муайян намудани арзёбии мазкур дархост намоянд. Дар дигар ҳолатҳои ба ҳамин монанд нишон додани он, ки дигар манбаи арзёбӣ истифода бурда шудааст, зарур мебошад.

Арзиши таърихӣ

- 6.69 Дар аксар маврид арзёбии арзиши таърихӣ нисбат ба арзёбии арзиши ҷорӣ соддатар ва камхарочот мебошад. Ба ғайр аз ин, арзёбии дар асоси арзиши таърихӣ тавассути манбаъ дарёфтгардида одатан возеҳ буда, дар аксар маврид санҷидашаванда низ мебошанд.
- 6.70 Бо вучуди ин, арзёбии истифода ва арзёбию ҳаммонандкунии зарар аз таваррум ё уҳдадорихои сахту мушкил метавонанд субъективӣ бошанд. Ҳамин тариқ, арзёбӣ ва санҷидани арзиши таърихӣ дороӣ ё уҳдадорӣ баъзан нисбат ба арзёбӣ ва санҷидани арзиши ҷорӣ метавонад мушкил бошад.
- 6.71 Ҳангоми истифодаи манбаи арзёбӣ дар асоси арзиши таърихӣ, дороӣ ё уҳдадорихои яхсела, ки дар лаҳзаҳои гуногуни вақт харидорӣ ё қабул гардидаанд, метавонад дар ҳисоботи молиявӣ бо маблағи ҳархела инъикос ёбанд. Ин метавонад муқоисапазирро, ҳам дар давраҳои гуногун дар доираи як корхонаи ҳисоботдиҳанда ва ҳам дар як давра, вале дар доираи корхонаҳои гуногун, коҳиш диҳад.

Арзиши ҷорӣ

- 6.72 Ҳамон тавр, ки арзиши одилона аз мавқеи иштирокчиёни бозор, на аз мавқеи корхонаи мушаххас, муайян гардида, аз кадом замон ҳарида шудани дороӣ ё қабул гардидани уҳдадорӣ вобаста намебошад, дороӣ ё уҳдадорихои ҳаммонанд, ки аз рӯи арзиши одилона арзёбӣ мегарданд, чун қоида, бо ҳамон як маблағи якҷанд корхонаҳо, ки аз ҳамон бозор дастрасӣ доранд, мавриди арзёбӣ қарор хоҳанд гирифт. Ин имкон фароҳам меорад, ки муқоисапазирӣ, ҳам дар давраҳои гуногун дар доираи як корхонаи ҳисоботдиҳанда ва ҳам дар як давра, вале дар доираи якҷанд корхона баланд бардошта шавад. Баръакс, бо он сабаб, ки арзиши истифодабарӣ ва арзиши иҷро фарзияхоеро инъикос менамоянд, ки барои корхона махсус ба ҳисоб мераванд, чунин арзёбиҳо барои дороиҳо ё уҳдадорихои ҳаммонанд дар корхонаи гуногун фарқ менамоянд. Ҷой доштани чунин фарқият муқоисапазирро, махсусан, агар дороиҳо ё уҳдадорихо ба таври яхсела дар маҷмуи пулӣ сахм гузоранд, коҳиш менамояд.
- 6.73 Агар имкон вучуд дошта бошад, ки арзиши одилонаи дороӣ ё уҳдадорӣ ба таври мустақим бо истифода аз нархҳои мушоҳидашавандаи бозори ғайбӣ муайян карда шавад, пас раванди арзёбии арзиши одилона камхарочот ва содаву осонфаҳм буда, санҷиши арзиши одилона тавассути мушоҳидаи мустақим анҷом дода мешавад.
- 6.74 Истифодаи усулҳои арзёбӣ, баъзан бо истифодаи усулҳои арзёбии бо маҷмуи пулӣ асосёфта барои арзёбии арзиши одилона зарур мебошанд, агар он дар бозори ғайбӣ ба таври мустақим мушоҳидашаванда махсус наёбад ва одатан ҳангоми муайян намудани арзиши истифодабарӣ ва арзиши иҷро зарур ба ҳисоб равад. Вобаста аз усули истифодашаванда:
- (а) муайян намудани манбаи маълумоти ҳисоббаробарӣ барои арзёбӣ ва татбиқи усули зерини арзёбӣ метавонад серхарочот ва мушкил бошад;
 - (б) манбаи маълумот, ки дар раванди арзёбӣ мавриди истифода қарор мегирад, эҳтимолан субъективӣ буда, ҷиҳати санҷиши ҳам манбаи маълумот ва ҳам саҳеҳияти ҳуди раванд мушкил бошад. Аз ин рӯ, арзёбии дороӣ ё уҳдадорихои ҳаммонанд шояд аз ҳамдигар фарқ намоянд. Ин имкон медиҳад, ки муқоисапазирӣ коҳиш ёбад.
- 6.75 Дар аксар маврид ба таври саҳеҳ муайян намудани арзиши истифодабарӣ барои дороиҳои алоҳида, ки ҳамроҳ бо дигар дороиҳо мавриди истифода қарор дорад, имкон надорад. Бар ивази ин, арзиши истифодабарӣ барои гурӯҳи дороиҳо муайян гардида, баъдан зарур меояд, ки натиҷа ба дороиҳои алоҳида тақсим карда шавад. Чунин раванд субъективӣ ва ихтиёрӣ мебошад. Ба ғайр аз ин, арзёбии ниҳони арзиши истифодабарӣ барои кадом як дороӣ аз истифодаи муштараки он бо дигар дороиҳо дар гурӯҳ метавонад ба таври тасодуфӣ фоидаи ҳамафзунро инъикос намоянд. Ҳамин тариқ, муайянкунии арзиши истифодаи дороӣ, ки ҳамроҳ бо дигар дороиҳо истифода мегардад, шояд раванди серхарочот буда, мушкил ва субъективӣ будани он қобили санҷиш буданро коҳиш медиҳад. Аз ин рӯ, бо сабабҳои воқеӣ арзиши истифодабарӣ барои азнавбаҳодиҳии чунин дороиҳо қобили қабул намебошад. Аммо, он барои азнавбаҳодиҳии номунтазами дороиҳо муфид хоҳад буд, масалан, истифодабарӣ дар доираи тести таваррум барои муайян намудани ин ҷиҳат, ки оё арзиши таърихӣ ба таври пурра ҷуброншаванда мебошад.
- 6.76 Ҳангоми истифодаи манбаи арзёбӣ дар асоси арзиши ивазшавандаи ҷорӣ дороӣ ё уҳдадорихои ҳаммонанд, ки дар лаҳзаҳои гуногуни вақт харидорӣ ё қабул гардидаанд, дар ҳисоботи молиявӣ бо маблағи яхсела инъикос карда мешаванд. Ин метавонад муқоисапазирро, ҳам дар давраҳои гуногун дар доираи як корхонаи ҳисоботдиҳанда ва ҳам дар як давра, вале дар доираи корхонаи гуногун, зиёд кунад. Аммо, раванди муайянкунии арзиши ивазшавандаи ҷорӣ метавонад мушкил, субъективӣ ва серхарочот бошад. Масалан, чӣ тавре, ки дар банди 6.22 қайд шудааст, зарур аст арзиши ивазшавандаи ҷорӣ тавассути тасҳеҳи арзиши ҷорӣ дорои нав барои инъикоси синну

соли воқеӣ ва ҳолати мавҷудаи дороии корхона арзёбӣ гардад. Ба ғайр аз ин, бо назардошти тағйироти технологӣ ва амалияи пешбурди тичорат аксар дороиҳо ба дороиҳои ҳаммонанд иваз карда намешаванд. Аз ин рӯ, барои он, ки арзиши ивазшавандаи қорӣ дорои ҳамаарзиши дорои мавҷуда мавриди арзёбӣ қарор гирад, тасҳеҳоти иловагии субъективӣ арзиши қорӣ дорои нав талаб карда мешавад. Ба ғайр аз ин, ҳангоми истифодаи арзиши ивазшавандаи қорӣ ба сифати манбаи арзёбӣ тақсим намудани тағйирот дар арзиши тавозунӣ, ки бо арзиши ивазшавандаи қорӣ баробар мебошад, ба арзиши ивазшавандаи қорӣ қисмати истеъмолшудаи дорой ва таъсири тағйирёбии арзиш (ба банди 6.42 нигаред), метавонад мушкил бошад ва фарзияҳои ихтиёро талаб намояд. Дар натиҷаи қой доштани чунин мушкилот арзёбӣ, ки бо арзиши ивазшавандаи қорӣ асос ёфтааст, чунин мушаххасот, ба монанди санҷидашавандагӣ ва возеҳиятро шоёд фаро нагирад.

Омилҳое, ки барои арзёбии аввалия хос мебошанд

- 6.77 Дар бандҳои 6.43–6.76 омилҳое мавриди баррасӣ қарор мегиранд, ки зарур аст ҳангоми интиҳоби манбаи арзёбӣ, хоҳ эътирофи аввалия бошад ва ё хоҳ арзёбии минбаъда, ба эътибор гирифта шаванд. Дар бандҳои 6.78–6.82 баъзе омилҳои иловагӣ баррасӣ мегарданд, ки онҳоро дар мавриди эътирофи аввалия ба назар гирифтани зарур мебошад.
- 6.78 Ҳангоми эътирофи аввалия арзиши дорой ё уҳдадорӣ, ки дар натиҷаи рӯйдоди мутобиқ ба амалиёти шароити бозорӣ харидорӣ ё қабул гардидаанд, одатан ба арзиши одилонаи он ба ҳамаи сана баробар мебошад, ба истиснои он мавриде, ки хароҷот аз рӯи амалиёт зиёд арзёбӣ мегардад. Аз ин рӯ, ҳатто агар ин ду бузургӣ ба ҳам мувофиқ оянд, зарур аст манбаи арзёбӣ, ки ҳангоми эътирофи аввалия истифода гардида буд, тавсиф карда шавад. Агар баъдан арзиши таърихӣ мавриди истифода қарор гирад, пас ин манбаи арзёбӣ инчунин дар мавриди эътирофи аввалия низ мувофиқ хоҳад буд. Бо вучуди ин, агар арзиши қорӣ баъдан истифода гардад, пас манбаи арзёбии мазкур дар мавриди эътирофи аввалия низ мувофиқ хоҳад буд. Истифодаи ҳамаи як манбаи арзёбӣ барои эътирофи аввалия ва арзёбии минбаъда имкон фароҳам меорад, ки ҳангоми эътирофи аввалияи арзёбӣ аз эътирофи даромад ё хароҷот, ки махсусан дар натиҷаи тағйироти манбаи арзёбӣ ба вучуд меояд, худдорӣ карда шавад (ба банди 6.48 нигаред).
- 6.79 Ҳангоме, ки корхона дар доираи амалиёт дар шароити бозорӣ бар ивази интиқоли дигар дорой ё уҳдадорӣ дороиро харида ё уҳдадориро қабул менамояд, дар ибтидо бузургии дорои харидашуда ё уҳдадорӣ қабулгардида муқаррар менамоянд, ки оё дар натиҷаи амалиёти мазкур даромад ё хароҷот ба вучуд омадаанд. Агар дорой ё уҳдадорӣ аз рӯи арзиши аввалия арзёбӣ гарданд, ҳангоми эътирофи аввалия ягон даромад ё хароҷот пайдо намегардад, ба истиснои ҳолатҳое, ки даромад ё хароҷот дар натиҷаи катъи эътирофи дорой ё уҳдадорӣ интиқолёфта ба вучуд ояд ё ҳангоме, ки дорой беқурб гардад ё уҳдадорӣ эътибори худро гум кунад.
- 6.80 Корхона метавонад бар асари рӯйдодҳое, ки дар шароити бозорӣ амалиёт махсуб намеёбанд, дорой харад ё уҳдадорӣ қабул намояд. Масалан:
- (а) арзиши амалиёт метавонад тавассути муносибатҳои мавҷудаи байни тарафҳо ё мушкилоти молиявӣ ё бо амалҳои маҷбурии яке аз тарафҳо мавриди қайду шарт қарор гирифта бошад;
 - (б) дорой метавонад ба корхона аз ҷониби давлат ё тарафи дигар ба таври ройгон, ба сифати ҳадя пешниҳод шавад;
 - (в) бавучудии уҳдадорӣ метавонад тавассути талаботи қонунгузорӣ ё дигар санадҳои меъёрӣ мавриди қайду шарт қарор гирад;
 - (г) уҳдадорӣ пардохти қуброн ё ҷарима метавонад дар натиҷаи аз ҷониби корхона риоя нагардидани талаботи қонунгузорӣ ба вучуд ояд.
- 6.81 Дар чунин маврид арзёбии дорои харидашуда ё уҳдадорӣ бавучудномада тибқи арзиши таърихӣ метавонад пешниҳоди дақиқи маълумот дар бораи дорой ва уҳдадорӣ корхона ва ё даромаду хароҷотро, ки дар натиҷаи амалиёт ё рӯйдоди дигар ба вучуд омадааст, таъмин накунад. Аз ин рӯ, ба мақсад мувофиқ аст, дорои харидашуда ё уҳдадорӣ бавучудномада аз рӯи арзиши аввалияи шартӣ, чӣ тавре, ки дар банди 6.6 зикр шудааст, арзёбӣ гардад. Ҳама гуна фарқияти байни арзиши аввалияи шартӣ ва қуброни пардохтшуда ё гирифташуда ҳангоми эътирофи аввалия ба сифати даромад ё хароҷот эътироф карда мешавад.
- 6.82 Агар харидаи дорой ё бавучудии уҳдадорӣ дар натиҷаи рӯйдоде воқеъ гардад, ки дар шароити бозорӣ амалиёт махсуб намеёбад, зарур аст, ки ҳама ҷанбаҳои бомавриди амалиёти мазкур ё рӯйдоди дигар мушаххас карда ва ба эътибор гирифта шавад. Масалан, метавонад эътирофи дигар дорой ва уҳдадорӣ аз ҷониби дорандагони ҳуқуқи талабот нисбат ба сармояи хусусӣ ё вобаста ба тақсмот ба манфиати онҳо барои он, ки ба таври дақиқ моҳияти таъсири амалиёт ё дигар рӯйдод ба ҳолати молиявии корхона (ба бандҳои 4.59–4.62 нигаред) ва таъсири мувофиқ ба натиҷаҳои молиявии корхона нишон дода шавад, дархост гардад.

Истифодаи бештар аз як манбаи арзёбӣ

- 6.83 Баъзан баҳисобгирии омилҳое, ки дар бандҳои 6.43–6.76 зикр шудааст, метавонад ин хулосаро ба вучуд оварад, ки барои пешниҳод намудани маълумоти бомаврид дар бобати пешниҳоди дақиқи ҳам ҳолати молиявии корхона ва ҳам натиҷаҳои молиявии он истифодаи бештар аз як манбаи арзёбии дорой ё уҳдадорӣ ва даромаду хароҷоти марбут ба онҳо талаб карда мешавад.
- 6.84 Дар аксар маврид тарзи нисбатан возеҳи пешниҳоди чунин маълумот инҳо мебошанд:
- (а) истифодаи манбаи арзёбии якхела, ҳам барои дорой ё уҳдадорӣ дар ҳисобот дар бораи ҳолати молиявӣ ва ҳам даромаду хароҷоти марбут ба онҳо дар ҳисобот (ҳисоботҳо) дар бораи натиҷаҳои молиявӣ;
 - (б) пешниҳод намудани маълумоти иловагӣ дар тавзеҳот, ки дар асоси татбиқи манбаи арзёбии дигар таҳия шудааст.
- 6.85 Аммо, дар баъзе маврид чунин маълумот хеле мувофиқ хоҳад буд ё пешниҳоди дақиқ ҳам ҳисобот дар бораи ҳолати молиявӣ ва ҳам натиҷаҳои молиявии онро таъмин менамуд, агар инҳо мавриди истифода қарор мегирифтанд:
- (а) манбаи арзёбӣ дар асоси арзиши ҷорӣ дорой ё уҳдадорӣ дар ҳисобот дар бораи ҳолати молиявӣ;
 - (б) дигар манбаи арзёбии марбут ба даромад ва хароҷоти ҳисобот дар бораи ғоида ва зарар¹⁰ (ба бандҳои 7.17–7.18 нигаред).
- Ҳангоми интиҳоби манбаҳои мазкур зарур аст омилҳои дар бандҳои 6.43–6.76 зикршуда ба эътибор гирифта шавад.
- 6.86 Дар чунин маврид маҷмуи даромад ё хароҷоти маҷмӯӣ барои даврае, ки бо тағйироти арзиши ҷорӣ дорой ё уҳдадорӣ қайду шарт шудааст, бо чунин тарз ва аз рӯи ин шартҳо ҷудо ва ғуруҳбандӣ карда мешавад (ба бандҳои 7.14–7.19 нигаред):
- (а) дар ҳисобот дар бораи ғоида ё зарар даромад ё хароҷоте ворид карда шудааст, ки бо истифодаи манбаи арзёбии барои ҳисоботи мазкур интиҳобшуда мавриди арзёбӣ қарор мегирад;
 - (б) дар таркиби дигар маҷмуи даромад ҳама даромад ё хароҷоти боқимонда ворид карда шудаанд. Дар натиҷа маблағи ҷамъшудаи дигар маҷмуи даромад, ки ба дорой ё уҳдадорӣ мазкур мансуб мебошад, фарқияти байни инҳоро ташкил медиҳад:
 - (i) арзиши тавозунии дорой ё уҳдадорӣ мазкур дар ҳисобот дар бораи ҳолати молиявӣ;
 - (ii) арзиши тавозунӣ, ки ҳангоми истифодаи манбаи арзёбии барои ҳисобот дар бораи ғоида ё зарар интиҳобшуда бояд муайян гардад.

Арзёбии сармояи хусусӣ

- 6.87 Арзиши тавозунии сармояи хусусӣ (бузургии умумии сармояи хусусӣ) ба таври мустақим арзёбӣ намегардад. Бузургии он бо арзиши тавозунии ҳама доройҳои эътирофшуда бо тарҳи арзиши тавозунии ҳама уҳдадорӣҳои эътирофшуда баробар мебошад.
- 6.88 Бо он сабаб, ки ҳисоботи молиявии таъиноти умумӣ барои инъикоси арзиши корхона, арзиши тавозунии сармояи хусусӣ пешбинӣ нагардидааст, тибқи қоида, бо инҳо баробар намебошад:
- (а) арзиши бозории маҷмуии ҳуқуқи талабот нисбати сармояи хусусии корхона;
 - (б) маблағе, ки эҳтимолан дар натиҷаи ғуруҳи корхона ҳамчун яклухт ба даст оварда шуда, ба фарзияи бетанаффусии ғайриҷабби мутобикат намояд;
 - (в) маблағе, ки эҳтимолан дар натиҷаи ғуруҳи ҳама доройҳои корхона ва ҷаббони ҳама уҳдадорӣҳои корхона ба даст оварда шудааст.
- 6.89 Новобаста аз он, ки бузургии умумии сармояи хусусӣ ба таври мустақим арзёбӣ намегардад, шояд бомаврид бошад арзиши тавозунии баъзе ғуруҳҳои алоҳидаи сармояи хусусӣ (ба банди 4.65 нигаред) ва баъзе ҷузъҳои сармояи хусусӣ (ба банди 4.66 нигаред) ба таври мустақим арзёбӣ гардад.

¹⁰ Дар *Асосҳои концептуалӣ* аз як ҳисобот ё ду ҳисобот таркиб ёфтани ҳисобот (ҳисоботҳо) дар бораи натиҷаҳои молиявӣ тазаққур нашудааст. Дар *Асосҳои концептуалӣ* истилоҳи “ҳисобот дар бораи ғоида ё зарар” барои ифодаи ҳисоботи алоҳида ва фасли алоҳида дар доираи ҳисоботи ягона дар бораи натиҷаҳои молиявӣ истифода мешавад.

Аз ин рӯ, бо назардошти он, ки бузургии умумии сармояи хусусӣ ҳамчун ҳиссаи бақия арзёбӣ намуда мешавад, ба ҳадди ақалл як гурӯҳи сармояи хусусиро наметавон ба таври мустақим арзёбӣ намуд. Ҳамин тавр, то ҳадди ақалл як ҷузъи сармояи хусусӣ наметавонад ба таври мустақим арзёбӣ гардад.

- 6.90 Арзиши тавозунии гурӯҳи алоҳидаи сармояи хусусӣ ё ҷузъи сармояи хусусӣ тибқи қоида мусбӣ арзёбӣ мегардад, вале дар баъзе маврид метавонад манфӣ бошад. Аз ин рӯ, бузургии умумии сармояи хусусӣ, тибқи қоида, мусбӣ аст, аммо вобаста аз он, ки кадом дороиҳо ва уҳдадориҳо мавриди эътироф қарор гирифта, онҳо чӣ тавр арзёбӣ мегарданд, эҳтимолан манфӣ бошад.

Усулҳои арзёбӣ, ки бо маҷмуи пулӣ асос ёфтаанд

- 6.91 Баъзан арзёбии бузургӣ ба таври мустақим мушоҳида намегардад. Дар баъзе маврид яке аз тарзҳои муайян намудани бузургӣ истифодаи усулҳои арзёбӣ махсус меёбад, ки бо маҷмуи пулӣ асос ёфтааст. Чунин усулҳо манбаи арзёбӣ ба ҳисоб намераванд. Онҳо усулҳои мебошанд, ки ҳангоми татбиқи манбаи арзёбӣ истифода бурда мешаванд. Мутаносибан, ҳангоми истифодаи чунин усул зарур аст татбиқ шудани кадом манбаи арзёбӣ ва дараҷае, ки тавассути он омилҳои нисбати манбаи арзёбии мазкур татбиқшаванда инъикос мегарданд, муайян карда шавад. Масалан, агар ба сифати манбаи арзёбӣ арзиши одилона истифода гардад, пас омилҳои дар банди 6.14 зикршуда татбиқ мегарданд.
- 6.92 Усулҳои арзёбии бо маҷмуи пулӣ асосёфтаҳо метавон ҳангоми татбиқи манбаи арзёбии дигаргунсоз истифода намуд, масалан, ҳангоме, ки арзиши иҷро бо мақсади истисно намудани таъсири эҳтимолияти он, ки корхона шояд уҳдадориҳои худро иҷро накунад (хавфи қарзии хусусӣ), дигаргун карда мешавад. Дигаргунсозии манбаи арзёбӣ баъзан метавонад пешниҳоди маълумотеро, ки барои истифодабарандагони ҳисоботи молиявӣ нисбатан мувофиқ арзёбӣ мегардад, таъмин намояд ё таҳия ё фаҳмиши онро камхароҷот созад. Аммо манбаҳои арзёбии дигаргуншуда ҷиҳати дарк барои истифодабарандагони ҳисоботи молиявӣ метавонад мушкилтар ба назар расанд.
- 6.93 Номуайянии натиҷаҳо (ба банди 6.61(а) нигаред) дар натиҷаи мавҷудияти номуайянии бузургӣ ё муҳлати бавучудони воситаҳои пулии минбаъда пайдо мешавад. Чунин номуайянӣ мушаххасоти муҳими дороиҳо ва уҳдадориҳо мебошад. Ҳангоми арзёбии дороӣ ё уҳдадорӣ дар асоси арзёбии ниҳони воситаҳои пулии минбаъда номуайян яке аз омилҳои, ки бояд ба эътибор гирифта шавад, ин тағйирёбии ҷузъии имконпазири бузургҳои ҳисоббаробарӣ ё муҳлати бавучудони чунин маҷмуи пулӣ ба ҳисоб меравад (ба банди 6.14(б) нигаред). Чунин тағйирёбии ҷузъӣ ҳангоми интиҳоби як бузургӣ аз доираи маҷмуи пулии имконпазир ба эътибор гирифта мешавад. Бузургии интиҳобшуда баъзан худ аз худ натиҷаи қабулшуда мебошад, вале на дар ҳама ҳолат чунин аст. Бузургии, ки маълумоти нисбатан мувофиқро пешниҳод менамояд, одатан ба маркази доира (арзёбии ниҳони марказӣ) мансуб мебошад. Арзёбии ниҳони марказии гуногун маълумоти гуногунро пешниҳод менамояд. Масалан:
- (а) арзиши интизоршаванда (аз назари эҳтимоли дорои аҳамияти миёна, ки инчунин арзиши миёнаи оморӣ номида мешавад), ки тамоми доираи натиҷаҳо инъикос менамояд ва дар ин ҳангом натиҷаҳо, ки дорои эҳтимолияти баланд мебошанд, мақоми бештар доранд. Арзиши интизоршаванда барои пешбинии бузургҳои ниҳони воридшавӣ ё хориҷшавии воситаҳои пулӣ ё дигар манфиатҳои иқтисодӣ, ки дар робита бо дороӣ ё уҳдадориҳои мазкур ба вучуд меоянд, пешбинӣ нагардидааст;
 - (б) бузургии ҳадди аксар, ки эҳтимоли вучуд он аз арзи вучуд накардан бештар буда (шабеҳи омили медианӣ), ба он ҷиҳат ишора менамояд, ки эҳтимолияти зарари минбаъда аз 50% зиёд нагардида, эҳтимолияти ғайри минбаъда аз 50% зиёд намегардад;
 - (в) натиҷаи дорои эҳтимолияти баланд (модаи оморӣ) бузургии ягонаи дорои эҳтимолияти бештари даромад ва хароҷоти ниҳонӣ нишон медиҳад, ки аз дороӣ ё уҳдадорӣ ба вучуд омадааст.
- 6.94 Арзёбии ниҳони марказӣ аз арзёбии ниҳони воситаҳои пулии минбаъда ва тағйироти ҷузъии имконпазири бузургҳои он ё муҳлати бавучудой вобаста мебошад. Он арзёбиро барои қабули номуайянӣ нисбати он, ки натиҷаи ниҳой метавонад аз ин арзёбии ниҳони марказӣ фарқ дошта бошад, инъикос наменамояд (яъне омиле, ки дар банди 6.14(г) зикр шудааст).
- 6.95 Ягон арзёбии ниҳони марказӣ маълумоти мукамалро дар бораи доираи пурраи натиҷаҳои имконпазир пешниҳод наменамояд. Аз ин рӯ, барои истифодабарандагон метавонад маълумот дар бораи доираи натиҷаҳои имконпазир зарур шавад.

МУҚАРРАРОТ

аз банд

БОБИ 7. ПЕШНИҲОД ВА ИФШОИ МАЪЛУМОТ

ПЕШНИҲОД ВА ИФШОИ МАЪЛУМОТ ҲАМЧУН ВОСИТАҲОИ МУХОБИРОТ АЛОҚА	7,1
МАҚСАД ВА ПРИНЦИПҲОИ ПЕШНИҲОД ВА ИФШОИ МАЪЛУМОТ	7,4
ГУРҶҲАНДИ	7,7
Гурӯҳбандии дороиҳо ва уҳдадорӣҳо	7,9
Ҳисоббаробарӣ	7,10
Гурӯҳбандии сармояи хусусӣ	7,12
Гурӯҳбандии даромад ва хароҷот	7,14
Ҷоида ё зарар ва дигар маҷмӯи даромад	7,15
МУТТАҲИДСОЗӢ	7,20

Пешниҳод ва ифшои маълумот ҳамчун воситаи муҳобирот

- 7.1 Корхонаи ҳисоботдиҳанда маълумоти марбут ба дорой, уҳдадорӣ, сармояи хусусӣ, даромад ва хароҷоти худро тавассути ҳисоботи молиявӣ пешниҳод ва ифшо менамояд.
- 7.2 Муҳобироти самаранок тавассути ҳисоботи молиявӣ ба ҳаде бомаврид месозад, ки чунин маълумот дар пешниҳоди дақиқи дорой, уҳдадорӣ, сармояи хусусӣ, даромад ва хароҷоти корхона мусоидат менамояд. Ба ғайр аз ин, возеҳияти маълумот ва муқоисапазирии он дар ҳисоботи молиявӣ меафзояд. Барои муҳобироти самаранок тавассути ҳисоботи молиявӣ заруранд:
 - (а) на ба қоидаҳо, балки тамаркуз намудан ба мақсад ва усулҳои пешниҳод ва ифшои маълумот;
 - (б) маълумот тавре гурӯҳбандӣ карда шавад, ки моддаҳои монанд дар як маҷмӯъ гирд оварда шаванд ва моддаҳои байни ҳамдигар ғайришабеҳ ҷудо карда шаванд;
 - (в) маълумот тавре пайваст карда шавад, ки дарки он, ё тавассути ворид намудани миқдори зиёди ҷузъҳои нозарур ё бар асари муттаҳидсозии аз ҳадд зиёд, мушкул набояд.
- 7.3 Ҳамон тавре ки хароҷот ба дигар қарорҳои марбут ба пешниҳоди ҳисоботи молиявӣ маҳдудият қарор менамояд, онҳо низ ба қарорҳои марбут ба пешниҳод ва ифшои маълумот маҳдудият қарор менамоянд. Ҳамин тариқ, ҳангоми қабули қарор дар бораи пешниҳод ва ифшои маълумот зарур аст ин нукта ба эътибор гирифта шавад, ки то кадом андоза эҳтимолияти он, ки манфиатҳои ба истифодабарандагон ҳисоботи молиявӣ тавассути пешниҳод ва ифшои маълумоти муайян пешниҳодгардида, хароҷоти марбут ба пешниҳод ва ифшои маълумотро ҷуброн менамоянд, баланд мебошад.

Мақсад ва принципҳои пешниҳод ва ифшои маълумот

- 7.4 Бо мақсади мусоидат ба муҳобироти самаранок тавассути ҳисоботи молиявӣ зарур аст, ки ҳангоми таҳияи талабот нисбат ба пешниҳод ва ифшои маълумот, ки ба стандартҳо ворид карда мешавад, тавозуни байни инҳо риоя гардад:
 - (а) озодие, ки ба корхона дар интиҳоби маълумоти бомавриди ба таври дақиқ пешниҳодкунандаи дорой, уҳдадорӣ, сармояи хусусӣ, даромад ва хароҷоти корхона пешниҳод гардидааст;
 - (б) талаботи пешниҳоди маълумот, ки ҳам дар давраҳои гуногун дар доираи як корхона ва ҳам дар як давраи ҳисоботӣ, вале дар байни корхонаҳои гуногун муқоисапазир мебошад.
- 7.5 Ворид намудани мақсади пешниҳод ва ифшои маълумот ба стандарт ба муҳобироти самаранок тавассути ҳисоботи молиявӣ мусоидат менамояд, зеро чунин мақсад ба корхона ҷиҳати мушаххас намудани маълумоти муфид ва интиҳоби тарзи самараноктари муҳобирот кумак мерасонад.

- 7.6 Мухобироти самаранок тавассути ҳисоботи молиявӣ инчунин аз ҳисоби татбиқи принципҳои зерин таъмин мегардад:
- (а) маълумоте, ки барои корхона хос буда, нисбат ба тавсифоти стандартӣ, ки гоҳе «қолабӣ» номида мешавад, муфид арзёбӣ мегардад;
 - (б) такрорёбии маълумот дар қисматҳои гуногуни ҳисоботи молиявӣ, ки талаб карда намешавад ва боиси он мегардад, ки ҳисоботи молиявӣ нисбатан возеҳ пешниҳод шавад.

Гуруҳбандӣ

- 7.7 Гуруҳбандӣ - ин раванди тақсимои моддаҳои дороиҳо, уҳдадорӣҳо, сармояи хусусӣ, даромад ва хароҷот бо назардошти хусусиятҳои умумии онҳо ба гуруҳҳои муайян бо мақсади пешниҳод ва ифшои маълумот мебошад. Чунин хусусиятҳо, дар баробари ин, хусусияти модда, нақши он (ё вазифаи он) дар фаъолияти тижоратии корхона ва тарзҳои арзёбии онро дар бар мегиранд.
- 7.8 Ба як гуруҳ ворид намудани дороиҳо, уҳдадорӣҳо, сармояи хусусӣ, даромад ва хароҷоти ғайришабех метавонад маълумоти бомавридро пинҳон намояд, возеҳият ва муқоисапазирӣ онро коҳиш диҳад, инчунин, метавонад пешниҳоди дақиқи он чиро, ки гуруҳбандӣ барои инъикос намудан дар назар аст, таъмин накунад.

Гуруҳбандии дороиҳо ва уҳдадорӣҳо

- 7.9 Гуруҳбандӣ барои воҳиди баҳисобгирӣ, ки нисбат ба дорой ё уҳдадорӣ муайян карда шудааст, татбиқ карда мешавад (ба бандҳои 4.48–4.55 нигаред). Аз ин рӯ, баъзан метавонад дорой ё уҳдадорӣ ба таври мақсаднок ба ҷузъҳои тақсим карда шавад, ки дорои хусусиятҳои ғайришабех бошад ва чунин ҷузъҳо ба таври алоҳида гуруҳбандӣ шаванд. Чунин равиш метавонад муносиб бошад, агар гуруҳбандии чунин ҷузъҳо ба таври алоҳида манфиатнокии маълумоти молиявӣ бо ин тарз ба даст овардашударо зиёд намояд. Масалан, бомаврид аст дорой ё уҳдадорӣ ба ҷузъҳои гардишӣ/кутоҳмуддат ё ғайригардишӣ/дарозмуддат тақсим карда шуда, ҷузъҳои мазкур ба таври алоҳида мавриди гуруҳбандӣ қарор гиранд.

Ҳисоббаробарӣ

- 7.10 Ҳисоббаробарӣ он вақт ҷой дорад, ки корхона дорой ё уҳдадориро ҳамчун воҳиди алоҳидаи баҳисобгирӣ эътироф ва арзёбӣ менамояд, вале дар ҳисобот дар бораи ҳолати молиявӣ онҳоро муттаҳид карда, дар як нетто-бузургӣ инъикос менамояд. Ҳисоббаробарӣ моддаҳои ғайришабехро дар як гуруҳбандӣ муттаҳид менамояд, ки куллан номуносиб мебошад.
- 7.11 Ҳисоббаробарии дорой ва уҳдадорӣ аз баҳисобгирии ин ё он гуруҳи ҳуқуқ ва уҳдадорӣ ба сифати як воҳиди баҳисобгирӣ тафовут дорад (ба бандҳои 4.48–4.55 нигаред).

Гуруҳбандии сармояи хусусӣ

- 7.12 Барои он, ки маълумоти муфид пешниҳод гардад, зарур аст ҳуқуқи талабот нисбат ба сармояи хусусии корхона ба таври алоҳида гуруҳбандӣ карда шавад, агар ҳуқуқи талаботи мазкур дорои хусусиятҳои ғайришабех бошад (ба банди 4.65 нигаред).
- 7.13 Ба ҳамин тартиб, барои он, ки маълумоти муфид пешниҳод гардад, зарур аст ҷузъҳои сармояи хусусӣ ба таври алоҳида гуруҳбандӣ шаванд, агар нисбати баъзе аз ин ҷузъҳо муқаррароти махсуси қонунгузорӣ, санадҳои меъёрию ҳуқуқӣ ва дигар талабот татбиқ гардад. Масалан, дар мавриди қонунгузории корхона татбиқ намудани тақсимои ба манфиати дорандагони ҳуқуқи талабот танҳо дар он сурат иҷозат дода мешавад, ки агар корхона дорои захираҳои кофӣ бошад, ки тибқи талаботи зикршуда ҳамчун захираи барои тақсимои дастрас муайян карда шудааст (ба банди 4.66 нигаред). Пешниҳод ё ифшои алоҳидаи маълумот дар бораи чунин захираҳо маълумоти муфидро манзур менамояд.

Ҷоида ё зарар ва дигар маҷмуи даромад

- 7.14 Гуруҳбандӣ татбиқ мегардад ба:
- (а) даромад ва хароҷоте, ки вобаста ба бузургии баҳисобгирӣ барои дорой ё уҳдадорӣ интихоб шудааст;

- (б) чузъҳои чунин даромад ва хароҷот, агар ин чузъҳо дорои хусусиятҳои ғайришабеҳ бошанд ва ба таври алоҳида мавриди ҳаммонандкунӣ қарор гиранд. Масалан, тағйироти арзиши қорӣи дорой самараи тағйироти арзиш ва ҳисобкунии ғоизҳоро дар бар мегирад (ба ҷадвали 6.1 нигаред). Имкон вучуд дорад чунин чузъҳо ба таври алоҳида гурӯҳбандӣ шаванд, агар ин манфиатнокии маълумоти молиявии ба чунин тарз ба даст овардашударо биафзояд.

Ғоида ё зарар ва дигар маҷмуи даромад

- 7.15 Даромад ва хароҷот дар таркиби инҳо гурӯҳбандӣ карда мешаванд:
- (а) дар ҳисобот дар бораи ғоида ё зарар¹¹;
- (б) берун аз ҳисобот дар бораи ғоида ё зарар — дар дигар ҳисоботи маҷмӯӣ.
- 7.16 Ҳисобот дар бораи ғоида ё зарар сарчашмаи асосии маълумот дар бораи натиҷаҳои молиявии ғаъолияти корхона барои давраи ҳисоботӣ ба ҳисоб меравад. Ҳисоботи мазкур дорои маблағи ҷамъбастии ғоида ё зарар мебошад, ки инъикоси мукаммали натиҷаҳои молиявии ғаъолияти корхонаро дар давоми давра ғоро мегирад. Аксар истиғодабарандагони ҳисоботи молиявӣ ин маблағи ҷамъбастиро дар таҳлили худ ба сифати сарчашма ё ба сифати нишондиҳандаи асосии натиҷаҳои молиявии корхона барои давра дохил менамоянд. Новобаста аз ин, ғаҳмиши натиҷаҳои молиявии корхона барои давра таҳлили ҳама даромад ва хароҷоти эътирофшуда, аз ҷумла, даромад ва хароҷоте, ки ба таркиби дигар ҳисоботи маҷмӯӣ, инчунин таҳлили дигар маълумотро, ки ба ҳисоботи молиявӣ ворид карда шудааст, талаб менамояд.
- 7.17 Азбаски ҳисобот дар бораи ғоида ё зарар сарчашмаи асосии маълумот дар бораи натиҷаҳои молиявии ғаъолияти корхона барои давраи ҳисоботӣ ба ҳисоб меравад, дар ҳисоботи мазкур, ҷунонки талаб карда мешавад, ҳама даромаду хароҷот ворид карда мешавад. Аммо дар ҳолатҳои истисноӣ ҳангоми коркарди стандартҳо Шуро ба ин ҳулоса меояд, ки даромаду хароҷоте, ки дар натиҷаи тағйироти арзиши қорӣи дорой ё уҳдадорӣ ба вучуд омадааст, бояд ба таркиби дигар маҷмуи даромад ворид карда шавад, агар дар натиҷаи ин ҳисобот дар бораи ғоида ё зарар пешниҳоди маълумоти нисбатан бонамӯрид ё пешниҳоди дақиқи нисбатан муносиби натиҷаҳои молиявии корхонаро барои давраи мазкур таъмин намояд.
- 7.18 Даромад ва хароҷоте, ки дар натиҷаи истиғодаи манбаи арзёбӣ аз рӯйи арзиши таърихӣ ба вучуд омадаанд (ба ҷадвали 6.1 нигаред), дар ҳисобот дар бораи ғоида ё зарар инъикос меёбанд. Чунин маврид ҷой дорад, ҳангоме, ки даромад ва хароҷоти намуи мазкур ба сифати яке аз чузъҳои тағйироти арзиши қорӣи дорой ё уҳдадорӣ намоён мегарданд. Масалан, агар дорои молиявӣ аз рӯйи арзиши қорӣ арзёбӣ гардида, даромади ғоизнок ба таври алоҳида аз дигар тағйироти арзиш ҳаммонанд карда шавад, пас чунин даромади ғоизнок ба ҳисобот дар бораи ғоида ё зарар ворид карда мешавад.
- 7.19 Ба ин тартиб, даромад ва хароҷоте, ки дар таркиби дигар маҷмуи даромад барои як давра мавриди эътироф қарор гирифтаанд, аз таркиби дигар маҷмуи даромад ба ҳисобот дар бораи ғоида ё зарар барои яке аз давраҳои оянда тақриран гурӯҳбандӣ карда мешаванд, агар дар натиҷаи ин ҳисобот дар бораи ғоида ё зарар маълумоти нисбатан муфидро манзур намояд ё пешниҳоди дақиқи натиҷаҳои молиявии корхонаро барои ин давраи оянда таъмин намояд. Масалан, агар барои ҳаммонандкунии даврае, ки дар муддати он азнавгурӯҳбандӣ боиси чунин натиҷаҳо гардад ё барои ҳаммонандкунии маблағе, ки бояд мавриди азнавгурӯҳбандӣ қарор гирад, асоси воқеӣ вучуд нашошта бошад, Шуро ҳангоми коркарди стандартҳо, вобаста ба ин, ки даромаду хароҷоти ба таркиби дигар маҷмуи даромад воридкардашуда дигарбора мавриди азнавгурӯҳбандӣ қарор намегиранд, метавонад қарор қабул намояд.

Муттаҳидсозӣ

- 7.20 Муттаҳидсозӣ - ин раванди муттаҳидкунии дорой, уҳдадорӣ, сармояи хусусӣ, даромад ва хароҷоте, ки дорои хусусиятҳои умумӣ мебошанд ва ба ҳамагон як гурӯҳбандӣ мансубанд.

¹¹ Дар *Асосҳои концептуалӣ* аз як ҳисобот ё ду ҳисобот таркиб ёфтани ҳисобот (ҳисоботҳо) дар бораи натиҷаҳои молиявӣ тазақкур нашудааст. Дар *Асосҳои концептуалӣ* истилоҳи “ҳисобот дар бораи ғоида ё зарар” барои иғодаи ҳисоботи алоҳида ва ғасли алоҳида дар доираи ҳисоботи яғона дар бораи натиҷаҳои молиявӣ истиғода мешавад. Ба ин монанд истилоҳи “бузургии умумии ғоида ё зарар” барои иғодаи ҳам нишондиҳандаи ниҳой дар ҳисоботи алоҳида, ҳам нишондиҳандаи ғосилавӣ дар ғасли алоҳида дар доираи ҳисоботи яғона дар бораи натиҷаҳои молиявӣ истиғода мешавад.

- 7.21 Пайвасткунӣ аз ҳисоби ҷамъ намудани ҳаҷми бузурги иттилоот маълумотро муфидтар месозад. Аммо муттаҳидсозӣ метавонад боиси пинҳон шудани баъзе ҷузъҳо гардад. Аз ин сабаб зарур аст тавозунро пайдо намуд, то дарки маълумоти мувофиқ бо сабаби миқдори зиёди ҷузъиёти хурд ё бо далели муттаҳидсозии беандоза, мушкил нагардад.
- 7.22 Дар қисмҳои гуногуни ҳисоботи молиявӣ метавонад сатҳи гуногуни муттаҳидсозӣ талаб карда шавад. Масалан, дар ҳисобот дар бораи ҳолати молиявӣ ва ҳисобот (ҳисоботҳо) дар бораи натиҷаҳои молиявӣ одатан маълумоти ҷамъшуда нишон дода мешавад, ҳангоме, ки дар тавзеҳот маълумоти мукамалтар пешниҳод карда мешавад.

МУҚАРРАРОТ

аз банд

БОБИ 8. КОНСЕПСИЯИ САРМОЯ ВА ТАЪМИНОТИ САРМОЯ

КОНСЕПСИЯИ САРМОЯ	8,1
КОНСЕПСИЯИ ТАЪМИНОТИ САРМОЯ ВА МУҚАРРАРОТИ ФОИДА	8,3
ТАСҲЕҲОТИ МАРБУТ БА ТАЪМИНОТИ САРМОЯ	8,10

Матни ба боби 8 воридкардашуда аз Асосҳои концептуалии ҳисоботи молиявӣ, ки соли 2010 нашр гардидааст, дар шакли асл оварда шудааст. Матни мазкур дар ибтидо қисме аз Консепсияи таҳия ва пешниҳоди ҳисоботи молиявӣ маҳсуб меёфт, ки дар соли 1989 интишор шудааст.

Консепсияи сармоя

- 8.1 Консепсияи молиявии сармоя аз ҷониби аксар корхона ҳангоми таҳияи ҳисоботи молиявӣ истифода бурда мешавад. Мувофиқи консепсияи молиявии сармоя таҳти сармоя воситаҳои пулии сармоявӣ ё имконияти харидории сармоягузоришуда ифода гардида, сармоя бо дороиҳои соф ё сармояи хусусии корхона шинохта мешавад. Мувофиқи консепсияи сармояи воқеӣ таҳти сармоя қобилияти амалиётӣ ифода гардида, иқтидори истеҳсолии корхона, ки масалан, ба микдори воҳиди маҳсулоти дар як рӯз истеҳсолшаванда асос ёфтааст, сармоя ҳисобида мешавад.
- 8.2 Интиҳоби корхонаи ба консепсияи сармоя мутобиқ бояд бо талаботи истифодабарандагони ҳисоботи молиявӣ асос ёбад. Аз ин рӯ, консепсияи молиявии сармоя бояд қабул карда шавад, агар, истифодабарандагони ҳисоботи молиявиро, пеш аз ҳама, ҳимояи бузургии номиналии объекти сармоягузорӣ ё қобилияти харидории он нигарон карда бошад. Вале агар, истифодабарандагон, пеш аз ҳама, ба имконияти амалиётӣ корхона майл дошта бошанд, зарур аст, ки консепсияи молиявии сармоя истифода бурда шавад. Консепсияи интиҳобшуда ба мақсаде ишора менамояд, ки бояд ҳангоми муайян намудани фоида ба даст оварда бошад, ҳатто новобаста аз мавҷуд будани мушкилоте, ки ҳангоми татбиқи консепсияи мазкур бо арзёбӣ алоқаманд мебошанд.

Консепсияи таъминоти сармоя ва муқаррароти фоида

- 8.3 Консепсияи сармоя дар банди 8.1 консепсияи зерини ҳифзи сармояро мавриди қайду шарт қарор додааст:
- (а) *Ҳифзи сармояи молиявӣ.* Мутобиқи консепсияи мазкур фоида куллан дар он вақт ба даст оварда мешавад, агар арзиши молиявии (ё пулии) дороиҳои соф дар интиҳои давра аз арзиши молиявии (ё пулии) дороиҳои соф дар ибтидои давра пас аз истисноии самарайи тақсимот ба манфиати моликони ва саҳми тарафҳои онҳо дар муддати давра, баланд бошад. Ҳифзи сармояи молиявӣ метавонад бо воҳидҳои пулии номиналӣ ё воҳидҳои қобилияти харидории доимӣ арзёбӣ гардад.
- (б) *Ҳифзи сармояи воқеӣ.* Мутобиқи консепсияи мазкур даромад куллан дар он вақт ба даст оварда мешавад, агар иқтидори истеҳсолии воқеии (ё қобилияти амалиётӣ) корхона (ё захираҳо ё воситаҳои, ки барои дастрасӣ ба чунин иқтидор заруранд) дар интиҳои давра аз арзиши молиявии (ё пулии) дороиҳои соф дар ибтидои давра, пас аз истисноии самарайи тақсимот ба манфиати моликони ва саҳми тарафҳои онҳо дар муддати давра, баланд бошад.
- 8.4 Консепсияи ҳифзи сармоя бо он, ки чӣ тавр корхона метавонад сармояро муайян намояд, ки бузургии онро меҳодад ҳифз намояд, алоқаманд мебошад. Он робитаи байни консепсияи сармоя ва консепсияи фоидаро муайян менамояд, ҳарчанд барои арзёбии даромад нуктаи ибтидоиро пешниҳод менамояд; он барои таҳлили мафҳуми фоида аз сармояи корхона ва мафҳуми бозгашти сармоя ба он шартӣ муҳим ба ҳисоб меравад; танҳо куллан он даромади дороиҳоро, ки бештар аз маблағи барои ҳифзи сармоя зарур ба даст оварда шудааст, фоида ҳисобида мешавад. Аз ин рӯ, фоида ин маблағи боқимондае, ки пас аз тарҳи хароҷот (аз ҷумла, тасҳеҳоте, ки бо ҳифзи сармоя алоқаманд аст, агар чунин чой дошта бошад) аз даромад ба даст оварда шудааст. Агар хароҷот аз даромад зиёдтар бошад, пас маблағи боқимонда зарар ҳисобида мешавад.

- 8.5 Концепсияи ҳифзи сармояи воқеӣ интиҳоби арзиши чорӣ ивазкуниро ба сифати манбаи арзёбӣ талаб менамояд. Аммо концепсияи ҳифзи сармояи воқеӣ татбиқи манбаи арзёбии муайянро талаб наменамад. Интиҳоби манбаи арзёбӣ тибқи концепсияи мазкур аз намуди сармояи молиявӣ, ки бузургии онро корхона қўшиш менамояд ҳифз намоад, вобаста мебошад.
- 8.6 Фарқияти асосии байни ду мафҳуми концепсияи ҳифзи сармоя дар он ифода меёбад, ки чӣ тавр бояд самара аз тағйирёбии нарх дар дороиҳо ва уҳдадорӣҳои корхона ба эътибор гирифта шавад. Ба таври умумӣ, корхона ҳифзи сармояи худро таъмин намудааст, агар дар интиҳои давра корхона сармояро бо он ҳаҷме, ки дар ибтидои давра мавҷуд буд, ҳифз карда бошад. Ҳама гуна маблағе, ки барои дар ҳамон сатҳ нигоҳ доштани сармоя дар ибтидои давра зарур буд, маблағи аз он зиёд - ғоида ба ҳисоб меравад.
- 8.7 Мутобиқи концепсияи ҳифзи сармояи молиявӣ, ҳангоме, ки сармоя бо воҳиди пулии номиналӣ муайян карда мешавад, ғоида зиёдшавии бузургии пулии номиналии сармояро барои як давра ифода менамояд. Ҳамин тариқ, барзиёдии арзиши дорои дар муддати давра нигоҳдошташуда, ки ба таври маъмулӣ даромад аз дорой номида мешавад, ба таври концептуалӣ чузъи ғоида маҳсуб меёбад. Аммо метавонад то замони фуруши дороиҳо дар доираи амалиёти мубодила ба чунин сифат эътироф карда нашавад. Ҳангоме, ки концепсияи ҳифзи сармояи молиявӣ бо истилоҳоти қобилияти харидории доимӣ муайян карда мешавад, ғоида зиёдшавии имконияти харидории сармоявиро барои як давра ифода менамояд. Дар ин ҳолат фақат он қисми зиёдшудаи арзиши дорой, ки барзиёдии сатҳи умумии арзишро мегузарад, ғоида ҳисобида мешавад. Қисми боқимондаи зиёдшавӣ тасҳеҳот шумурда мешавад, ки бо ҳифзи сармоя алоқаманд буда, мутаносибан ба таркиби сармояи хусусӣ фаро гирифта мешавад.
- 8.8 Мутобиқи концепсияи ҳифзи сармояи молиявӣ, ҳангоме, ки сармоя аз нигоҳи иқтисодии истеҳсоли воқеӣ муайян карда мешавад, ғоида зиёдшавии сармояро барои як давра ифода менамояд. Ҳама тағйироти арзишӣ, ки ба дороиҳо ва уҳдадорӣҳои корхона таъсир мерасонад, тағйирот дар арзёбии иқтисодии истеҳсоли воқеии корхона маҳсуб ёфта, мутаносибан ҳамчун тасҳеҳоте, ки бо ҳифзи сармояи ба таркиби сармояи хусусӣ воридкардашуда алоқаманд мебошад, на ҳамчун ғоида баррасӣ карда мешавад.
- 8.9 Интиҳоби манбаи арзёбӣ ва концепсияи ҳифзи сармоя тарҳи баҳисобгириро, ки ҳангоми таҳияи ҳисоботи молиявӣ истифода бурда мешавад, муайян менамоянд. Тарҳҳои гуногуни баҳисобгирӣ, ҳам дар интиҳоби худ ва ҳам дар дигар соҳаҳо, бо мувофиқат ва бовариноқӣ мушаххас карда мешаванд, ки роҳбарият бояд тавозуни байни ин ҳардуро риоя намоад. *Асосҳои концептуалӣ* нисбат ба тарҳҳои гуногуни баҳисобгирӣ татбиқ гардида, вобаста ба тартибдиҳӣ ва пешниҳоди ҳисоботи молиявӣ дорой дастур мебошад ва мувофиқ бо тарҳи интиҳобшуда таҳия карда мешавад. Дар айни замон, Шуро мақсад надорад истифодаи тарҳи муайяни баҳисобгириро иҷоза диҳад, ба истиснои ҳолатҳои нодир, масалан, барои корхонае, ки ҳисоботи молиявиашро бо асъори кишвари дорой иқтисодиёти таварруми шадид пешниҳод менамояд. Аммо, ин мақсад бо таваҷҷуҳ ба тағйироти дар дунё амалишаванда тақрибан мавриди баррасӣ қарор хоҳад гирифт.

Тасҳеҳоти марбут ба таъминоти сармоя

- 8.10 Азнаварзёбӣ ё ҳисоббаробарии тақрири арзиши дорой ва уҳдадорӣ боиси зиёдшавӣ ё коҳишёбии сармояи хусусӣ мегардад. Ҳарчанд ин зиёдшавӣ ё коҳишёбӣ бо муқаррароти даромад ва хароҷот мутобиқат дорад, онҳо мутобиқи концепсияҳои муайяни ҳифзи бузургии сармоя ба ҳисобот дар бораи ғоида ва зарар ворид карда намешаванд. Дар ивази ин, чунин моддаҳое ба таркиби сармояи хусусӣ ба сифати тасҳеҳот ворид карда мешаванд, ки бо ҳифзи сармоя ё захираҳои азнавбаҳодиҳӣ алоқаманд мебошанд.

Замима Истилоҳоти истифодашаванда

Муқаррароти истилоҳоти дар зер овардашуда аз бандҳои мувофиқи Асосҳои концептуалии пешниҳоди ҳисоботи молиявӣ гирифта шудааст.

Пайвасткунӣ	Муттаҳидкунии моддаҳои дорой, уҳдадорӣ, сармояи хусусӣ, даромад ва хароҷоте, ки дорон хусусиятҳои умумӣ мебошанд ва ба ҳамон як гурӯҳбандӣ мансубанд.	АК.7.20
Дорой	Захираи иқтисодии мавҷуда, ки дар натиҷаи рӯйдодҳои гузашта аз ҷониби корхона назорат карда мешавад.	АК.4.3
Арзиши тавозунӣ	Бузургии, ки дорой, уҳдадорӣ ва ё сармояи хусусӣ дар ҳисобот дар бораи ҳолати молиявӣ эътироф мегарданд.	АК.5.1
Гурӯҳбандӣ	Тақсимои моддаҳои доройҳо, уҳдадорӣҳо, сармояи хусусӣ, даромаду хароҷот бо назардошти хусусиятҳои умумии онҳо ба гурӯҳҳои муайян бо мақсади пешниҳод ва ифшои маълумот.	АК.7.7
Ҳисоботи молиявии омехта	Ҳисоботи молиявии корхонаи ҳисоботдиҳанда бо фарогирии ду ва зиёда корхона, ки аз рӯи муносибати корхонаи асосӣ ва корхонаи фаръӣ бо ҳам алоқаманд намебошанд.	АК.3.12
Ҳисоботи молиявии маҷмӯишуда	Ҳисоботи молиявии корхонаи ҳисоботдиҳанда бо фарогирии ҳам корхонаи асосӣ ва ҳам корхонаҳои фаръии он.	АК.3.11
Назорати захираи иқтисодӣ	Имконияти дар айни замон мавҷудаи муайян намудани тарзи истифодаи захираи иқтисодӣ ва ба даст овардани ғоида аз он.	АК.4.20
Қаъи эътироф	Истисноӣ қисмати пурра ё як қисмати дорой ё уҳдадорӣ қаблан эътирофгардида ё як қисмати он аз ҳисобот дар бораи ҳолати молиявии корхона.	АК.5.26
Захираи иқтисодӣ	Ҳуқуқе, ки дорон иқтидори бунёди манфиатҳои иқтисодӣ мебошад.	АК.4.4
Хусусияти сифатӣ, ки манфиатнокии маълумотро меафзояд	Хусусияти сифатӣ, ки маълумоти муфидро бештар муфидтар месозад. Хусусиятҳои сифатии афзояндаи манфиатнокии маълумот муқоисапазирӣ, санҷидашаванда будан ва возеҳияти он махсуб меёбад.	АК.2.4, АК.2.23
Сармояи хусусӣ	Ҳиссаи боқимонда дар доройҳои корхона баъд аз тарҳи ҳама уҳдадорӣҳои он.	АК.4.63
Ҳуқуқи талабот нисбат ба сармояи хусусии корхона	Ҳуқуқи талабот нисбат ба ҳиссаи боқимонда дар доройҳои корхона баъд аз тарҳи ҳама уҳдадорӣҳои он.	АК.4.64
Шартномаи иҷро	Шартнома ё қисми шартнома аст, ки дар сатҳи баробар иҷро нашудааст: ягон тараф ягон уҳдадорӣ худро иҷро накардааст ё ҳарду тараф дар сатҳи баробар қисман уҳдадорӣҳои худро иҷро кардаанд.	АК.4.56
Номуайянии мавҷудият	Номуайяний нисбати мавҷудияти дорой ё уҳдадорӣ	АК.4.13, АК.4.35
Хароҷот	Қоҳиши доройҳо ё афзоиши уҳдадорӣҳо, ки боиси қоҳишёбии сармояи хусусӣ гардида, бо тақсимои ба манфиати дорандагони ҳуқуқи талабот нисбати сармояи хусусии корхона марбут намебошад.	АК.4.69
Хусусияти сифатии асосӣ	Хусусияти сифатиест, ки бояд ба маълумоти молиявӣ мансуб бошад, то онро барои истифодабарандагони ҳисоботи молиявии таъиноти умумӣ муфид гардонад. Хусусиятҳои асосии сифати маълумот мувофиқ ва дақиқ будани пешниҳоди он махсуб	АК.2.4, АК.2.5

	меёбанд.	
Ҳисоботи молиявии таъиноти умумӣ	Ҳисоботе, ки дар бораи захираҳои иқтисодии корхонаи ҳисоботдиҳанда, ҳуқуқи талабот ба корхона ва тағйироти захираҳои иқтисодӣ ва ҳуқуқи талабот маълумоти молиявӣ пешниҳод менамояд ва он барои истифодабарандагони асосӣ ҳангоми тасмимоти онҳо чиҳати таъмини захира ба корхона муфид арзёбӣ мегардад.	АК.1.2, АК.1.12
Ҳисоботи молиявии таъиноти умумӣ	Шакли мушаххаси ҳисоботи молиявии таъиноти умумӣ, ки дар бораи дорой, уҳдадорӣ, сармояи хусусӣ ва даромаду харочоти корхонаи ҳисоботдиҳанда маълумот пешниҳод менамояд.	АК.3.2
Даромад	Афзоиши доройҳо ё коҳишёбии уҳдадорӣҳо, ки ба зиёд шудани сармояи хусусӣ оварда мерасонад, бо аъзоҳаққи дорандагони ҳуқуқи талабот нисбат ба сармояи хусусии корхона алоқаманд намебошад.	АК.4.68
Уҳдадорӣ	Уҳдадории дар айни замон мавҷудбудаи корхона чиҳати интиқоли захираи иқтисодӣ, ки дар натиҷаи рӯйдодҳои гузашта фаро мерасад.	АК.4.26
Маълумоти муҳим	Маълумоте, ки дар ҳолати ҳазф ё таҳриф метавонад ба тасмимоти истифодабарандагони асосии ҳисоботи молиявии таъиноти умумӣ дар асоси маълумоти молиявии ҳисобот дар бораи корхонаи ҳисоботдиҳандаи мушаххас таъсир расонад.	АК.2.11
Арзёбии бузургӣ	Натиҷаи татбиқи манбаи арзёбӣ нисбат ба дорой ё уҳдадорӣ ва даромаду харочоти марбут ба онҳо	АК.6.1
Манбаи арзёбӣ	Хусусияти муқарраршудаи моддаи арзёбишаванда, ба монанди арзиши таърихӣ, арзиши одилона ва арзиши иҷро.	АК.6.1
Номуайянии арзёбӣ	Номуайяний дар ин маврид воқеъ мегардад, ки маблағҳои пулии дар ҳисоботи молиявӣ инъикосшаванда ба таври мустақим мушоҳидашаванда маҳсуб наёфта, бар ивази ин бояд бо истифодаи арзёбии ҳисобшуда муайян карда шаванд.	АК.2.19
Ҳисоббаробарӣ	Муттаҳидсозии дорой ва уҳдадорӣ, ки ҳамчун воҳиди алоҳидаи баҳисобгирӣ эътироф ва арзёбӣ гардидааст, дар ҳисобот дар бораи ҳолати молиявӣ ба сифати як нетто-бузургӣ инъикос меёбад.	АК.7.10
Номуайянии натиҷа	Номуайяний нисбат ба бузургӣ ё муҳлати даромад ё харочоти манфиатҳои иқтисодӣ, ки тавассути дорой ё уҳдадорӣ қайду шарт шудааст.	АК.6.61
Иқтидори бунёди манфиатҳои иқтисодӣ	Хусусияти захираи иқтисодӣ, ки аллакай вучуд дошта, ба ҳадди ақалл қодир аст барои корхона манфиати иқтисодӣ бунёд намояд, ки аз манфиатҳои барои дигар тарафҳо дастрас манфиатноктар бошад.	АК.4.14
Истифодабарандагони асосӣ (ҳисоботи молиявии таъиноти умумӣ)	Сармоягузори мавҷуда ва доройи иқтидор, қарздиҳандагон ва дигар кредиторон	АК.1.2
Эҳтиёткорӣ	Эҳтиёткорӣ дар мавриди истифодаи ақида дар шароити номуайяний. Татбиқи эҳтиёткорӣ ин маъноро ифода менамояд, ки доройҳо ва даромад зиёд ва уҳдадорӣҳо ва харочот дар баробари ин коҳиш намеёбанд. Ба ҳамин тартиб, татбиқи эҳтиёткорӣ имкон намедихад, ки доройҳо даромад коҳиш ёбанд ва уҳдадорӣҳову харочот зиёд гарданд.	АК.2.16
Эътироф	Эътироф ин раванди ворид намудани моддаҳо ба ҳисобот дар бораи ҳолати молиявӣ ё ҳисобот (ҳисоботҳо) дар бораи натиҷаҳои молиявӣ мебошад, ки муқаррароти яке аз унсурҳои ҳисоботи молиявӣ, яъне дорой, уҳдадорӣ, сармояи хусусӣ,	АК.5.1

	даромад ё харочотро қонеъ месозад. Ўтироф инъикоси моддаи мазкурро дар яке аз ҳисоботи ишорашуда ё ба таври алоҳида ё дар маҷмуъ бо дигар моддаҳо, тавассути тавсифоти шифоҳӣ ва маблағи пулӣ, инчунин ворид намудани ин маблағ ба як ё якчанд нишондиҳандаҳои ниҳони ҳисоботи мазкур, ифода менамояд.	
Корхонаи ҳисоботдиҳанда	Корхонае махсуб меёбад, ки ба таври уҳдадорӣ ё ба тарзи мустақил ҳисоботи молиявии таъиноти умумиро таҳия менамояд.	АК.3.10
Ҳисоботи молиявии маҷмуинашуда	Ҳисоботи молиявии корхонаи ҳисоботдиҳанда мебошад, ки танҳо аз ҷониби корхонаи асосӣ пешниҳод карда мешавад.	АК.3.11
Воҳиди баҳисобгирӣ	Ҳуқуқ ё гурӯҳи ҳуқуқҳо, уҳдадорӣ ё гурӯҳи уҳдадориҳо ва гурӯҳи ҳуқуқҳо ё гурӯҳи уҳдадориҳо, ки нисбати онҳо меёри ўтироф ва принципҳои арзёбӣ татбиқ мегардад.	АК.4.48
Маълумоти молиявии муфид	Маълумоти молиявие мебошад, ки барои истифодабарандагони асосии ҳисоботи молиявии таъиноти умумӣ ҳангоми тасмимоти онҳо дар бобати пешниҳоди захираҳои корхонаи ҳисоботдиҳанда муфид арзёбӣ мегардад. Барои он ки маълумоти молиявӣ манфиатнок бошад, он бояд бомаврид ва возеҳ пешниҳод карда шавад.	АК.1.2, АК.2.4
Истифодабарандагон (ҳисоботи молиявии таъиноти умумӣ)	Ба муқаррароти «истифодабарандагони асосӣ (ҳисоботи молиявии таъиноти умумӣ)» нигаред.	—

Аз ҷониби Шурои стандартҳои байналмилалӣ ҳисоботи молиявӣ тасдиқ гардидани Асосҳои концептуалӣ ҳисоботи молиявӣ, ки моҳи март соли 2018 ба нашр расидааст.

Асосҳои концептуалӣ ҳисоботи молиявӣ аз ҷониби 13 аъзои Шурои стандартҳои байналмилалӣ ҳисоботи молиявӣ, ки шумораи умумии онҳо 14 нафарро ташкил медиҳад, ба тасвиб расонидааст. Хонум Тарка бинобар тоза пазируфта шудани ӯ ба узвияти Шуро барои ҷонибдорӣ раӣ надод.

Ханс Хугерворст Раис

Сюзан Лойд Муовини раис

Ник Андерсон

Мартин Эделман

Франсуа Флорес

Амаро Луиз Де Оливейра Гомес

Гари Кабурек

Чианчао Лю

Такатсугу Очи

Даррел Скот

Томас Скот

Чунгву Сух

Анн Тарка

Мери Токар